

ZGODOVINA

Dvojezična slovensko-madžarska
gimnazija na narodno mešanem območju
Prekmurja

UČNI NAČRT

IME PREDMETA: zgodovina

Izobraževalni program dvojezične slovensko-madžarske gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja:

obvezni predmet (280 ur)

maturitetni standard (280 ur)

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

dr. Vilma Brodnik, Zavod RS za šolstvo, koordinatorica Predmetne kurikularne komisije za zgodovino;

dr. Gregor Antoličič, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Zgodovinski inštitut Milka Kosa;

Sonja Bregar Mazzini, Osnovna šola Dobrova;

Marjetka Čas, Osnovna šola Gustava Šiliha Laporje;

mag. Bernarda Gaber, Zavod RS za šolstvo;

Silvija Hajdinjak Prendl, Dvojezična srednja šola Lendava;

dr. Petra Kavrečič Božeglav, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije;

mag. Boštjan Kernc, Osnovna šola Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem;

Vojko Kunaver, Zavod RS za šolstvo;

dr. Aleš Maver, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta;

mag. Helena Mešnjak, Ekonomska šola Celje, Gimnazija in srednja šola;

Rok Miščevič, Biotehniški center Naklo;

dr. Irena Selišnik, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta;

Tomaž Smole, Osnovna šola Šmartno v Tuhinju;

Nataša Šekoranja Špiler, Gimnazija Brežice;

Petra Štampfl, Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana;

Mitja Turk, Grm Novo mesto - center biotehnike in turizma, Kmetijska šola Grm in biotehniška gimnazija;

Maja Vičič Krabonja, Srednja ekonomska šola in gimnazija Maribor;

Nina Zupan Kastelec, Šolski center Kranj

Prilagoditev pripravi: mag. Bernadetta Horváth, Dvojezična srednja šola Lendava

JEZIKOVNI PREGLED: Valentin Logar

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/ucni-nacrti/2026/un-zgodovina_dv.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID 254797827](#)

ISBN 978-961-03-1229-1 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

Strokovni svet RS za splošno izobraževanje je na svoji 245. seji, dne 19. 06. 2025, določil učni načrt zgodovina za izobraževalni program dvojezične gimnazije na narodno mešanem območju Prekmurja.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:
Obvezno
Izbirno
Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volorest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in reptu dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti connihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, exernam quaspsit dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaeepd quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
- I:** *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solosores dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comniscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelli quam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cuptatu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelli quam rem simos con es est volorum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikale usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaboreet quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

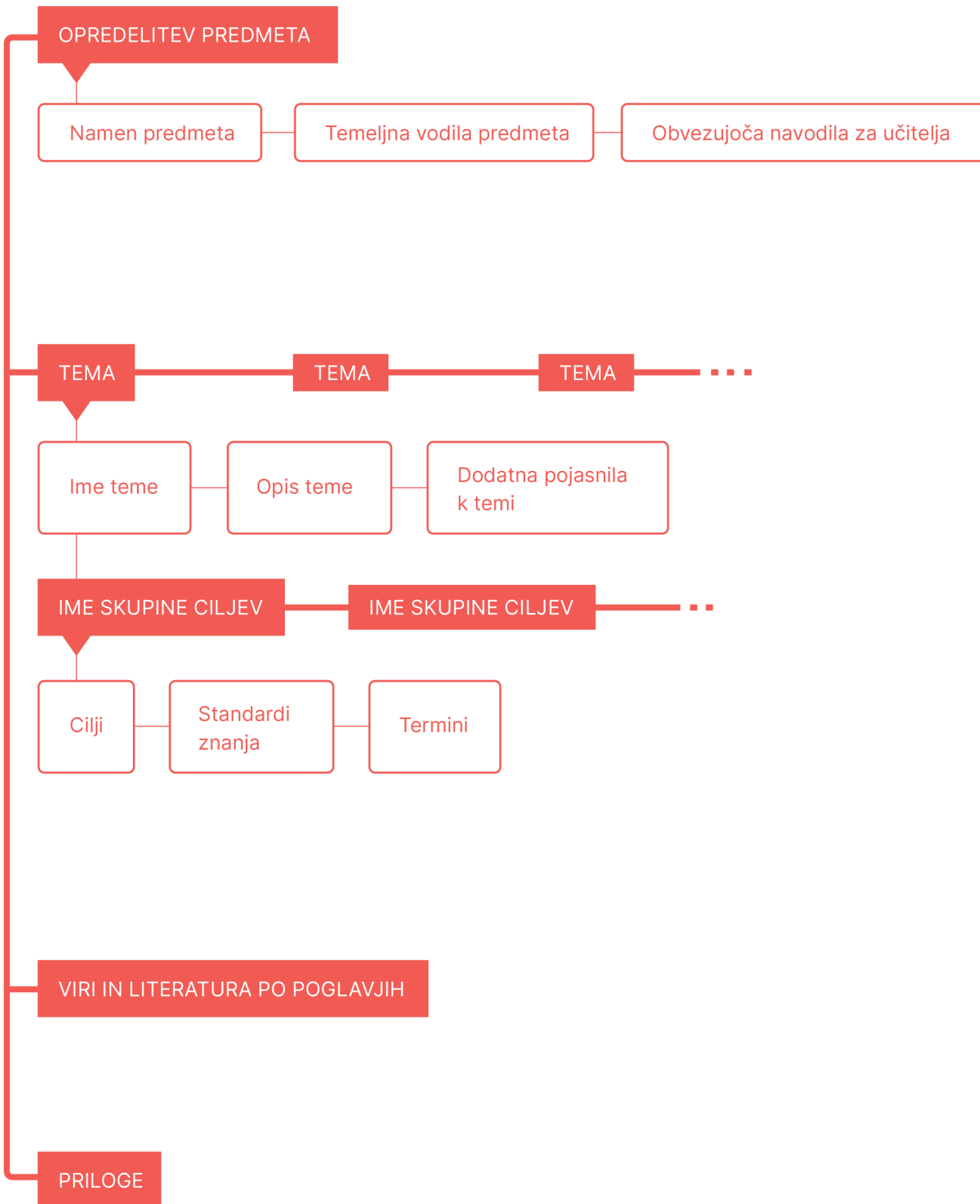
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA UČNEGA NAČRTA

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA.....	11
Namen predmeta.....	11
Temeljna vodila predmeta	12
Obvezujoča navodila za učitelje	12
TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA.....	13
1.1 POMEN ZGODOVINSKE ZNANOSTI.....	14
Pomen zgodovinske znanosti	14
1.2 OD ČLOVEKOVIH ZAČETKOV DO PRVIH IMPERIJEV	17
Od človekovih začetkov do nastanka zgodnjih civilizacij	18
Antični Grki.....	20
Antični Rimljani	23
1.3 PRAZGODOVINSKA IN ANTIČNA KULTURNA DEDIŠČINA NA TLEH DANAŠNJE SLOVENIJE. PANONSKA NIŽINA PRED PRIHODOM MADŽAROV	26
Prazgodovinska in antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije. Panonska nižina pred prihodom Madžarov	27
1.4 RAZPAD RIMSKEGA IMPERIJA IN NASTANEK SREDNJEVEŠKIH DRŽAV	30
Frankovsko kraljestvo in oblikovanje fevdalne družbe	30
Gospodarski razvoj do velikih geografskih odkritij.....	33
Nastanek stanovskih monarhij in drugih srednjeveških držav	35
1.5 ZAKAJ SO POMEMBNE ZGODNJE CIVILIZACIJE	37
Zakaj so pomembne zgodnje civilizacije	37
1.6 KAKO TEMAČEN JE BIL V RESNICI SREDNJI VEK	40
Kako temačen je bil v resnici srednji vek	40
2.1 RAZVOJ ZGODOVINSKIH DEŽEL NA SLOVENSKEM. MADŽARI V SREDNJEM VEKU	43
Slovani v Karantaniji, Karnioli in Spodnji Panoniji	44
Razvoj zgodovinskih dežel na Slovenskem. Madžari v srednjem veku	47
2.2 NOVI VEK IN ZAČETKI MODERNOSTI	51
Gospodarske in družbene spremembe od konca srednjega veka do konca 18. stoletja..	51
Doba renesanse, humanizma, reformacije in protireformacije.....	54
2.3 MED PARLAMENTARIZMOM IN ABSOLUTIZMOM	57
Med parlamentarizmom in absolutizmom ...	57
2.4 ZAČETKI NACIONALNEGA OBLIKOVANJA SLOVENCEV IN MADŽAROV	61
Začetki nacionalnega oblikovanja Slovencev in Madžarov.....	61
2.5 KAKO SE JE MED SREDNJIM VEKOM IN KONCEM 18. STOLETJA SVET POVEZAL V CELOTO	65
Kako se je med srednjim vekom in koncem 18. stoletja svet povezal v celoto	66
2.6 KAKO SE JE MED KONCEM 15. IN KONCEM 18. STOLETJA ŽIVELO NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM.....	69
Kako se je med koncem 15. in koncem 18. stoletja živelo na Slovenskem in Madžarskem	69
3.1 DOLGO 19. STOLETJE.....	73
Nemirne vode: od dunajskega kongresa do revolucij 1848	73
Blišč in beda industrijskega razvoja	76
Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma	79
3.2 NACIONALNO OBLIKOVANJE SLOVENCEV IN MADŽAROV	82
Nacionalno oblikovanje Slovencev in Madžarov	82
3.3 PRVA SVETOVNA VOJNA IN SVET NA RAZPOTJU	86
Prva svetovna vojna	86
Med demokracijo in totalitarizmom.....	89

3.4 SLOVENCİ IN MADŽARI V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA	92	Kako so se spreminjali načini življenja na Slovenskem in Madžarskem po letu 1945... 136
Slovenci in Madžari v prvi polovici 20. stoletja	92	
3.5 KAKO JE IMPERIALIZEM VPLIVAL NA SREČEVANJA KULTUR OD SREDINE 19. DO SREDINE 20. STOLETJA	96	5 MATURA – DODATNO
Kako je imperializem vplival na srečevanja kultur od sredine 19. do sredine 20. stoletja	96	Poglobitev učenja s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri na obveznih in izbirnih maturitetnih temah
3.6 KAKŠNE SO BILE SPREMEMBE V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU V 19. IN NA ZAČETKU 20. STOLETJA.100	100	Poglobitev zgodovinskega terenskega dela na izbirnih maturitetnih temah
Kakšne so bile spremembe v vsakdanjem življenju v 19. in na začetku 20. stoletja	101	VIRI IN LITERATURA PO POGAVLJIH ... 143
4.1 SLOVENCİ V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE IN SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE. MADŽARI MED DRUGO SVETOVNO VOJNO IN V ČASU POVOJNE SOVJETSKE DIKTATURE TER MADŽARSKA NA POTI DEMOKRATIZACIJE OB KONCU 20. STOLETJA ...104	104	Oprelitev predmeta.....
Druga svetovna vojna na Slovenskem. Madžari med drugo svetovno vojno	105	1.1 Pomen zgodovinske znanosti.....
Slovenci v socialistični Jugoslaviji. Madžarska v času povojne sovjetske diktature	109	1.2 Od človekovih začetkov do prvih imperijev
Slovenci in kriza v Jugoslaviji v 80-ih letih 20. stoletja. Madžarska na poti demokracije ob koncu 20. stoletja.....	112	1.3 Prazgodovinska in antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije. Panonska nižina pred prihodom Madžarov
4.2 OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE IN ŽIVLJENJE V SAMOSTOJNI SLOVENSKE DRŽAVI. MADŽARSKA NA PREHODU V 21. STOLETJE	115	1.4 Razpad rimskega imperija in nastanek srednjeveških držav
Osamosvojitev Slovenije	116	1.5 Zakaj so pomembne zgodnje civilizacije
Življenje v samostojni slovenski državi. Madžarska na prehodu v 21. stoletje	118	1.6 Kako temačen je bil v resnici srednji vek
4.3 SODELOVANJE IN KONFLIKTI PO LETU 1939121	121	2.1 Razvoj zgodovinskih dežel na Slovenskem. Madžari v srednjem veku
Druga svetovna vojna	121	2.2 Novi vek in začetki modernosti.....
Blokovska delitev sveta in hladna vojna	124	2.3 Med parlamentarizmom in absolutizmom
4.4 PREIZKUŠNJE IN PRILOŽNOSTI SODOBNEGA SVETA.....128	128	2.4 Začetki nacionalnega oblikovanja Slovencev in Madžarov
Preizkušnje in priložnosti sodobnega sveta .	128	2.5 Kako se je med srednjim vekom in koncem 18. stoletja svet povezal v celoto.....
4.5 KAKŠNI SO IZZIVI SODOBNEGA SREČEVANJA KULTUR	132	2.6 Kako se je med koncem 15. in koncem 18. stoletja živelo na Slovenskem in Madžarskem
Kakšni so izzivi sodobnega srečevanja kultur	132	3.1 Dolgo 19. stoletje
4.6 KAKO SO SE SPREMINJALI NAČINI ŽIVLJENJA NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM PO LETU 1945	136	3.2 Nacionalno oblikovanje Slovencev in Madžarov.....
		3.3 Prva svetovna vojna in svet na razpotju
		3.4 Slovenci in Madžari v prvi polovici 20. stoletja.....
		3.5 Kako je imperializem vplival na srečevanja kultur od sredine 19. do sredine 20. stoletja
		3.6 Kakšne so bile spremembe v vsakdanjem življenju v 19. in na začetku 20. stoletja

4.1 Slovenci v času druge svetovne vojne in socialistične Jugoslavije. Madžari med drugo svetovno vojno in v času poveljne sovjetske diktature ter Madžarska na poti demokratizacije ob koncu 20. stoletja	161
4.2 Osamosvojitve Slovenije in življenje v samostojni slovenski državi. Madžarska na prehodu v 21. stoletje	165
4.3 Sodelovanje in konflikti po letu 1939.....	168
4.4 Preizkušnje in priložnosti sodobnega sveta	168
4.5 Kakšni so izzivi sodobnega srečevanja kultur	169
4.6 Kako so se spreminjali načini življenja na Slovenskem in Madžarskem po letu 1945....	170
PRILOGE	171

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Namen pouka zgodovine je spoznavanje preteklosti ter spodbujanje radovednosti, navdušenosti in zanimanja za življenje ljudi v preteklosti ter sedanjosti in razvijanje zgodovinske zavesti o tem, da je življenje v sedanjem svetu posledica preteklosti. Znanje zgodovine zato omogoča boljše razumevanje sedanjosti.

Znanje zgodovine se nanaša na ključne dogodke, pojave in procese iz slovenske, madžarske, evropske in svetovne zgodovine, na vplive evropskega in svetovnega dogajanja na slovensko in madžarsko zgodovino, na načine življenja ljudi v preteklosti in sedanjosti, na miselnost, kulturni razvoj in znanstvene dosežke ter njihov vpliv na gospodarske procese, družbene odnose in okolje v različnih zgodovinskih obdobjih. Poudarjeno je tudi vzajemno delovanje med ljudmi in okoljem ter zgodovinskimi dogodki, pojavi in procesi. Pomembno je tudi znanje zgodovinskih konceptov, kot so: koncept časa in prostora, koncept sprememb in kontinuitete, koncept vzročnosti in posledičnosti, koncept interpretacije zgodovinskega dogajanja na temelju dokazov iz zgodovinskih virov.

Pri pouku zgodovine je pomembno enakovredno razvijati tudi procesna znanja, ki vključujejo veščine orientacije v zgodovinskem času in prostoru, kritično mišljenje pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, rabo zgodovinske terminologije in zgodovinskega strokovnega jezika, veščine zgodovinskega raziskovanja, bralno pismenost, sodelovanje in komuniciranje, ustvarjalnost in inovativnost, digitalne in podjetnostne kompetence idr.

Z izbranimi zgodovinskimi primeri in učnim gradivom se prispeva k utrjevanju odnosnega znanja, in sicer slovenske narodne identitete in državne pripadnosti, pozitivnih zgodovinskih vplivov znotraj slovenskega naroda in s sosednjimi narodi, k pomenu ohranjanja in varovanja kulturne dediščine in muzejev, arhivov, galerij in knjižnic. Spodbuja se odgovoren odnos do okolja in trajnostni razvoj. Odnosno znanje zajema tudi spodbujanje kulturnega dialoga z namenom razumevanja in spoštovanja različnih kultur, skupnosti in ver. Pomembno je obsoditi zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic ter politične sisteme, ki so kršili in kršijo človekove pravice in človekovo dostojanstvo. Spodbuja in utrjuje se aktivno in odgovorno državljanstvo, pomen parlamentarne demokracije, svobodo in enakopravnost ter človekove pravice na političnem, civilnem in socialnem področju.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Pri pouku zgodovine v šoli, ki izhaja iz zgodovine kot znanstvene discipline, se razvija in utrjuje temeljna zgodovinska zmožnost, ki jo predstavlja zgodovinski način mišljenja. Gre za obliko znanstvenega mišljenja, katerega značilnosti so: ugotavljanje pomena zgodovinskega dogajanja, uporaba primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov in dokazov iz teh virov, ugotavljanje kontinuitete in sprememb v zgodovinskem dogajanju, analiziranje vzrokov in posledic zgodovinskega dogajanja, analiziranje zgodovinskega dogajanja z družbenega, političnega, gospodarskega, kulturnega, intelektualnega in čustvenega vidika časa, v katerem se je odvijalo, a tudi z več različnih perspektiv (vidikov, pogledov) na isto zgodovinsko dogajanje in razumevanje etične razsežnosti interpretacij zgodovinskega dogajanja.

Učni načrt je zasnovan tematsko, tako da zajema izbrane ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese, ki pomenijo pogoj za razumevanje kulturnega in civilizacijskega razvoja človeštva. Poudarek je na političnih, socialnih, kulturnih in gospodarskih temah z zgodovino vsakdanjega življenja, s prikazom materialnih in duhovnih dosežkov človeštva v različnih zgodovinskih obdobjih. Poleg nacionalne, evropske in svetovne zgodovine je poudarjena tudi lokalna in regionalna zgodovina. Slovenska zgodovina, zgodovinske izkušnje in kulturna dediščina so umeščene v širši srednjeevropski in evropski prostor, kar omogoča boljše razumevanje vplivov na dogajanje in procese ter njihovo medsebojno povezanost.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Zgodovina je v programu gimnazije obvezni štiriletni predmet v obsegu 280 ur.

Didaktične oz. učne strategije naj bodo usmerjeni v aktivno vlogo dijakov in mentorsko vlogo učitelja. Izgrajuje se deklarativno, procesno in odnosno znanje. Poudarek je na delu z zgodovinskimi viri, terenskem delu, muzejskem, arhivskem ter projektnem učnem delu, avtentičnem učenju idr.

Učni načrt je zasnovan tematsko, teme si sledijo kronološko linearno. Zajema zgodovinske dogodke, pojave in procese, ki pomenijo pogoj za razumevanje kulturnega in civilizacijskega razvoja človeštva. Spodbuja se dovezetnost za vrednote pluralne, strpne, demokratične družbe. Navezuje se na znanja iz osnovne šole.

Prilagoditve za dvojezično gimnazijo poudarjajo zgodovino Prekmurja in zgodovino Madžarske v povezavi s slovenskim in srednjeevropskim prostorom. Zapisane so s podčrtanim tiskom.

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

1.1 POMEN ZGODOVINSKE ZNANOSTI

OBVEZNO

OPIS TEME

Dijakom se zgodovino predstavi kot humanistično in družboslovno znanost, katere spoznanja temeljijo na znanstvenih dokazih iz zgodovinskih virov kot vseh sledi človekovega delovanja in ustvarjanja v preteklosti. Dijake se ozavešča o dveh temeljnih zgodovinskih zmožnostih, zgodovinski zavesti in zgodovinskem načinu mišljenja, ki se ju razvija in utrjuje skozi celotno obdobje pouka zgodovine v gimnaziji.

Poudarki teme so glavne značilnosti zgodovinske vede (predmet preučevanja, raziskovalne metode, vrste zgodovine), razvoj zgodovinske misli, pomen zgodovinskih virov za zgodovino in njihova hramba ter dostopnost. Izpostavi se tudi glavne zgodovinske zmožnosti, kot sta zgodovinski način mišljenja in zgodovinska zavest, ter koncepte (vzročno-posledično mišljenje, spremembe in kontinuiteta, podobnosti in razlike, dokazi iz zgodovinskih virov, orientacija v zgodovinskem času in prostoru).

Pri delu z zgodovinskimi viri se v okviru teme razvijajo zlasti skupni cilj *Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost* pri delu z zgodovinskimi viri (strokovna besedila, strokovni jezik, razumevanje pomena branja) in državljanstvo (etična refleksija), pa tudi digitalne kompetence pri iskanju relevantnih zgodovinskih virov v verodostojnih informacijskih bazah, njihovi kritični presoji ter oblikovanju razlag in interpretacij. Izpostavljen je tudi pomen interpretacije zgodovine, upoštevajoč etični vidik ter pri socialnih veščinah vidik pomena sodelovanja v skupnosti.

POMEN ZGODOVINSKE ZNANOSTI

CILJI

Dijak:

- : sklepa, kaj preučuje zgodovina;
- : razlikuje vrste zgodovine glede na področja in obseg raziskovanja;
- : ovrednoti pomen različnih vrst zgodovinskih virov za zgodovino;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : spozna dostopnost zgodovinskih virov in razlikuje med zgodovinsko literaturo in zgodovinskimi viri;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: ovrednoti vlogo knjižnic, arhivov, muzejev in digitalne tehnologije pri hrambi in uporabi zgodovinske literature in virov;

SC (1.3.5.1)

○: ugotovi pomen znanja zgodovine za današnji čas;

○: razišče multiperspektivni pogled na zgodovinsko dogajanje ter pojme konstrukcija in dekonstrukcija zgodovine, prezentizem v zgodovini;

○: razišče potek razvoja zgodovinske znanosti;

○: razvije in izkaže veščine orientacije v zgodovinskem prostoru in času;

○: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri;

○: pripravi načrt raziskovanja izbrane zgodovinske teme, tako da za temo zbere in obdela zbrane podatke, jih prikaže v načrtu raziskave ter shrani na ustrezna mesta (lokalno, na oblak, na pomnilne medije – USB-pomnilnik);

SC (4.1.3.1)

○: ugotovi vzroke za nastanek različnih zgodovinskih interpretacij posameznih zgodovinskih dogodkov pojavov, procesov ter utemelji etični vidik interpretacije zgodovine;

SC (1.2.2.1)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.2 | 1.1.2.1)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » na primerih opiše predmet preučevanja zgodovine;
- » našteje vrste zgodovine glede na področja (gospodarska, družbena, politična, vojaška, kulturna, zgodovina vsakdanjega življenja) in obseg raziskovanja (lokalna, narodna, evropska, svetovna);
- » našteje vrste zgodovinskih virov in jih podkrepi s primeri;
- » na primerih oceni in utemelji pomen zgodovinskih virov za zgodovino;
- » na primerih predstavi pomen pomožnih zgodovinskih ved za zgodovino;
- » utemelji trditev, da je naše poznavanje in razumevanje zgodovinskega dogajanja odvisno od ohranjenosti in dostopnosti raznolikih zgodovinskih virov;
- » s konkretnim primerom utemelji in ponazori pomen znanja zgodovine za današnji čas;

- » na primerih razloži in utemelji multiperspektivni pogled na zgodovinsko dogajanje ter pojme konstrukcija in dekonstrukcija zgodovine, prezentizem v zgodovini;
- » pojasni potek razvoja zgodovinske misli in znanosti;
- » **v kronološkem zaporedju našteje večja zgodovinska obdobja in mejnike med njimi;**
- » pripravi načrt raziskovanja izbrane zgodovinske teme, v katerem v obliki miselnega vzorca prikaže zbrane in obdelane podatke, shranjene na ustreznem mestu; (lokalno, v oblaku, na pomnilnih medijih – USB-pomnilnik);
- » poišče in predstavi dve različni interpretaciji izbranega (istega) zgodovinskega dogodka ali pojava ter utemelji, zakaj sta različni.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd).**

TERMINI

◦ zgodovina ◦ zgodovinski način mišljenja ◦ zgodovinska zavest ◦ vzroki-posledice ◦ orientacija v zgodovinskem času in prostoru ◦ podobnosti-razlike ◦ spremembe-kontinuiteta ◦ dokazi iz zgodovinskih virov ◦ interpretacija ◦ večperspektivnost

1.2 OD ČLOVEKOVIH ZAČETKOV DO PRVIH IMPERIJEV

OBVEZNO

OPIS TEME

Uvod v temo predstavlja podtema *Od človekovih začetkov do nastanka zgodnjih civilizacij*. Poudarek je na zgoščenem prikazu okoliščin začetkov stalne naselitve že v času mezolitskih kultur ter prehod v neolitsko obdobje s stalno naselitvijo, kmetovanjem, razvito obrtjo ter bolj povezano družbeno organizacijo. Izpostavi se pomen t. i. rodovitnega polmeseca. Sledi prikaz nastanka zgodnjih civilizacij na območju Mezopotamije in Egipta, ki so temeljile na namakalnem poljedelstvu. Poudari se kulturne dosežke ter njihov vpliv na nadaljnji zgodovinski razvoj zlasti stare Grčije in Rima.

Sledi antična Grčija od bronaste dobe do razpada imperija Aleksandra Velikega. Glavni vsebinski poudarki so grška kolonizacija, nastanek mestnih držav, polisa Atene in Šparta, atenska demokracija, boji za prevlado v Grčiji in Sredozemlju, osvajanja Aleksandra Velikega in helenizem. Izpostavi se proces razvoja atenske demokracije in kulturne, znanstvene ter umetniške dosežke antične Grčije, ki predstavljajo enega od temeljev, odločilnih za razvoj zahodne civilizacije.

Temo zaključuje zgodovina antičnega Rima, ki sega od nastanka mesta Rima do razdelitve rimskega imperija na zahodni in vzhodni del ter propada zahodnega dela, kar predstavlja mejnik za konec starega in začetek srednjega veka. Izpostavljena je politična organizacija rimske družbe od kraljevine do republike in cesarstva. Glavne teme so osvojitve in naselitev Apeninskega polotoka, vpliv Etruščanov in Grkov na Rimljane, širjenje rimske države, različne oblike vladanja in njihove značilnosti, vzroki za propad cesarstva in posledice razdelitve rimskega imperija. S pomočjo različnih zgodovinskih virov je izpostavljen družbeni in kulturni pomen rimske države.

Pri delu z zgodovinskimi viri se okviru teme razvijata kritično mišljenje in skupni cilj *Državljanstvo*, kjer lahko pridobljeno procesno znanje (razvijanje političnih sistemov, primerjava z današnjimi političnimi sistemi) dijak uporabi za krepitev sodobne aktivne državljske države.

OD ČLOVEKOVIH ZAČETKOV DO NASTANKA ZGODNJIH CIVILIZACIJ

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese človekovih začetkov in nastanka zgodnjih civilizacij;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na človekove začetke in nastanek zgodnjih civilizacij;
- : spozna človekove začetke v prazgodovini;
- : razume značilnosti zgodnjih civilizacij;
- SC (1.3.2.1)
- : razvije in izkaže odgovoren in spoštljiv odnos do ohranjene kulturne dediščine iz obdobja prazgodovine in zgodnjih civilizacij Mezopotamije in Egipta v muzejskih zbirkah, arheoloških parkih, arhivskem gradivu ipd.;
- SC (1.3.2.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr., s krepitvijo demokratične skupnosti v šoli in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zemljevidu prikaže območja zgodnje stalne naselitve in kmetovanja;
- » na zemljevidu predstavi pas rodovitnega polmeseca;
- » s pomočjo zemljevida opredeli območja zgodnjih civilizacij;
- » umesti ključne dogodke, pojave in procese iz obdobja človekovih začetkov in nastanka zgodnjih civilizacij v ustrezen zgodovinski čas s pomočjo (e-)časovnih trakov in drugih zgodovinskih virov.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše glavne značilnosti prazgodovinskih kultur s poudarkom na spremembah v neolitiku in dobi kovin;

- » opiše okoliščine nastanka zgodnjih civilizacij;
- » pojasni glavne dosežke zgodnjih civilizacij, pomembnih za nadaljnji zgodovinski razvoj.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- mezolitske kulture ◦ neolitske kulture ◦ dobe kovin ◦ rodovitni polmesec ◦ namakalno poljedelstvo
- mezopotamske civilizacije ◦ civilizacija starega Egipta ◦ teokracija ◦ pisava ◦ koledar ◦ začetki znanosti

ANTIČNI GRKI

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese iz zgodovine stare Grčije;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na antične Grke;
- : spozna značilnosti prvih zgodnjih civilizacij na egejskem območju v bronasti dobi (minojska in mikenska civilizacija);
- : razišče razsežnosti grške kolonizacije v sredozemskem prostoru;
SC (2.1.3.1)
- : spozna državno organizacijo (mestne države – polisa) in oblike vladanja v antični Grčiji;
- : razišče podobnosti in razlike med Šparto in Atenami (družbena, politična, gospodarska, kulturna ureditev, izobraževanje in vzgoja, rek “zdrav duh v zdravem telesu” itd.);
SC (3.2.1.2)
- : na primeru zlate dobe Aten analizira vpliv zgodovinskega dogajanja na razvoj demokracije, antične kulture, znanosti in umetnosti;
SC (1.3.2.1)
- : ovrednoti demokracijo antičnih Aten v primerjavi z današnjo in razmisli, ali je demokracija dokončan zgodovinski proces, ter ob tem krepí aktivno državljansko držo;
SC (1.2.5.1)
- : razišče obseg in značilnosti spoštovanja človekovega dostojanstva v stari Grčiji;
SC (1.2.1.5)
- : iz različnih perspektiv sklepa o pozitivnih in negativnih posledicah bojev za premoč v Grčiji in Sredozemlju;
- : razišče okoliščine vzpona makedonske države in Aleksandra Velikega;
- : z multiperspektivnega vidika razišče helenizem in njegove posledice za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- : spozna glavne dosežke znanstvenega, umetniškega in kulturnega ustvarjanja v antični Grčiji;
- : razišče odsev grške civilizacije za sodobni svet na področju znanosti, umetnosti, kulture in športa;
SC (1.3.2.1 | 2.2.1.1 | 3.2.1.2)
- : razvije in izkaže odgovoren in spoštljiv odnos do ohranjene kulturne dediščine iz obdobja antične Grčije v različnih arheoloških parkih, muzejskih zbirkah, arhivskem gradivu ipd.;
SC (1.3.2.1)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v šoli in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže glavna kulturna žarišča egejskega sveta v bronasti dobi ter navede čas njihovega obstoja;
- » na zemljevidu pokaže območja grške kolonizacije;
- » umesti ključne dogodke, pojave in procese iz obdobja antične Grčije v ustrezen zgodovinski čas s pomočjo (e-)časovnih trakov in drugih zgodovinskih virov.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni značilnosti egejskega sveta v bronasti dobi (minojska in mikenska civilizacija) ter vplive in pomen za razvoj klasične Grčije;
- » pojasni vzroke za grško kolonizacijo in opiše njene značilnosti;
- » argumentira politične, gospodarske in kulturne posledice grške kolonizacije Sredozemlja;
- » pojasni gospodarske, družbene in politične značilnosti polisa in oblike vladanja v polisu;
- » na konkretnih primerih primerja in utemelji podobnosti in razlike gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega razvoja Šparte in Aten;
- » na primeru Aten in Šparte razloži položaj posameznih družbenih slojev;
- » na primeru Aten in Šparte primerja in pojasni značilnosti izobraževanja in vzgoje;
- » na primerih razloži vpliv zgodovinskega dogajanja na razvoj demokracije v Atenah v času Perikla;
- » oceni dosežke na področju kulture, znanosti in umetnosti v času t. i. zlate dobe za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- » na primerih utemelji podobnosti in razlike med demokracijo v antični Grčiji in v sodobnih družbah;
- » potrdi ali ovrže trditev, da je demokratična oblika vladavine dokončan zgodovinski proces;
- » z različnih perspektiv pojasni razmere in okoliščine, ki so pripeljale do bojev za premoč v Grčiji, in predstavi negativne in pozitivne posledice teh bojev v Sredozemlju;

- » na konkretnih primerih razloži, zakaj nekdanji nasprotniki postanejo zavezniki in nekdanji zavezniki nasprotniki;
- » razloži vzroke, potek in posledice vzpona Makedonije in Aleksandra Velikega;
- » opredeli značilnosti helenizma;
- » na zgledih in z različnih vidikov razloži pomen spodbujanja in prepletanja različnih kultur v helenizmu;
- » navede glavne izume in odkritja v znanosti in tehnologiji ter glavne dosežke na področju zgodovine, filozofije, umetnosti in kulture;
- » na primerih argumentira vpliv grške civilizacije na sodobni svet na področju znanosti, umetnosti, kulture in športa.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd).

TERMINI

- minojska civilizacija ◦ mikenska civilizacija ◦ olimpijske igre ◦ polis ◦ kolonizacija ◦ atenska demokracija
- zlata doba Aten ◦ špartanska vzgoja ◦ osvajanja Aleksandra Makedonskega ◦ grška znanost ◦ helenizem

ANTIČNI RIMLJANI

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese iz obdobja starega Rima;
SC (2.1.1.1)
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na antične Rimljane;
- : sklepa o vplivu Etruščanov in Grkov na razvoj Rima;
- : razišče politične, gospodarske in družbene značilnosti rimske države (kraljevine, republike, cesarstva – principat in dominat);
- : razišče značilnosti krščanstva;
- : sklepa o vsebini in uresničevanju državljskih pravic v rimski državi;
SC (1.2.1.5)
- : ovrednoti pomen dediščine rimske države za nadaljnji zgodovinski razvoj;
SC (1.3.2.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo fizičnega zemljevida opiše geografske značilnosti Apeninskega polotoka;
- » s pomočjo zgodovinskega zemljevida našteje ljudstva, ki so naseljevala Apeninski polotok pred nastankom Rima;
- » s pomočjo zgodovinskega zemljevida opiše širjenje rimske države in navede posledice širjenja za Rim in Sredozemlje;
- » s pomočjo (e-)časovnega traku umesti zgodovinske dogodke v ustrezno obdobje rimske zgodovine.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše, katere civilizacijske pridobitve so Rimljanom posredovali Etruščani in Grki;
- » na primerih utemelji pomen etruščanskega vpliva na razvoj Rima;
- » opiše glavne značilnosti rimske kraljevine in republike (reforme bratov Grakh, prvi in drugi triumvirat);
- » opiše glavne značilnosti cesarstva – principat in dominat;
- » na konkretnih primerih primerja in utemelji ključne razlike med kraljevino, republiko in cesarstvom – principat, dominat;
- » pojasni okoliščine, značilnosti in posledice širjenja rimske države v Sredozemlju;
- » našteje vzroke za razdelitev rimskega imperija na zahodni in vzhodni del;
- » oceni posledice propada zahodnega dela rimskega cesarstva;
- » opiše nastanek in značilnosti krščanstva;
- » utemelji okoliščine širjenja krščanstva;
- » oceni in utemelji posledice širjenje krščanstva v rimskem imperiju in njegov pomen za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- » na primerih analizira in pojasni pomen rimske države za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- » opiše vpliv rimske zgodovine na sodobni svet;
- » prepozna rimsko kulturno dediščino iz različnih arheoloških in muzejskih zbirk.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- Etruščani
- kraljevina
- republika
- širjenje Rima
- rimska vojska
- cesarstvo
- principat
- dominat
- krščanstvo
- razdelitev rimskega imperija na zahodni in vzhodni del
- rimska kultura

1.3 PRAZGODOVINSKA IN ANTIČNA KULTURNA DEDIŠČINA NA TLEH DANAŠNJE SLOVENIJE. PANONSKA NIŽINA PRED PRIHODOM MADŽAROV

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti prazgodovinsko in antično kulturno dediščino na tleh današnje Slovenije in Madžarske. Glavni vsebinski poudarki so na prazgodovinskih obdobjih bronaste in železne dobe. Ohranjena arheološka dediščina bronaste dobe kaže na razvito kovinsko obrt in dokaj gosto naselitev. V srednji bronasti dobi se je na ozemlju današnje zahodne Slovenije uveljavila kaštelirska kultura, v pozni bronasti dobi pa kultura žarnih grobišč, poimenovana po žarnih pokopih. Ohranjena arheološka dediščina starejše ali halštatske železne dobe kaže njen velik pomen tudi v evropskem merilu, keltska plemena pa so na ozemlje današnje Slovenije prinesla latensko kulturo mlajše železne dobe.

Pri antični kulturni dediščini se izpostavi mit o Argonavtih, rimska mesta Emono, Petoviono, Celejo, cestne povezave, značilnosti rimskega podeželja, novosti v gospodarstvu, načinu življenja in bivanja ter pomembnost prostora za rimsko državo. Eden od poudarkov je na procesu romanizacije ozemlja današnje Slovenije in Madžarske, širjenju ter uveljavitvi krščanstva in bogati rimski kulturnozgodovinski dediščini, ohranjeni v številnih muzejskih zbirkah, arheoloških parkih in arhivskem gradivu.

Procesno znanje se nanaša na delo z zgodovinskimi viri, na skupni cilj *Kultura in umetnost - Spoznavanje kulture in umetnosti*, kjer se raziskuje in spoznava grško in rimsko kulturnozgodovinsko dediščino na tleh današnje Slovenije in Madžarske.

PRAZGODOVINSKA IN ANTIČNA KULTURNA DEDIŠČINA NA TLEH DANAŠNJE SLOVENIJE. PANONSKA NIŽINA PRED PRIHODOM MADŽAROV

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese iz prazgodovinskega (poudarek na bronasti in železni dobi) ter antičnega obdobja na tleh današnje Slovenije in Madžarske;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na prazgodovinsko in antično kulturno dediščino na tleh današnje Slovenije in Madžarske;
- : spozna glavne značilnosti kultur bronaste in železne dobe na ozemlju današnje Slovenije in Madžarske;
SC (1.3.2.1)
- : raziše mitološke in arheološke dokaze o grški kulturni zapuščini na tleh današnje Slovenije;
SC (1.3.2.1)
- : sklepa o zgodovinskih procesih, ki so vodili k rimski zasedbi ozemlja današnje Slovenije in Madžarske;
- : raziše značilnosti življenja v rimskih mestih in na podeželju na tleh današnje Slovenije in Madžarske;
SC (2.2.1.2)
- : v umetniških delih, pisnih virih in arheoloških najdbah na ozemlju današnje Slovenije in Madžarske ovrednoti značilnosti rimskega gospodarskega, kulturnega in duhovnega izročila;
SC (1.3.2.1)
- : na primerih ovrednoti pomen rimske kulturnozgodovinske dediščine na slovenskih tleh in na Madžarskem za nadaljnji zgodovinski razvoj;
SC (1.3.2.1)
- : razvije in izkaže odgovoren in spoštljiv odnos do ohranjene kulturne dediščine iz prazgodovine ter grškega in rimskega obdobja na tleh današnje Slovenije in Madžarske v različnih arheoloških parkih, muzejskih zbirkah, zgodovinskih virih ipd.;
SC (1.3.2.1 | 2.2.1.1)
- : raziše rimske ostanke v lokalnem okolju in izsledke predstavi na raznolike načine (fotografija, videofilm, plakat, zloženka, učna pot, soba pobega ipd.);
SC (1.3.4.2)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže glavna arheološka najdišča kultur bronaste in železne dobe na ozemlju današnje Slovenije in Madžarske;
- » na zemljevidu opredeli domnevno pot Argonavtov, ki naj bi vključevala tudi ozemlje današnje Slovenije (razlikuje med mitološko in zgodovinsko razlago);
- » na zemljevidu predstavi potek rimske zasedbe današnjega slovenskega ozemlja in Madžarske ter upravno ureditev;
- » na zemljevidu prikaže potek rimskega cestnega omrežja in glavna rimska mesta;
- » na zemljevidu pokaže potek sistema utrdb Claustra Alpium Iuliarum in navede njegov pomen;
- » umesti ključne dogodke, pojave in procese iz bronaste ter železne dobe in iz grškega in rimskega obdobja, povezane z današnjim slovenskim in madžarskim ozemljem, v ustrezen zgodovinski čas s pomočjo (e-)časovnih trakov in raznolikih zgodovinskih virov.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše glavne značilnosti kultur bronaste dobe ter halštatskega in latenskega obdobja na ozemlju današnje Slovenije in Madžarske;
- » opiše vsebino mita o Argonavtih, s poudarkom na delu, ki se nanaša na ozemlje današnje Slovenije, ter pojasni razliko med mitološko in zgodovinsko razlago;
- » poišče in predstavi arheološke dokaze o prisotnosti grške civilizacije na tleh današnje Slovenije;
- » pojasni okoliščine in značilnosti rimske zasedbe današnjega slovenskega in madžarskega ozemlja;
- » opiše upravno ureditev in potek cestnega omrežja;
- » našteje glavna rimska mesta;
- » na primerih razloži, pri katerih rimskih mestih se je ohranila kontinuiteta naselitve;
- » opiše glavne gospodarske in družbene značilnosti življenja v rimskih mestih in na podeželju na tleh današnje Slovenije in Madžarske;
- » na primerih razloži značilnosti romanizacije na tleh današnje Slovenije in Madžarske;
- » opiše glavne kulturne dosežke rimskega obdobja na tleh današnje Slovenije in Madžarske;
- » pojasni pomen krščanstva;

- » primerja in utemelji podobnosti in razlike v življenju rimskih mest in podeželja na tleh današnje Slovenije in v drugih delih rimskega imperija;
- » **našteje pomembne pisne vire in arheološke najdbe iz rimskega obdobja na tleh današnje Slovenije in Madžarske;**
- » pojasni, kako v pomembnih pisnih virih in arheoloških najdbah iz rimskega obdobja na tleh današnje Slovenije in Madžarske odsevajo zgodovinsko dogajanje ter značilnosti gospodarskega, kulturnega in duhovnega izročila;
- » na primerih oceni in utemelji pomen rimske kulturnozgodovinske dediščine na tleh današnje Slovenije in Madžarske za nadaljnji zgodovinski razvoj.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- bronasta doba ◦ halštatsko in latensko obdobje ◦ mit o Argonavtih ◦ cestno omrežje ◦ Emona
- Petoviona ◦ Celeja ◦ romanizacija ◦ bitka pri Frigidu ◦ mitreji ◦ nekropola ◦ Claustra Alpium Iuliarum
- province ◦ krščanstvo ◦ prve škofije ◦ jantarska pot ◦ Savaria ◦ Aquincum ◦ Pannonia Inferior
- Pannonia Superior

1.4 RAZPAD RIMSKEGA IMPERIJA IN NASTANEK SREDNJEVEŠKIH DRŽAV

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema zajema časovno obdobje od propada Zahodnega rimskega imperija do konca srednjega veka. Vsebinski poudarki prve podteme (skupine ciljev) se nanašajo na Frankovsko kraljestvo in oblikovanje fevdalne družbe. Propadanje zahodnega dela rimskega cesarstva je okrepilo preseljevanje ljudstev, posledice katerega so nov etnični in politični zemljevid Evrope, nastanek Frankovskega kraljestva, ki doseže višek v času Karla Velikega, ter oblikovanje fevdalne družbe, katere glavne značilnosti so jasna razmejenost med družbenimi stanovi (duhovščina, plemstvo, podložniki in pozneje meščani), hierarhična urejenost odnosov (fevdalni in fevdni odnos) ter omejena družbena mobilnost.

Vsebinski poudarki druge podteme (skupine ciljev) so spremembe v gospodarskem razvoju z začasno prevlado kmetijstva in avtarkičnega gospodarstva. Izpostavi se ponovno nastajanje mest, v katerih se obnovi obrtna proizvodnja v obliki cehov, vnovična oživetev trgovskih povezav, pri čemer nove potekajo na območju bizantinske civilizacije, ki se razvije iz vzhodnega dela rimskega cesarstva, ter prek ozemlja arabske civilizacije vse do Azije.

Tretja podtema (skupina ciljev) časovno poseže v visoki in pozni srednji vek ter v zgodnji novi vek. Glavni poudarki so nastanek stanovskih monarhij, Svetega rimskega cesarstva kot primera močne in vplivne stanovske države, oblikovanje italijanskih mestnih držav, kjer je izpostavljen primer Beneške republike, obravnava pa se tudi Papeško državo ter odnose sodelovanja in nasprotovanja med cerkveno in posvetno oblastjo na primerih cerkvene shizme, boja za investituro in križarskih vojn.

Procesno znanje temelji na raznolikih primarnih in sekundarnih zgodovinskih virih, pri čemer se spodbuja razvijanje kritičnega mišljenja.

FRANKOVSKO KRALJESTVO IN OBLIKOVANJE FEVDALNE DRUŽBE

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese iz zgodovine Frankovskega kraljestva;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na Frankovsko kraljestvo in oblikovanje fevdalne družbe;
- : analizira politične, gospodarske, etnične in kulturne posledice preseljevanja ljudstev;
- : razišče značilnosti Frankovskega kraljestva na gospodarskem, političnem, družbenem področju;
- : razume, da so bile vrednote človekovega dostojanstva, pravičnosti, zakonov, lastnine v Frankovskem kraljestvu odvisne od njegovega družbenega položaja;
- SC (1.2.1.5)
- : ovrednoti kulturno zapuščino Frankovskega kraljestva;
- SC (1.3.2.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » ob zemljevidu predstavi politično in etnično sliko Evrope po končanih preseljevanjih;
- » ob zemljevidu opredeli obseg Frankovskega kraljestva v posameznih obdobjih njegovega obstoja;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti zgodovinsko dogajanje.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » predstavi politično in etnično podobo Evrope po preseljevanju ljudstev;
- » pojasni gospodarske in kulturne posledice razpada rimskega imperija na zahodni in vzhodni del;
- » pojasni zgodovinske okoliščine nastanka Frankovskega kraljestva;
- » razloži politični razvoj Frankovskega kraljestva v času dinastij Merovingov in Karolingov;
- » utemelji posledice gospodarskega zastoja ob razpadu Zahodnega rimskega imperija na razvoj fevdalne družbe;
- » opiše značilnosti fevdalne družbe v času Frankovskega kraljestva;

» **oceni pomen karolinške renesanse za nadaljnji kulturni razvoj;**

» **razloži okoliščine in posledice razpada frankovskega kraljestva.**

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

» **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**

» **s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;**

» **utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;**

» **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

◦ preseljevanje ljudstev ◦ Frankovsko kraljestvo ◦ fevdalna družba ◦ trije družbeni redi ◦ karolinška renesansa

GOSPODARSKI RAZVOJ DO VELIKIH GEOGRAFSKIH ODKRITIJ

CILJI

Dijak:

○: časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese gospodarskega razvoja do velikih geografskih odkritij;

SC (2.1.1.1)

○: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na gospodarski razvoj do velikih geografskih odkritij;

○: spozna značilnosti avtarkičnega gospodarstva v okviru zemljiškega gospostva;

SC (2.1.3.1)

○: sklepa o okoliščinah srednjeveške kolonizacije;

SC (2.1.1.1)

○: spozna značilnosti napredka v kmetijstvu in na podeželju;

○: raziše okoliščine in značilnosti nastanka in razvoja srednjeveških mest;

○: spozna gospodarski razvoj na podeželju;

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

» s pomočjo zemljevida predstavi etnično in gospodarsko podobo Evrope v visokem in poznem srednjem veku;

» s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti zgodovinsko dogajanje.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

» pojasni značilnosti avtarkičnega gospodarstva v okviru zemljiškega gospostva;

- » **pojasni vzroke za srednjeveško kolonizacijo in opredeli njene značilnosti;**
- » **oceni etnične in gospodarske posledice srednjeveške kolonizacije;**
- » **utemelji vpliv srednjeveške kolonizacije na razvoj kmetijstva in spremembe v organizaciji zemljiških gospodstev (gospodarski, družbeni vidik);**
- » **navede vzroke za napredek v kmetijstvu;**
- » **pojasni značilnosti razvoja v kmetijstvu (orodje, načini obdelovanja zemlje, poljedelstvo, pašništvo, živinoreja);**
- » **opiše glavne značilnosti srednjeveških mest v Evropi;**
- » **pojasni, v katerih delih Evrope so se srednjeveška mesta razvila iz antičnih mest (kontinuiteta mestne naselitve) in kje so nastala na novo;**
- » **oceni posledice nastanka srednjeveških mest za nadaljnji zgodovinski razvoj (vloga meščanov in mestnega gospodarstva);**
- » **opiše glavne značilnosti gospodarskega razvoja na podeželju zunaj kmetijstva (rudarstvo, fužinarstvo, kovaštvo).**

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » **s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;**
- » **utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;**
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- avtarkično gospodarstvo ◦ zemljiško gospostvo ◦ srednjeveška kolonizacija ◦ srednjeveško kmetijstvo
- srednjeveška mesta ◦ neagrarno gospodarstvo (rudarstvo, fužinarstvo, kovaštvo)

NASTANEK STANOVSKIH MONARHIJ IN DRUGIH SREDNJEVEŠKIH DRŽAV

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese nastanka in razvoja stanovskih monarhij in drugih srednjeveških držav;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na nastanek stanovskih monarhij in drugih srednjeveških držav;
- : sklepa o okoliščinah oblikovanja stanovskih monarhij;
- : raziše značilnosti italijanskih mestnih držav;
- : spozna značilnosti Papeške države;
- : sklepa o pomembnih spremembah znotraj krščanstva v visokem in poznem srednjem veku;
- : razume, da so bile vrednote človekovega dostojanstva, pravičnosti, zakonov, lastnine v stanovskih monarhijah odvisne od njegovega družbenega in pravnega položaja;
- SC (1.2.1.5)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitevijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida predstavi politično podobo Evrope v visokem in poznem srednjem veku;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti zgodovinsko dogajanje v visokem in poznem srednjem veku.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » primerja in pojasni značilnosti fevdalne družbene strukture v visokem in poznem srednjem veku;
- » opiše značilnosti delitve oblasti med monarhom in stanovi ter navede pristojnosti stanov;

- » na primeru Svetega rimskega cesarstva razloži način delovanja stanovske države;
- » na primeru Beneške republike pojasni značilnosti italijanskih mestnih držav z gospodarskega, družbenega, političnega in kulturnega vidika;
- » primerja in utemelji podobnosti in razlike med rimsko in Beneško republiko ter ju primerja z današnjimi;
- » opiše glavne značilnosti v razvoju Papeške države;
- » pojasni cerkveni razkol in oblikovanje Katoliške in Pravoslavne cerkve;
- » opiše vzroke in posledice investiturnega boja;
- » opiše vzroke za križarske vojne ter njihove posledice.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

◦ stanovska družba ◦ stanovska monarhija ◦ delitev oblasti med monarhom in stanovi ◦ Sveto rimsko cesarstvo ◦ Beneška republika ◦ Papeška država ◦ cerkveni razkol (shizma) ◦ boj za investituro ◦ križarske vojne

1.5 ZAKAJ SO POMEMBNE ZGODNJE CIVILIZACIJE

IZBIRNO

OPIS TEME

V izbirni temi je poudarek na srečevanjih kultur, kar je predstavljeno na primeru zgodnjih civilizacij Mezopotamije, Egipta, dežel Kanaan, Fenicije, Hati, Perzije, Indije, Kitajske, Amerike. Srečevanja med civilizacijami so lahko potekala v obliki trgovskih stikov z menjavo dobrin in idej, lahko pa tudi v obliki spopadov za prevlado in naravne vire.

Glavni dosežki oz. poudarki so na namakalnem poljedelstvu zgodnjih civilizacij, ki so se razvile ob velikih rekah (Mezopotamija, Egipt, Indija, Kitajska), kar je zahtevalo tesneje povezano družbo, ki je prerastla v državno organizacijo, z upravnim in uradniškim aparatom, za potrebe katerega so nastale prve pisave. Odnose v družbi in državi so urejali prvi zapisani zakoni; ohranjeni so nekateri zakoniki (npr. Hamurabijev, Hetitski). V ta čas segajo začetki znanosti (npr. matematika, medicina, astronomija idr.), literarnega in umetniškega ustvarjanja, povezanega s tedanjimi verskimi in duhovnimi predstavami, iz njega pa odseva tudi družbeni in zgodovinski kontekst. Z nastajanjem mest so se začeli procesi urbanizacije. V starem Izraelu imajo korenine tri velike svetovne religije: judaizem, krščanstvo in islam. Stari Feničani so razvili sistem abecede, ki so jo prevzeli stari Grki, od njih pa Rimljani in druge kulture ter predstavlja temelj pisave, ki jo uporablja velik del sveta še danes. Perzijci so ustvarili prvi velik imperij, ki so ga z reformami poenotili ter tako olajšali pretok blaga in idej. V zakladnico zgodovine so civilizacije stare Indije med drugim prispevale sistem pisanja števil, ki je v uporabi še danes, Kitajske pa izdelavo svile, papirja, magnet, smodnik, tisk idr.

Procesno znanje se gradi v obliki projektnega učnega dela, v katerega je vključeno delo z raznolikimi zgodovinskimi viri z razvijanjem kritičnega in ustvarjalnega mišljenja. Rezultat projektnega učnega dela so izdelki dijakov, ki odražajo tudi podjetnostne kompetence (od ideje do izdelka). Razvija se tudi kompetence trajnostnega razvoja.

ZAKAJ SO POMEMBNE ZGODNJE CIVILIZACIJE

CILJI

Dijak:

I: časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese iz obdobja prvih kultur, zgodnjih civilizacij in držav starega veka;

I: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na zgodnje civilizacije;

- I:** spozna vzroke in pogoje za razvoj zgodnjih civilizacij;
- I:** sklepa o naravnih in geografskih okoliščinah, ki so vplivale na pojav in razvoj zgodnjih civilizacij;
- I:** analizira okoliščine in vzroke družbenega in političnega organiziranja zgodnjih civilizacij;
- I:** razišče značilnosti razvoja Mezopotamije in Egipta;
- I:** razišče značilnosti in pomen razvoja dežel Kanaan, Fenicije, Hati in Perzije;
- I:** ugotovi značilnosti razvoja Indije;
- I:** spozna značilnosti nastanka in razvoja Kitajske;
- I:** razišče značilnosti razvoja kultur in civilizacij v Ameriki;
- I:** analizira možnosti vzpostavljanja trgovskih in kulturnih stikov med posameznimi ljudstvi in območji;
- I:** ovrednoti posledice spopadov med posameznimi državami in ljudstvi;
- I:** pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- I:** razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektnem učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na tematskih zemljevidih pokaže in našteje zgodnje civilizacije;
- » na zemljevidu opredeli obseg držav in imperijev zgodnjih civilizacij;
- » na (e-)časovnem traku predstavi časovni razpon nastanka zgodnjih civilizacij na Bližnjem vzhodu, v Aziji, Evropi in Ameriki.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše vzroke in pogoje za razvoj zgodnjih civilizacij;
- » opiše geografske okoliščine, ki so vplivale na pojav in razvoj zgodnjih civilizacij (namakalni sistem, dostopni naravni viri);
- » na konkretnih primerih opiše vzroke za nastanek družbene organizacije zgodnjih civilizacij in pojasni njeno delovanje (družbena hierarhija);
- » opiše glavne značilnosti v razvoju Mezopotamije;
- » opiše glavne značilnosti razvoja Egipta;

- » primerja in pojasni podobnosti in razlike v gospodarskem, družbenem in političnem razvoju Mezopotamije in Egipta;
- » našteje in opiše dosežke Mezopotamije in Egipta na področju gospodarstva, prava, znanosti, arhitekture in umetnosti;
- » primerja in pojasni značilnosti in kulturne dosežke dežel Kanaan, Fenicije, Hati in Perzije;
- » pojasni glavne značilnosti razvoja Indije;
- » opiše glavne značilnosti nastanka Kitajske in posledice njenega razvoja v velik imperij;
- » pojasni glavne značilnosti razvoja kultur in civilizacij v Ameriki (graditelji gomil, Nazca, Olmeki, Maji idr.);
- » našteje primere vzpostavljanja trgovskih in kulturnih stikov med posameznimi civilizacijami in območji;
- » navede dokaze, da so takšni stiki obstajali;
- » pojasni in oceni posledice spopadov med posameznimi državami in ljudstvi.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- kultura (pisava, znanost, umetnost) ◦ civilizacija ◦ organizacija prvih družb ◦ hierarhija ◦ teokracija
- trgovinski stiki ◦ kulturni stiki ◦ spopadi

1.6 KAKO TEMAČEN JE BIL V RESNICI SREDNJI VEK

IZBIRNO

OPIS TEME

Tema obravnava vlogo srednjeveške Cerkve (srednjeveška pobožnost), odnos do higiene, bolezni in medicine (zdravstvene razmere), razvoj in značilnosti šolstva in izobraževanja posameznih družbenih slojev, vsakdanjik plemstva, meščanstva in kmetov, vlogo in pomen samostanov, vraževernost in čarovniške procese, občutenje življenja in smrti, kot se odraža v literaturi ter umetnosti.

Glavna ideje teme je, da so zgodovinski pogledi na srednji vek kot na temačno obdobje zgodovine zelo poenostavljeni in netočni. Obdobje srednjega veka je kompleksno in ga je treba obravnavati z več vidikov. Po eni strani je po zatonu zahodnega dela rimskega imperija upadla pismenost in izobraženost, zaradi fevdalne družbe je bila velikokrat tudi šibka centralna oblast, prebivalstvo pa so prizadele še številne epidemije (npr. kuga v 14. stoletju). Po drugi strani pa so sprva zlasti samostani skrbeli za kulturni in intelektualni razvoj, kot središča učenja so skrbeli za prepisovanje in ohranjanje klasičnih del, nastale so prve univerze (npr. Bologna, Pariz, Oxford, Praga, Dunaj idr.), delovali so posamezni misleci, ki so postavili temelje za poznejši razvoj znanosti in filozofije (npr. Roger Bacon, Tomaž Akvinski). To je čas, ko so začeli graditi romanske cerkve, mogočne gotske katedrale (npr. Notre Dame v Parizu, Aachen, Köln idr.), nastali so iluminirani rokopisi in srednjeveška glasba. Z nastajanjem mest so se ponovno krepili trgovina, obrt, bančništvo, uveljavili so se izumi kot npr. vodni mlin, mehanska ura, kmetijsko proizvodnjo pa je izboljšalo kolobarjenje. Srednjeveško obdobje torej predstavlja obdobje prehoda in sprememb, ki so omogočili nadaljnji zgodovinski razvoj.

Procesno znanje dijaki izgrajujejo v obliki projektnega učnega dela, v katerega je vključeno delo z raznolikimi zgodovinskimi viri z razvijanjem kritičnega in ustvarjalnega mišljenja. Rezultat projektnega učnega dela so izdelki dijakov, ki odražajo tudi podjetnostne kompetence (od ideje do izdelka).

KAKO TEMAČEN JE BIL V RESNICI SREDNJI VEK

CILJI

Dijak:

I: časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave, procese vsakdanjega življenja v srednjem veku;

I: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na vsakdanje življenje v srednjem veku;

- I:** spozna vlogo Cerkve v srednjem in novem veku;
- I:** presodi o skrbi ljudi za zdravje;
- I:** razišče razvoj šolstva in izobraževanja;
- I:** analizira življenje in življenjske razmere posameznih družbenih slojev oz. stanov;
- I:** interpretira odraz vsakdanjega življenja v umetnostnem ustvarjanju;
- I:** pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- I:** razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektne učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže središča najpomembnejših meniških redov na ozemlju današnje Slovenije;
- » na zemljevidu prikaže velika krščanska romarska središča na ozemlju današnje Slovenije in v Evropi;
- » na zemljevid umesti najpomembnejše ali največje gradove na ozemlju današnje Slovenije;
- » kronološko opredeli najpomembnejše umetnostne stvaritve na ozemlju današnje Slovenije in v Evropi s pomočjo (e-)časovnih trakov.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » utemelji vlogo Cerkve z verskega, družbenega, socialnega in kulturnega vidika;
- » našteje najpomembnejše meniške redove na ozemlju današnje Slovenije in v Evropi;
- » oceni in utemelji pomen samostanov na ozemlju današnje Slovenije in v Evropi;
- » poimenuje velika krščanska romarska središča v Evropi in na ozemlju današnje Slovenije;
- » razloži razloge za pojav vraževernosti in pobožnosti;
- » opiše pojav prvih čarovniških procesov;
- » pojasni odnos do higiene in skrbi za zdravje;
- » primerja in navede oblike zdravljenja in zdravniške oskrbe;
- » našteje in opiše najpogostejše bolezni in zdravstvene težave;
- » pojasni razloge za izbruhe velikih lakot;

- » *pojasni vzroke za veliko umrljivost;*
- » *našteje in opiše oblike izobraževanja v visokem in poznem srednjem veku;*
- » *pojasni vzroke za potrebe po izobraževanju v posameznih obdobjih in posameznih družbenih slojih oz. stanovih;*
- » *razloži uvajanje in širjenje izobraževanja na Slovenskem;*
- » *navede glavne kulturne dosežke in znanstvena spoznanja v srednjem veku;*
- » *poimenuje raziskovalce, avtorje in njihove dosežke v znanosti;*
- » *opiše značilnosti vsakdanjega življenja podložnikov;*
- » *navede vzroke za revščino kmečkega prebivalstva;*
- » *pojasni značilnosti družinskega in družbenega življenja plemstva, meščanstva in podložnikov;*
- » *primerja podobnosti in razlike bivališč plemstva, meščanstva in podložnikov ter jih pojasni.*

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » *v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;*
- » *s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;*
- » *utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;*
- » *spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).*

TERMINI

- srednjeveška Cerkev ◦ meniški redovi ◦ romanja ◦ vraževernost ◦ čarovniški procesi ◦ inkvizicija
- epidemije ◦ lakota ◦ šolstvo ◦ univerze ◦ znanost ◦ stanovi ◦ vsakdanje življenje ◦ skrb za zdravje
- higiena

2.1 RAZVOJ ZGODOVINSKIH DEŽEL NA SLOVENSKEM. MADŽARI V SREDNJEM VEKU

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti naselitev Slovanov med Alpami, Jadranom, Panonsko in Furlansko nižino, oblikovanja prvih povezav oz. kneževin, izpostavljeni sta zlasti Karantanija in Karniola. Sledi obravnava nastanka in značilnosti zgodovinskih dežel na Slovenskem. Učenje temelji na analizi posameznih zgodovinskih virov in na zavedanju o skromnem obsegu virov za to obdobje in ta prostor. Glavni poudarki prve podteme *Slovani v Karantaniji, Karnioli in Spodnji Panoniji* so: naselitev Slovanov med Alpami, Jadranom, Panonsko in Furlansko nižino, nastanek in značilnosti kneževin Slovanov, pokristjanjevanje in vključitev v zahodnoevropski kulturni prostor. Tema prikazuje tudi politični, gospodarski in kulturni razvoj ozemlja današnje Slovenije od ukinitve kneževin Karantanije in Karniole ter vključitev le-tega v državne okvire severno od Alp.

Pri podtemi *Razvoj zgodovinskih dežel na Slovenskem*, so glavni poudarki: vzpon Svetega rimskega cesarstva, oblikovanje zgodovinskih dežel in vzpostavitev deželne oblasti, fevdalne rodbine (plemstvo) in oblikovanje dinastičnih teritorijev, srednjeveška kolonizacija, srednjeveška mesta v notranjosti in severozahodni Istri, kulturni razvoj, osmanski (turški) vpadi in kmečki upori.

Tema zajema prikaz zgodovine Madžarov od preseljevanja do naselitve v Panonsko nižino in osnovanja prve politične tvorbe kot tudi političnega, gospodarskega ter družbenega razvoja madžarskega naroda v srednjem veku. Glavne teme so: Preseljevanje in naselitev Madžarov, Ustanovitev države, Vladavina Árpádovcev, Anžuvincev, Luksemburžanov ter Hunyadijev in Čas osmanskih (turških) vpadov ter razpada Madžarske na tri dele.

Pri delu z zgodovinskimi viri se okviru teme razvija procesno znanje, zlasti kritično mišljenje in skupni cilj *Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost* (strokovna besedila, strokovni jezik, razumevanje pomena branja, sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti, etična refleksija, aktivna državljska drža).

SLOVANI V KARANTANIJI, KARNIOLI IN SPODNJI PANONIJI

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese iz zgodovine Slovanov med Alpami, Jadranom, Panonsko in Furlansko nižino v zgodnjem srednjem veku;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu z zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na Sloane v Karantaniji, Karnioli in Spodnji Panoniji;
- : spozna prve slovanske politične tvorbe (Sarmatska plemenska zveza, Karantanija, Karniola) ter analizira njihove politične, družbene in gospodarske značilnosti (Karantanija, Karniola);
- : spozna značilnosti razvoja Spodnje Panonije;
- : ovrednoti pomen ustoličevanja koroških vojvod;
- : razišče značilnosti in posledice pokristjanjevanja Slovanov (Salzburg, Oglej, Freising);
- : uporabi znanje zgodovine Slovanov med Alpami, Jadranom, Panonsko in Furlansko nižino za krepitev državljske države;
- SC (1.2.5.1)
- : ovrednoti kulturno zapuščino Slovanov med Alpami, Jadranom, Panonsko in Furlansko nižino ter spozna ustanove ter arheološke parke, kjer je dostopna (v različnih arheoloških parkih, muzejskih zbirkah, arhivskem gradivu, knjižnicah ipd.);
- SC (1.3.2.1 | 1.3.5.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitevijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Orientacija v zgodovinskem času in prostoru

Dijak:

- » s pomočjo zgodovinskega zemljevida prostorsko opredeli naselitev Slovanov med Alpami, Jadranom, Panonsko in Furlansko nižino;

- » s pomočjo zgodovinskega zemljevida prikaže prve državne tvorbe Slovanov (Samova plemenska zveza, Karantanija, Karniola);
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti obdobje.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opredeli obseg prvih slovanskih državnih tvorb (Samova plemenska zveza, Karantanija, Karniola);
- » opiše glavne značilnosti v gospodarskem, družbenem in političnem razvoju kneževin Karantanije in Karniole;
- » navede posebnosti Spodnje Panonije;
- » opiše obred ustoličevanja koroških vojvod;
- » navede zgodovinske vire, ki pričajo o ustoličevanju koroških vojvod;
- » pojasni, kako se je obred ustoličevanja skozi čas spreminjal, in utemelji, zakaj;
- » pojasni zgodovinske dogodke, ki so vodili k izgubi karantanske samostojnosti, in prehod Slovanov pod bavarsko in frankovsko oblast;
- » oceni pomen ustoličevanja za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- » pojasni glavne značilnosti pokristjanjevanja iz Ogleja, Salzburga in Freisinga;
- » na primerih oceni in pojasni glavne kulturne dosežke v času pokristjanjevanja;
- » na primerih utemelji, kako je zgodovinsko dogajanje vplivalo na kulturno/versko ustvarjanje na območju Karantanije, Karniole in Spodnje Panonije.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- zgodnjesrednjeveške kneževine Slovanov (Samova plemenska zveza, Karantanija, Karniola) ◦ Spodnja Panonija
- obred ustoličevanja (knežji kamen, vojvodski prestol) ◦ pokristjanjevanje (Salzburg, Oglej, Freising)
- pismenstvo (Brižinski spomeniki) ◦ pisni spomeniki v glagolici ◦ izguba samostojnosti
- vključitev v Frankovsko kraljestvo ◦ možni načini rekonstruiranja preteklosti

RAZVOJ ZGODOVINSKIH DEŽEL NA SLOVENSKEM. MADŽARI V SREDNJEM Veku

CILJI

Dijak:

○: s pomočjo zemljevidov sklepa, kako so se oblikovale zgodovinske dežele in kakšna je bila njihova etnična struktura;

SC (2.2.1.1)

○: umesti zgodovinske dogodke, pojave in procese na ozemlju današnje Slovenije in Madžarske v obdobje visokega in poznega srednjega veka;

○: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi viri, ki se nanašajo na razvoj zgodovinskih dežel in Madžarske v visokem in poznem srednjem veku;

○: analizira politični razvoj zgodovinskih dežel na tleh današnje Slovenije ter politični razvoj na Madžarskem;

○: razišče družbene in gospodarske spremembe zgodovinskih dežel in Madžarske, do katerih je prišlo zaradi uvajanja fevdalne družbe;

SC (2.2.1.1)

○: analizira značilnosti srednjeveških mest v notranjosti, v severozahodni Istri in na Madžarskem ter sklepa o življenju ljudi v teh mestih, tako da obogati obstoječo digitalno vsebino z novimi podatki (npr. na digitalni zemljevid za izbrano mesto v notranjosti in v severozahodni Istri doda relevantno besedilo in slikovno gradivo v ponazoritev);

SC (4.3.2.1)

○: ovrednoti kulturni in gospodarski pomen srednjeveških samostanov;

○: sklepa, kako je zgodovinsko dogajanje vplivalo na kulturno ustvarjanje na ozemlju današnje Slovenije in Madžarske;

SC (1.3.2.1)

○: ugotovi vzroke in posledice kmečkih uporov na Slovenskem;

○: razišče značilnosti in posledice vpadov Osmanov na ozemlje današnje Slovenije in Madžarske;

○: z znanjem zgodovine oblikovanja zgodovinskih dežel na Slovenskem ter znanjem zgodovine Madžarske krepi državljansko držo;

SC (1.2.5.1)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zgodovinskem zemljevidu poimenuje zgodovinske dežele v okviru Svetega rimskega cesarstva;
- » na zgodovinskem zemljevidu opredeli značilnosti etničnega in upravnega razvoja zgodovinskih dežel in Madžarske v visokem in poznem srednjem veku;
- » na zgodovinskem zemljevidu poveže posestni razvoj zgodovinskih dežel v povezavi z različnimi plemiškimi rodbinami v visokem in poznem srednjem veku;
- » na zgodovinskem zemljevidu predstavi značilnosti gospodarskega, družbenega in kulturnega razvoja zgodovinskih dežel in Madžarske v visokem in poznem srednjem veku;
- » na zemljevidu pokaže in predstavi glavna srednjeveška mesta in trge v notranjosti in severozahodni Istri;
- » na zgodovinskem zemljevidu opredeli obseg in čas večjih kmečkih uporov na slovenskem etničnem ozemlju ter na Madžarskem;
- » na zemljevidu prostorsko in časovno predstavi smeri vpadov Osmanov na ozemlje današnje Slovenije in Madžarske;
- » s pomočjo raznolikih zgodovinskih virov in (e-)časovnih trakov razvoj zgodovinskih dežel in Madžarske umesti v obdobje visokega in poznega srednjega veka.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni upravno-politični razvoj in položaj zgodovinskih dežel v okviru Svetega rimskega cesarstva;
- » našteje pomembne plemiške rodbine za zgodovinske dežele;
- » razloži, kako je celjskim grofom uspelo oblikovati Celjsko deželo;
- » pojasni okoliščine, v katerih so Habsburžani uveljavili oblast nad zgodovinskimi deželami;
- » navede, kateri družbeni stanovi so se uveljavili v zgodovinskih deželah visokega in poznega srednjega veka ter pojasni odnose med njimi;
- » razloži značilnosti srednjeveške kolonizacije v zgodovinskih deželah in njene posledice na etničnem, gospodarskem in družbenem področju;
- » pojasni glavne značilnosti gospodarskega razvoja zgodovinskih dežel;
- » pojasni, v kolikšni meri gre pri mestih v notranjosti in severozahodni Istri za kontinuiteto poselitve iz rimskega obdobja;
- » razloži glavne značilnosti meščanskega stanu;

- » pojasni, ali so v srednjeveških mestih živeli samo meščani;
- » pojasni razliko med srednjeveškim mestom in trgom;
- » oceni dosežke srednjeveških mest na kulturnem in izobraževalnem področju;
- » primerja in pojasni glavne značilnosti v srednjeveških mestih v notranjosti in severozahodni Istri na upravnem in gospodarskem področju;
- » oceni dosežke srednjeveških mest na kulturnem in izobraževalnem področju;
- » **našteje glavne meniške redove in opiše njihovo poslanstvo ter značilnosti;**
- » pojasni kulturno zapuščino samostanov in oceni njihov pomen v poznejših obdobjih in danes;
- » **navede nekaj primerov srednjeveške umetnosti;**
- » oceni pomen srednjeveške umetnosti in na izbranih primerih pojasni, kako odraža srednjeveški miselni svet;
- » **našteje glavne kmečke upore in opiše njihove značilnosti ter zahteve kmetov;**
- » oceni posledice kmečkih uporov na Slovenskem za kmečki stan;
- » **opiše glavne značilnosti in namen vpadov Osmanov v zgodovinske dežele;**
- » oceni vsestranske posledice vpadov Osmanov zgodovinske dežele;
- » **razloži preseljevanje Madžarov in njihovo naselitev v Panonski nižini;**
- » **pojasni ustanovitev in organizacijo madžarske države;**
- » **razloži širjenje madžarske države v času Árpádovcev;**
- » **oceni pomen Zlate bule ter njeno zakonodajno vlogo v nadaljnjih obdobjih;**
- » **razloži posledice mongolskih vpadov na madžarsko ozemlje;**
- » **pojasni reorganizacijo fevdalne monarhije v času Anžuvincev;**
- » **navede tipe srednjeveških mest na Madžarskem;**
- » **navede najpomembnejše kulturne dosežke srednjeveškega madžarskega prostora;**
- » **opiše boje Hunyadijev proti osmanskim Turkom;**
- » **oceni vlogo Matije Korvina kot humanističnega vladarja;**
- » **opiše značilnosti kmečke vojne J. Dózse;**
- » **oceni posledice bitke pri Mohaču.**

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- Sveto rimsko cesarstvo ◦ zgodovinske dežele na Slovenskem ◦ dinastična ozemlja ◦ Celjski grofi
- Habsburžani ◦ deželna zavest ◦ kolonizacija ◦ srednjeveška mesta ◦ kmečki upori ◦ osmanski (turški) vpadi ◦ primogenitura ◦ Árpádovci (Ladislav I., Koloman, Andrej II., Bela IV.) ◦ zlata bula ◦ županija
- Anžuvinci ◦ Hunyadiji ◦ bitka pri Mohaču

2.2 NOVI VEK IN ZAČETKI MODERNOSTI

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema zajema časovno obdobje od konca srednjega veka do druge polovice 18. stoletja. Vsebinski poudarki prve podteme (skupine ciljev) se nanašajo na “velika geografska odkritja”, na zgodnji kapitalizem, merkantilizem in fiziokratizem ter na začetek industrializacije v Angliji in na njeno širjenje. Pri “velikih geografskih odkritjih” se tematizira vprašanje “kdo je v resnici kaj odkrival”, saj nam ohranjeni zgodovinski viri sporočajo, da so evropski, arabski, kitajski pomorščaki iskali nove trgovske poti in ob tem “odkrivali nova ozemlja”. Izpostavi se izmenjavo idej, dobrin in blaga ter pozitivne in negativne posledice geografskih odkritij. Poudari se trgovina s sužnji in uničenje starih (predkolumbovskih) kultur, ki predstavlja temen madež v človeški zgodovini.

Druga podtema (skupina ciljev) časovno zajema obdobje renesanse in humanizma ter se nadaljuje z obdobjem reformacije in protireformacije. Poudarek je na opredelitvi pojma “renesančni človek”, umetnosti in znanosti v času renesanse, na pomenu idej in del humanističnih mislecev, na razmerjih med humanizmom in reformacijo, na razvoju šolstva, ki se je širilo iz višjega na srednji stan (šole v mestih), na razvoju univerz, na pomenu uvedbe tiska, ki je poleg šolstva pospešil širjenje pismenosti. Izpostavi se pomen reformacije na verskem, političnem, družbenem in kulturnem področju ter oceni posledice protireformacije za dežele, kjer je bila uveljavljena.

Procesno znanje temelji na raznolikih primarnih in sekundarnih zgodovinskih virih, pri čemer se razvija tudi kritično mišljenje.

GOSPODARSKE IN DRUŽBENE SPREMEMBE OD KONCA SREDNJEGA VEKA DO KONCA 18. STOLETJA

CILJI

Dijak:

- časovno in prostorsko umesti gospodarske in družbene spremembe med koncem srednjega veka in koncem 18. stoletja;
- razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na gospodarske in družbene spremembe od srednjega veka in do konca 18. stoletja;
- sklepa o okoliščinah in značilnostih “geografskih odkritij”;

○: na primeru posledic geografskih odkritij (trgovina s sužnji, uničenje avtohtonih kultur) razišče negativne vidike delovanja človeka na družbo in okolje;

SC (1.2.2.2 | 2.1.2.1)

○: razume etični vidik zgodovinskih interpretacij, ki se nanašajo na vprašanja velikih geografskih odkritij, ter z njimi povezano podreditev in uničenje avtohtonih kultur;

SC (1.2.2.2)

○: sklepa o značilnostih zgodnjega kapitalizma (založništvo, manufakture);

○: analizira gospodarski doktrini merkantilizma in fiziokratizma;

○: razišče okoliščine in značilnosti zgodnje industrializacije v Angliji ter opredeli obseg njenega širjenja na prehodu iz 18. v 19. stoletje;

○: na primerih zgodnje industrializacije ovrednoti vpliv človekovega delovanja na družbo in okolje;

SC (2.1.1.1 | 2.1.3.1)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zemljevidu opredeli obseg zgodnjih kolonialnih imperijev;
- » na tematski karti opredeli obseg širjenja industrializacije na prehodu iz 18. v 19. stoletje;
- » z uporabo zgodovinskih zemljevidov in drugih zgodovinskih virov umesti gospodarske in družbene spremembe med koncem 15. in koncem 18. stoletja v ustrezen zgodovinski čas in prostor;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov umesti zgodovinsko dogajanje v ustrezen zgodovinski čas.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše pogoje in vzroke za "geografska odkritja";
- » navede glavne kolonialne imperije in opiše njihovo oblikovanje;
- » pojasni vsestranske posledice "geografskih odkritij" za Evropo in svet (npr. izmenjava dobrin in idej, trgovina s sužnji);

- » argumentira, v kolikšni meri so Evropejci "odkrivali preostali svet" in v kolikšni meri je "preostali svet odkrival" nove dežele (npr. Kitajci, Arabci);
- » na izbranem primeru oceni in pojasni posledice geografskih odkritij za družbo in okolje ter ga predstavi z izbranim izdelkom;
- » **opiše značilnosti zgodnjega kapitalizma (založništvo in manufakture);**
- » na primerih pojasni delovanje založništva in manufaktur;
- » **opiše značilnosti novih gospodarskih doktrin fiziokratizma in merkantilizma;**
- » na primerih izbranih držav primerja in razloži podobnosti in razlike gospodarskega razvoja, temelječega na fiziokratizmu in merkantilizmu;
- » **razloži vzroke za začetke industrializacije v Angliji;**
- » navede glavne dosežke industrializacije in pojasni, kako so izboljšali kakovost življenja ljudi in družbe;
- » oceni pozitivne in negativne posledice industrializacije;
- » oceni, v kolikšni meri se je industrializacija na prehodu iz 18. v 19. stoletje širila v Evropi in v svetu, ter argumentira oceno;
- » na izbranem primeru oceni in pojasni posledice industrializacije za družbo in okolje ter ga predstavi z izbranim izdelkom.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- trgovina z dišavami in začimbami
- "velika geografska odkritja"
- zgodnji kapitalizem
- merkantilizem
- fiziokratizem
- industrializacija

DOBA RENESANSE, HUMANIZMA, REFORMACIJE IN PROTIREFORMACIJE

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti dobo renesanse, humanizma, reformacije in protireformacije;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na renesanso, humanizem, reformacijo in protireformacijo;
- : razišče značilnosti renesanse in humanizma ter okoliščine za njun pojav;
- : ovrednoti značilnosti in pomen razvoja šolstva in tiska na širjenje pismenosti in znanja;
- : analizira zgodovinsko ozadje za pojav reformacije in njene značilnosti;
- : ugotovi okoliščine za uveljavitev protireformacije ter njene značilnosti;
- : ovrednoti kulturno zapuščino renesanse, humanizma, reformacije in protireformacije;
- SC (1.3.2.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zemljevidu pokaže dežele oz. države, kjer so se uveljavili renesansa, humanizem, reformacija in protireformacija;
- » na (e-)časovnem traku predstavi časovni razpon renesanse, humanizma, reformacije in protireformacije skozi zgodovino.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » razloži bistvo renesanse in humanizma;
- » na primeru pojasni pojem "renesančni človek";

- » na primerih interpretira odsev zgodovinskega dogajanja v renesančnih umetniških delih (slikarstvo, kiparstvo, arhitektura);
- » na primerih primerja in utemelji poglede humanističnih mislecev na človeka, družbo in vladanje;
- » **našteje glavne izume in dosežke v znanosti in tehnologiji ter pojasni njihov pomen za nadaljnji zgodovinski razvoj;**
- » argumentira trditev, da je bilo 18. stoletje tudi stoletje novih idej in izumov na različnih področjih življenja in dela;
- » primerja podobnosti in razlike v razvoju na različnih področjih življenja in dela v dobi renesanse in humanizma med posameznimi predeli Evrope;
- » opiše glavne značilnosti v razvoju šolstva: šolanje plemičev, vloga samostanov, meščanske šole, univerze;
- » **pojasni, kako je uporaba tiska vplivala na večji obseg pismenosti in znanja;**
- » **opíše značilnosti reformacije in okoliščine za njen pojav;**
- » **našteje glavne reformatorje in opiše bistvo njihovih zahtev;**
- » našteje glavne smeri reformacije in pojasni, kaj je zanje značilno;
- » primerja podobnosti in razlike med posameznimi smermi reformacije ter pojasni, kje se je posamezna smer reformacije uveljavila, ter utemelji, zakaj;
- » na primerih oceni odnose med reformacijo in humanizmom;
- » **opíše okoliščine, cilje in ukrepe protireformacije in katoliške obnove;**
- » pojasni, kje se je reformacija obdržala in kje se je uveljavila protireformacija.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- renesansa ◦ humanizem ◦ renesančna umetnost ◦ humanistični misleci ◦ tisk in širjenje pismenosti
- šolstvo ◦ reformacija ◦ protireformacija

2.3 MED PARLAMENTARIZMOM IN ABSOLUTIZMOM

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je obravnava značilnosti in razmerij treh različnih modelov vladanja med 16. in začetkom 19. stoletja, in sicer parlamentarnih monarhij (Nizozemska, Anglija oz. Velika Britanija) in absolutnih monarhij (Francija) ter razsvetljenih absolutnih monarhij (habsburška monarhija). Tema je namenjena tudi ameriški vojni za neodvisnost in francoski revoluciji, ki sta postavili temelje sodobnemu pojmovanju človekovih pravic in svoboščin, ki izhajajo iz univerzalnega sistema vrednot svobode in enakosti (enakopravnosti). Izpostavi se pomen ameriške ustave iz časa bojev za neodvisnost ter francoske *Deklaracije o pravicah človeka in državljana*.

Izpostavi se glavne razlike omenjenih modelov vladanja. Glede pojmovanja oblasti temelji parlamentarizem na delitvi oblasti, ljudstvo sodeluje pri odločanju, vladarjeva moč je omejena, pri absolutizmu pa vladar stremi k centralizirani in neomejeni oblasti brez sodelovanja ljudstva. Začetki parlamentarizma na Nizozemskem in v Veliki Britaniji predstavljajo temelj moderne parlamentarne demokracije, absolutizem pa predstavlja primer avtorske vladavine. Vladarji, ki so uvedli razsvetljeni absolutni model vladanja, pa so pod vplivom razsvetljenstva vpeljali nekatere reforme, ki so omogočile modernizacijo, večji napredek in blaginjo, a so hkrati krepili tudi državo in absolutno oblast.

Procesno znanje se izgrajuje z raznolikimi primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, z razvijanjem veščin kritičnega mišljenja ter krepitvijo državljanstva – državljske države in začetkov aktivnega državljanstva, parlamentarnih ustavnih držav, v katerih so človekove pravice in svoboščine zapisane v temeljnem državnem dokumentu – ustavi (pomen ameriške ustave iz obdobja prizadevanj za neodvisnost).

MED PARLAMENTARIZMOM IN ABSOLUTIZMOM

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti zgodovinsko obdobje uveljavitve parlamentarizma in absolutizma;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na zgodnje parlamentarne vladavine, razsvetljene absolutne in absolutne vladavine;
- : analizira okoliščine, ki so omogočile uveljavitev absolutizma v Franciji;
- : sklepa o glavnih značilnostih razsvetljenjskih idej in njihovem vplivu na nastanek razsvetljenega absolutizma;

○: na primeru Avstrijskega cesarstva ovrednoti pomen razsvetljenega absolutizma (reforme Marije Terezije in Jožefa II.);

SC (5.2.5.3)

○: ovrednoti nizozemsko osvobodilno vojno za razvoj Nizozemske v svetovno velesilo;

○: analizira glavne značilnosti razvoja Anglije in oblikovanje angleškega parlamenta;

○: ovrednoti različne modele vladanja v primerjavi z današnjimi;

○: razišče značilnosti nastanka in razvoja Združenih držav Amerike;

○: razišče okoliščine, ki so pripeljale do francoske revolucije, njen potek in dosežke;

○: analizira, kako je potekal vzpon in padec Napoleona Bonaparteja;

○: ovrednoti politične in ozemeljske spremembe po dunajskem kongresu;

○: razume, da sta ameriška vojna za neodvisnost in francoska revolucija postavili temelj sodobnega pojmovanja človekovih pravic in svoboščin, ki so univerzalne z vidika uveljavitve vrednot svobode in enakosti (enakopravnosti);

SC (1.2.1.2 | 1.2.1.3 | 1.2.1.4)

○: spozna in razume spreminjanje aktivnega državljanstva skozi zgodovino (npr. v času francoske revolucije je bilo povezano z moškimi, ki so služili vojaški rok in so se bili pripravljeni žrtvovati za državo);

SC (1.2.4.1)

○: uporabi znanje zgodovine formiranja razsvetljenih absolutnih in parlamentarnih monarhij za krepitev državljske države;

SC (1.2.5.1)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitevijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

» na zemljevidu predstavi države oz. dežele, kjer se je uveljavil parlamentarizem in absolutizem;

» na zemljevidu predstavi vojaške pohode Napoleona Bonaparteja in njegove ozemeljske pridobitve;

» na zemljevidu opredeli ozemeljske spremembe in politično podobo Evrope po dunajskem kongresu;

- » na (e-)časovnem traku predstavi časovno obdobje zgodnjega parlamentarizma in sočasnih absolutnih oz. razsvetljenih absolutnih vladavin.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » **pojasni pojem absolutizem in opiše razmere, ki so omogočile njegovo uveljavitev v Franciji;**
- » **pojasni pomen razsvetljenskih idej (naravno pravo, svoboda mišljenja in vere, enakost pred zakonom; pravica do lastnine; ločitev vej oblasti);**
- » primerja absolutni in razsvetljeni absolutni način vladanja in ju oceni z vidika spoštovanja človekovega dostojanstva in uveljavljanja človekovih pravic;
- » **opiše ključne reforme Marije Terezije in Jožefa II. (šolska, gospodarska, upravna, finančna, davčna, verska, položaj kmetov, vojaška);**
- » oceni in pojasni, kako so reforme Marije Terezije in Jožefa II. vplivale na razmere in položaj prebivalcev in na utrditev habsburške države;
- » **opiše glavne značilnosti razvoja Nizozemske v času osvobodilne vojne proti španski nadoblasti;**
- » oceni pomen nizozemske osvobodilne vojne za razvoj Nizozemske v svetovno pomorsko in gospodarsko silo;
- » **razloži značilnosti razvoja Anglije in oblikovanje angleškega parlamenta (*Velika listina svoboščin, Listina o pravicah*);**
- » ovrednoti pomen razvoja parlamentarizma v Angliji za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- » primerja parlamentarizem, absolutizem in razsvetljeni absolutizem z današnjimi načini vladanja;
- » primerja obseg udeležbe različnih stanov oz. družbenih slojev pri vladanju in oceni njihov vpliv pri političnem odločanju na primeru posameznih držav;
- » **opiše značilnosti ameriške revolucije in njene posledice;**
- » s pomočjo odlomkov iz ameriške ustave oceni vpliv razsvetljenskih idej na pravice in svoboščine državljanov;
- » **opiše vzroke in značilnosti poteka francoske revolucije;**
- » **pojasni in utemelji posledice, pridobitve in vpliv revolucije na Francijo, Evropo in svet;**
- » navede Napoleonove vojaške pohode in obseg njegovih ozemeljskih pridobitev ter njihove posledice;
- » pojasni značilnosti Napoleonove vladavine in spremembe v posameznih obdobjih njegovega vladanja;
- » **opiše glavne značilnosti poteka dunajskega kongresa;**
- » **pojasni politično podobo Evrope po dunajskem kongresu;**
- » na primeru razloži nasprotja med nosilci obnove "starega režima" in nosilci liberalnih in nacionalnih gibanj.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- Velika listina svoboščin ◦ angleški parlament ◦ Peticijska pravica ◦ absolutizem ◦ razsvetljenstvo
- razsvetljeni absolutizem ◦ delitev oblasti ◦ naravno pravo ◦ ideja o suverenosti ljudstva ◦ družbena pogodba
- revolucija ◦ kolonija ◦ ameriška vojna za neodvisnost ◦ Deklaracija neodvisnosti ◦ ustava
- federacija ◦ Listina pravic ◦ stari režim ◦ narodna skupščina ◦ napad na Bastiljo ◦ Deklaracija o pravicah človeka in državljana
- ustavna monarhija ◦ jakobinci ◦ žirondisti ◦ republika ◦ jakobinski teror ◦ cesarstvo
- dunajski kongres ◦ restavracija ◦ Sveta aliansa

2.4 ZAČETKI NACIONALNEGA OBLIKOVANJA SLOVENCEV IN MADŽAROV

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti slovensko nacionalno oblikovanje iz protoslovenske narodne zavesti v moderni narod. Izpostavljeni so reformacija, Zoisov krog, France Prešeren in Janez Bleiweis. Glavni poudarki teme so: reformacija, protireformacija, barok, razsvetljenstvo, Zoisov krog, Valentin Vodnik, Ilirske province, Bleiweisov krog in Čop-Prešernov krog. Izpostavi se razumevanje preoblikovanja slovenske jezikovne skupnosti v kulturno skupnost in politično skupnost ter razvojne dejavnike, ki so vplivali na ta proces.

Tema predstavi madžarsko narodno oblikovanje od reformacije do dobe reform v predmarčnem obdobju.

Glavne teme so: Reformacija in protireformacija, Boj Madžarov proti osmanskim Turkom in Habsburžanom, Erdeljska kneževina, Izgon osmanskih Turkov iz Podonavja, Rákóczijev osvobodilni boj, Čas reform v predmarčnem obdobju (Széchenyi in Kossuth).

Tema torej predstavlja, na katerih tradicijah in skozi katere simbole se je vzpostavila legitimnost slovenskega naroda, kako je prek različnih procesov modernizacije napredovalo vzpostavljanje nacionalne skupnosti; tako je razvoj slovenskega naroda umeščen v kontekst evropskega razvoja drugih narodov in nacij.

Procesno znanje temelji na raznolikih primarnih in sekundarnih zgodovinskih virih, ki omogočajo tudi razvijanje veščin kritičnega mišljenja, ter krepitvi razumevanja razvoja označevalcev slovenske in madžarske kulture (jezik, simboli, miti, zgodovinski spomin, identifikacije). S tem se krepí nacionalna identifikacija in razvijajo skupni imenovalci skupnosti ter individualne vpetosti v nacionalno okolje, politična socializacija ter enotnost, odgovornost in solidarnost. S temo se razvija zanimanje za zgodovinsko preteklost in sedanost slovenskega in madžarskega naroda in njegovih dosežkov.

ZAČETKI NACIONALNEGA OBLIKOVANJA SLOVENCEV IN MADŽAROV

CILJI

Dijak:

○: časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese o oblikovanju Slovencev in Madžarov kot kulturne, etnične in politične skupnosti;

- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na oblikovanje Slovencev in Madžarov kot kulturne, etnične in politične skupnosti;
- : ovrednoti največje dosežke renesanse, humanizma in reformacije na Slovenskem in Madžarskem;
- : raziše okoliščine, ki so pripeljale do protireformacije, njen potek in vpliv;
- : ugotovi značilnosti protiturških bojev na Madžarskem ter posledice le-teh;
- : ovrednoti pomen Rákóczijevega osvobodilnega boja;
- : ovrednoti reforme Marije Terezije in Jožefa II. za slovenski in madžarski narodni razvoj;
- : ovrednoti vlogo Ilirskih provinc na slovensko narodno gibanje;
- : ugotovi pomen slovenskih razsvetljencev in Zoisovega kroga ter vpliv razsvetljenstva na Madžare;
- : ovrednoti pomen ilirizma in različnih idejnih krogov za razvoj slovenskega nacionalnega gibanja;
- : raziše pomen Széchenyija in Kossutha za razvoj madžarskega nacionalnega gibanja;
- : razvije pozitiven odnos do oblikovanja kolektivne narodne zavesti in pozna razmerja med vaškimi, deželnimi in dinastičnimi identifikacijami (identitetami);
- SC (2.2.1.1)
- : uporabi znanje zgodovine začetkov slovenskega nacionalnega in madžarskega oblikovanja za krepitev človekovega dostojanstva in narodne samobitnosti in državotvornosti;
- SC (1.2.5.1 | 1.2.1.5)
- : ovrednoti kulturno zapuščino začetkov slovenskega in madžarskega nacionalnega oblikovanja;
- SC (1.3.2.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitevijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo zgodovinskih tematskih kart analizira značilnosti gospodarskega, političnoupornega, cerkvenega, kulturnega in izobraževalnega razvoja na Slovenskem in Madžarskem med 16. in začetkom 19. stoletja;

- » opiše pogoje in okoliščine razvoja in oblikovanja slovenske in madžarske jezikovne in kulturne skupnosti med 16. in 18. stoletjem ter jih prostorsko umesti;
- » **navede in poimenuje ter časovno umesti posamezne etape nacionalnega oblikovanja med 16. in začetkom 19. stoletja;**
- » ključne dogodke in pojave iz slovenske in madžarske zgodovine 16., 17., 18. in začetka 19. stoletja umesti v ustrezen zgodovinski čas s pomočjo (e-)zgodovinskih časovnih trakov in raznolikih zgodovinskih virov.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše glavne dosežke humanizma na Slovenskem in Madžarskem;
- » na primerih pojasni največje dosežke renesančne umetnosti na Slovenskem in Madžarskem ter jih poveže z zgodovinskim dogajanjem;
- » **razloži značilnosti reformacije, navede glavne reformatorje in njihovo delo;**
- » opiše pomen reformacije in njeno vlogo v razvoju slovenske in madžarske nacionalne skupnosti;
- » **pojasni razloge za zmago protireformacije;**
- » utemelji vpliv protireformacije na baročno umetnost;
- » **opiše glavne reformne dosežke Marije Terezije in Jožefa II.;**
- » s primeri ponazori in utemelji pomen reform Marije Terezije in Jožefa II. za slovenski in madžarski narodni razvoj;
- » pojasni okoliščine nastanka Ilirskih provinc in njihov obseg;
- » pojasni reforme francoskih oblasti v Ilirskih provincah in oceni njihov pomen za razvoj slovenskega narodnega gibanja;
- » **razloži pojem narodno gibanje;**
- » **imenuje začetnike slovenskega narodnega gibanja (Pohlin, Zois, Vodnik idr.) in njihove dosežke;**
- » na primeru Zoisovega krožka opiše vlogo narodnobuditeljskih krožkov pri krepitevi narodne zavesti;
- » predstavi ideje slovenskih izobražencev o slovenskem narodu v predmarčni dobi;
- » oriše razvoj izrazov Slovenec, Slovenija;
- » **opiše prizadevanja za poenotenje slovenskega jezika (standardizacija);**
- » pojasni značilnosti ilirizma;
- » **opiše delovanje različnih idejnih krogov na razvoj slovenskega nacionalnega oblikovanja v prvi polovici 19. stoletja (Bleiweisov, Čop-Prešernov krog);**
- » navede značilnosti življenja Madžarov pod osmanskimi Turki vse do njihovega izгона iz Podonavja;
- » opiše boje Madžarov proti osmanskim Turkom in Habsburžanom;

- » razloži potek izгона osmanskih Turkov z območja Madžarske ter posledice le-tega;
- » pojasni pomen Rákózičevega osvobodilnega boja;
- » predstavi vplive francoske buržoazne revolucije na Madžarskem ter gibanje madžarskih jakobincev;
- » opiše prizadevanja Széchenyija in Kossutha ter oceni njun pomen za razvoj madžarskega narodnega gibanja.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- reformacija ◦ protireformacija ◦ razsvetljenstvo ◦ začetki narodnega gibanja ◦ etnija ◦ narod
- slovanstvo ◦ slovenstvo ◦ centralizirana država ◦ lokalne/deželne/etnične identitete ◦ predmarčna doba
- krepitev narodne zavesti ◦ oblikovanje slovenskega in madžarskega knjižnega jezika

2.5 KAKO SE JE MED SREDNJIM VEKOM IN KONCEM 18. STOLETJA SVET POVEZAL V CELOTO

IZBIRNO

OPIS TEME

Tema je namenjena obravnavi srečevanj različnih kultur od srednjega veka in do konca 18. stoletja. Poudarek je na razvoju Bizantinskega cesarstva, arabske kulture, vikinške kulture, ruske zgodovine od Moskovske kneževine do nastanka Ruskega carstva, Mongolskega in Osmanskega imperija, Indiji, Jugovzhodni Aziji, Japonski in Kitajski, Avstraliji in Oceaniji, kulturah Srednje in Južne Amerike.

V srednjem veku so glavne povezave potekale znotraj Evrope in z Bližnjim vzhodom ter Severno Afriko prek trgovskih poti in stikov, pri čemer je pomembno vlogo igralo Sredozemsko morje. Trgovina je potekala tudi po svilni cesti, trgovalo pa se je z luksuznim blagom (svila, začimbe). Križarske vojne so okrepile stike med Zahodno in Srednjo Evropo ter Bližnjim vzhodom. Izpostavi se, kako so geografska odkritja pripomogla k začetku povezovanja sveta v celoto s pozitivnimi in negativnimi posledicami. Nekatere države so ustvarile kolonialne imperije in širile trgovske stike. Evropske države so v kolonije izvažale različne končne izdelke, ki so jih proizvedli obrtniki in manufakture, uvažale pa so luksuzno blago, surovine in kmetijske pridelke (npr. začimbe, bombaž, sladkor, krompir, koruzo, tobak, kakav idr.). Izpostavi se posledice trgovine s sužnji. Uveljavila se je pomorska trgovina, prek Atlantskega oceana pa so potekale pomembne trgovske poti. Geografska odkritja so omogočila tudi izmenjavo znanstvenih idej, tehnologij in kulture, misijonarji so širili krščanstvo. Začeli so se prvi svetovni konflikti in sodelovanja. Z uveljavitvijo razsvetljenstva so se prek tiskanih medijev širile ideje o svobodi in enakosti.

Procesno znanje temelji na raznolikih primarnih in sekundarnih zgodovinskih virih z razvijanjem veščin kritičnega mišljenja. Dijaki v okviru projektnega učnega dela izdelajo izbrani izdelek, pri čemer razvijajo kompetence podjetnosti (od ideje do izdelka).

KAKO SE JE MED SREDNJIM VEKOM IN KONCEM 18. STOLETJA SVET POVEZAL V CELOTO

CILJI

Dijak:

I: časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske osebe, dogodke, pojave in procese iz zgodovine Bizanca, Arabcev, Vikingov, Rusije, Mongolov, Osmanov, Indije, Jugovzhodne Azije, Kitajske, Japonske, Avstralije, Oceanije, Afrike ter Srednje in Južne Amerike med srednjim vekom in koncem 18. stoletja;

I: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na zgodovino Bizanca, Arabcev, Vikingov, Rusije, Mongolov, Osmanov, Indije, Jugovzhodne Azije, Kitajske, Japonske, Avstralije, Oceanije, Afrike ter Srednje in Južne Amerike med srednjim vekom in koncem 18. stoletja;

I: ugotovi značilnosti razvoja, pomena in zatona Bizantinskega cesarstva;

I: spozna značilnosti in pomen arabske kulture;

I: sklepa o značilnostih in pomenu vikinške kulture;

I: razišče, kako je nastala Rusija in kaj je bilo značilno za vladavino najpomembnejših ruskih vladarjev 17. in 18. stoletja;

I: sklepa o značilnostih Mongolskega imperija;

I: spozna značilnosti Osmanske države in njen vzpon v imperij;

I: spozna značilnosti razvoja in pomen Indije in dežel Jugovzhodne Azije;

I: analizira značilnosti razvoja Kitajske in Japonske v času novega veka;

I: ugotovi značilnosti razvoja kultur Avstralije in Oceanije;

I: razišče značilnosti afriških kultur;

I: spozna značilnosti razvoja ameriških predkolumbovskih kultur;

I: razišče, kakšne so bile posledice vzpostavitve trgovskih stikov med Evropo in trgovskimi mesti v Afriki.

I: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

I: razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektnem učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Časovna in prostorska orientacija

Dijak:

- » analizira zgodovinske tematske karte, ki prikazujejo politični, gospodarski in kulturni razvoj kultur Bizanca, Arabcev, Vikingov, Rusije, Mongolov, Osmanov, Indije in Jugovzhodne Azije, Kitajske in Japonske, Avstralije, Oceanije, Srednje in Južne Amerike med koncem srednjega veka in koncem 18. stoletja;
- » s pomočjo zgodovinskih tematskih zemljevidov in drugih zgodovinskih virov razbere in predstavi odnose izbranega območja oz. kulture z zahodnim svetom;
- » s pomočjo zgodovinskih tematskih zemljevidov in drugih virov opiše, kako je časovno potekalo evropsko raziskovanje Srednje in Južne Amerike, Afrike, Rusije in Azije;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti zgodovinsko dogajanje kultur Bizanca, Arabcev, Vikingov, Rusije, Mongolov, Osmanov, Indije in Jugovzhodne Azije, Kitajske in Japonske, Avstralije, Oceanije, Srednje in Južne Amerike.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni značilnosti razvoja in pomena Bizantinskega cesarstva in njegov propad z uveljavitvijo osmanske oblasti;
- » razloži značilnosti in pomen arabske kulture za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- » oriše značilnosti in pomen vikinške kulture;
- » oriše nastanek Rusije ter utemelji, zakaj se je v 15. stoletju začela uveljavljati ideja o Moskvi kot tretjem Rimu;
- » predstavi ključne družbene, gospodarske, politične in kulturne spremembe v Rusiji za časa vladanja Petra I. Velikega in Katarine II. Velike;
- » opiše značilnosti in pomen Mongolskega imperija;
- » predstavi značilnosti Osmanske države in njen vzpon v imperij;
- » oriše značilnosti in pomen razvoja Indije in dežel Jugovzhodne Azije;
- » na primerih pojasni značilnosti razvoja Kitajske in Japonske za nadaljnji zgodovinski razvoj;
- » na konkretnih primerih predstavi raznolike (gospodarske, kulturne, verske/misijonarske) povezave med Evropejci in Kitajci;
- » predstavi značilnosti razvoja kultur Avstralije in Oceanije;
- » predstavi značilnosti raznolikih kultur v Afriki;
- » pojasni potek in posledice čezmorske trgovine v podsaharski Afriki z Arabci, Indijci, Kitajci in Evropejci;

- » opiše in pojasni odnos Evropejcev (Portugalcev in Nizozemcev) do ljudi in kulturne dediščine v Afriki;
- » na študijskem primeru oceni in utemelji stopnjo razvoja nekaterih držav in/ali mest v Afriki do konca 18. stoletja;
- » presodi in argumentira, ali je novoveška porazdelitev bogastva v Afriki podobna sodobni;
- » oceni in utemelji stopnjo razvoja izbrane predkolumbovske kulture;
- » poišče in razloži razlike in podobnosti med kulturami Aztekov, Inkov in Majev;
- » na konkretnih primerih pojasni spremembe, ki jih je v življenje staroselcev prineslo špansko osvajanje Srednje in Južne Amerike.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- Bizantinsko cesarstvo ◦ arabska kultura ◦ vikinška kultura ◦ Moskovska kneževina ◦ Rusko carstvo
- Mongolski imperij ◦ Osmanski imperij ◦ Mogulski imperij ◦ dinastije Juan, Ming in Čing na Kitajskem
- šogunat ◦ edska kultura ◦ kultura Aboriginov v Avstraliji ◦ kultura Maorov na Novi Zelandiji ◦ afriške kulture ◦ predkolumbovske kulture Amerike ◦ čezmorska trgovina ◦ trgovina s sužnji

2.6 KAKO SE JE MED KONCEM 15. IN KONCEM 18. STOLETJA ŽIVELO NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM

IZBIRNO

OPIS TEME

Ključni namen teme je poglobljeno obravnavati izbrane vsebinske poudarke iz slovenske in madžarske zgodovine med koncem 15. in koncem 18. stoletja, kot so: zgodnji kapitalizem na slovenskem in madžarskem podeželju in v mestih, šolstvo in izobraževanje, odraz razsvetljenskih reform na življenje v slovenskih in madžarskih mestih in na podeželju, prikaz življenja na Slovenskem v prvih zgodovinopisnih in potopisnih delih ter odsev vsakdanjega življenja v umetnostnem ustvarjanju.

Vsakdanje življenje na Slovenskem in Madžarskem med koncem 15. in koncem 18. stoletja se je temeljito preoblikovalo pod vplivom širših evropskih družbenih, gospodarskih, kulturnih in filozofskih tokov. S to temo si pri dijakih prizadevamo spodbujati radovednost in zanimanje za življenje, delovanje in ustvarjanje ljudi v omenjenem obdobju. Dijaki opredelijo, kako so se zgodovinski dogodki, pojavi in procesi med koncem 15. in koncem 18. stoletja na Slovenskem in Madžarskem odražali v kasnejših obdobjih in tudi v sedanjosti. Z izbrano temo pri dijakih krepimo slovensko in madžarsko narodno identiteto in spoštovanje slovenske in madžarske kulturne dediščine.

Procesno znanje temelji na raznolikih primarnih in sekundarnih zgodovinskih virih z razvijanjem veščin kritičnega mišljenja. Dijaki v okviru projektnega učnega dela pripravijo izbrani izdelek, pri čemer razvijajo kompetence podjetnosti (od ideje do izdelka).

KAKO SE JE MED KONCEM 15. IN KONCEM 18. STOLETJA ŽIVELO NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM

CILJI

Dijak:

I: časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave, procese izbirne teme o vsakdanjem življenju na Slovenskem in Madžarskem od konca 15. do konca 18. stoletja;

- I:** razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na vsakdanje življenje na Slovenskem in Madžarskem med koncem 15. in koncem 18. stoletja;
- I:** sklepa o vplivu zgodnje kapitalistične proizvodnje na podeželje in mesta;
- O:** spozna razvoj šolstva v zgodovinskih deželah od konca 15. do konca 18. stoletja;
- O:** ovrednoti odraz razsvetljenskih reform na življenje v slovenskih in madžarskih mestih ter na podeželju;
- I:** preuči versko življenje med koncem 15. in koncem 18. stoletja;
- I:** spozna življenje na Slovenskem v prvih zgodovinopisnih in potopisnih delih;
- I:** razišče odraz vsakdanjega življenja v umetnostnem ustvarjanju med koncem 15. in koncem 18. stoletja;
- I:** pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- I:** razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektnem učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida geografsko opredeli najpomembnejše umetnostne stvaritve na Slovenskem in Madžarskem od konca 15. do konca 18. stoletja;
- » na zemljevidu Slovenije in Madžarske pokaže območja posameznih neagrarnih dejavnosti in jih geografsko utemelji;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti zgodovinsko dogajanje teme.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » navede in opiše značilnosti vsakdanjega življenja na slovenskem in madžarskem podeželju ter v mestih med koncem 15. in koncem 18. stoletja;
- » našteje neagrarne dejavnosti na slovenskem in madžarskem podeželju ob koncu srednjega veka ter pojasni razloge za njihov pojav (npr. rudarstvo, kovaštvo, fužinarstvo, oglarstvo, glažutarstvo, splavarstvo/flosarstvo, tovarništvo/furmanstvo, kolnarstvo ipd.);
- » pojasni razvoj gospodarskih dejavnosti zgodovinskih in madžarskih dežel med koncem 15. in koncem 18. stoletja;
- » opiše prve primere založništva in prvih manufaktur na Slovenskem in Madžarskem;
- » ponazori življenje idrijske rudarske družine;

- » oceni pomen protestantskega šolstva na Slovenskem;
- » utemelji vlogo jezuitov na izobraževalnem področju;
- » razloži razloge za uvajanje obveznega osnovnega šolstva v času razsvetljenih absolutistov;
- » pojasni organizacijo osnovnih šol v času razsvetljenstva in jo primerja z današnjo;
- » navede in opiše težave pri uvajanju obveznih osnovnih šol;
- » utemelji razloge za pojav t. i. nedeljskih šol in oriše njihovo delovanje;
- » opiše delovanje šolstva v času Ilirskih provinc;
- » našteje in pojasni razsvetljenske fiziokratske ukrepe, ki so izboljšali življenjske razmere na slovenskem in madžarskem podeželju;
- » opredeli vpliv reform razsvetljenih absolutistov na spremembe v življenju v mestih;
- » interpretira, kako se je gospodarski in duhovni napredek odražal v podobi bivališč kmetov in meščanov;
- » navede ter prostorsko umesti različne smeri reformacije na Slovenskem in Madžarskem ter pojasni razloge za njihov pojav;
- » opiše protireformacijske ukrepe in razloži, kako se je rekatolizacija odražala v vsakdanjem verskem življenju;
- » opiše jožefinske verske reforme in pojasni, kako so vplivale na versko življenje ljudi;
- » pojasni vlogo Ilirskih provinc na versko življenje;
- » našteje najpomembnejša zgodovinska in potopisna dela, ki orisujejo življenje na Slovenskem med koncem 15. in koncem 18. stoletja;
- » pojasni okoliščine, v katerih je nastal posamezen zgodovinski ali potopisni vir;
- » s pomočjo izbranih zgodovinskih in potopisnih del povzame in predstavi poglobljene značilnosti življenja različnih družbenih slojev;
- » prepozna in poimenuje najpomembnejše umetnostne stvaritve na Slovenskem in Madžarskem med koncem 15. in koncem 18. stoletja;
- » oceni vlogo Škofjeloškega pasijona za kulturni razvoj;
- » primerja in utemelji pozitivne in negativne posledice protireformacije za slovensko in madžarsko kulturno ustvarjanje;
- » s pomočjo izbranih slovenskih in madžarskih umetnostnih stvaritev dokaže, da je umetnost lahko vir za preučevanje življenja.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- protestantske šole ◦ jezuiti ◦ trivialke ◦ glavne šole ◦ normalke ◦ nedeljske šole ◦ fužinarstvo
- glažutarstvo ◦ splavarstvo ◦ furmanstvo ◦ rudarstvo ◦ oglarstvo ◦ manufakture ◦ založništvo
- protireformacija ◦ barok ◦ reforme razsvetljenih absolutistov

3.1 DOLGO 19. STOLETJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti dolgo 19. stoletje, ki ga začenja podtema o nemirnem obdobju prve polovice 19. stoletja, v katerem so se konservativne ideje in moč absolutnih vladarjev umikali pod težo liberalnih in narodnih zahtev. Nacionalna in liberalna gibanja so vodila v revolucionarno vrenje, ki se je hitro širilo po Evropi. Kljub zadušitvi revolucije 1848 najpomembnejše pridobitve le-te ni bilo več možno odpraviti.

V drugi podtemi so obravnavane okoliščine za prvo industrijsko revolucijo v Veliki Britaniji, ki se je nato postopoma v procesu industrializacije širila po Evropi in svetu. Tematizira se tudi vsestranske posledice industrializacije, tako pozitivne (novi izumi, tehnološka odkritja, znanstvena spoznanja, dosežki, ki izboljšajo življenje ljudi) kot negativne (slabe življenjske razmere delavstva in drugih nižjih slojev, izraba naravnih virov in vpliv na okolje idr.).

V tretji podtemi se obravnava začetke in razvoj ustavnosti in parlamentarizma, ki postavita temelje sodobnim parlamentarnim državam, v katerih so temeljne človekove pravice in svoboščine zapisane v glavnem državnem dokumentu ustavi ali konstituciji. V tem obdobju se je širila in uveljavila ideja o človekovih pravicah, kot jih pojmujejo še danes in ki sta jih utemeljili ameriška vojna za neodvisnost (*Deklaracija o neodvisnosti*) in francoska revolucija (*Deklaracija o pravicah človeka in državljana*).

Pri procesnem znanju je poudarek na delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri z razvijanjem veščin kritičnega mišljenja, izpostavljen je pomen krepitve državljske zavesti in prizadevanj za človekove pravice, izpostavljeni so tudi začetki okoljske problematike z množičnim izkoriščanjem naravnih virov in onesnaževanjem okolja.

NEMIRNE VODE: OD DUNAJSKEGA KONGRESA DO REVOLUCIJ 1848

CILJI

Dijak:

- 🕒 časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese, ki se nanašajo na liberalna in nacionalna gibanja v "dolgem 19. stoletju";
- 🗨️ razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri o nacionalnih in liberalnih gibanjih "dolgega 19. stoletja";
- 📍 razišče glavna načela dunajskega kongresa;

○: ugotovi značilnosti liberalnih in nacionalnih gibanj do leta 1848 z vidika zahtev po narodnih in človekovih pravicah in svoboščinah;

SC (1.2.1.2)

○: razišče značilnosti revolucije leta 1848 v Avstrijskem cesarstvu;

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » ob zgodovinskem zemljevidu opredeli ozemeljske spremembe po dunajskem kongresu;
- » ob zgodovinskem zemljevidu primerja Evropo pred francosko revolucijo in po dunajskem kongresu ter predstavi podobnosti in razlike;
- » obseg in trajanje različnih nacionalnih in liberalnih gibanj prikaže na tematskem zemljevidu;
- » s pomočjo zgodovinskega zemljevida sklepa o revolucionarnem dogajanju v Evropi leta 1848;
- » ob (e-)časovnem traku opredeli pomembnejše zgodovinske dogodke, pojave, procese "dolgega 19. stoletja".

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni glavna načela dunajskega kongresa (konservativizem, ravnotežje sil, restavracija oblasti ipd.);
- » utemelji ukrepe in pomen kongresa Svete aliance v Ljubljani v luči mednarodne politike in prepoznavnosti mesta;
- » oceni pomen Svete aliance za zagotovitev politične stabilnosti v Evropi;
- » oriše značilnosti glavnih liberalnih in nacionalnih gibanj do leta 1848;
- » primerja in utemelji posledice nacionalnih in liberalnih gibanj do leta 1848;
- » vzroke za revolucijo 1848 razvrsti na politične, družbene in gospodarske ter jih opiše;
- » pojasni pojem "pomlad narodov" in ga ponazori na izbranem primeru;
- » oceni vpliv liberalnih in nacionalnih gibanj predmarčnega obdobja na revolucijo 1848;

- » argumentira trditev, da so liberalna in nacionalna gibanja prve polovice 19. stoletja pomembno vplivala na razvoj nacionalne zavesti;
- » pojasni posledice marčne revolucije za slovanske narode in Madžare;
- » **našteje glavne dosežke marčne revolucije;**
- » razvrsti dosežke marčne revolucije po pomembnosti in izbor razvrstitve utemelji.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- ravnotežje moči ◦ legitimnost ◦ konservativizem ◦ restavracija ◦ Nemška zveza ◦ Sveta aliansa
- nacionalno gibanje ◦ liberalno gibanje ◦ narod ◦ narodne zahteve ◦ širjenje človekovih pravic
- Metternichov absolutizem ◦ "pomlad narodov" ◦ marčna revolucija ◦ odprava fevdalizma z odškodnino
- slovanski kongres ◦ oktroirana ustava

BLIŠČ IN BEDA INDUSTRIJSKEGA RAZVOJA

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti proces industrializacije v drugo polovico 18. in v "dolgo 19. stoletje";
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri o procesu industrializacije;
- : sklepa o značilnostih začetkov industrijske revolucije v Veliki Britaniji;
- : ovrednoti vlogo ekonomskega in političnega liberalizma in procese industrializacije;
SC (5.2.5.3)
- : razišče značilnosti širjenja industrializacije v 19. in na začetku 20. stoletja;
- : ovrednoti vpliv začetkov industrializacije na okolje (onesnaževanje, izkoriščanje naravnih virov in geografskih danosti);
SC (2.1.3.1 | 2.2.1.1 | 2.3.3.1)
- : razišče pomen in vlogo trajnostnega razvoja na sodobne procese industrijskega razvoja in njegovega vpliva na družbo;
SC (2.1.3.1 | 2.2.1.2)
- : preuči značilnosti socialnega in delavskega vprašanja;
SC (1.2.1.2)
- : ovrednoti prizadevanja žensk za enakopravnost;
SC (1.2.1.2)
- : razišče povezave med rastjo prebivalstva, migracijami in urbanizacijo;
SC (2.1.3.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zemljevidu opredeli obseg in smeri širjenja industrializacije;
- » na zemljevidu predstavi širjenje železniškega omrežja v Evropi;
- » na zemljevidu opredeli območja industrializacije v posameznih obdobjih druge polovice 18., 19. in prve polovice 20. stoletja;
- » na zemljevidu prikaže dežele oz. države izseljevanja in priseljevanja v posameznih obdobjih 19. in v prvi polovici 20. stoletja;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov in raznolikih zgodovinskih virov obdobje industrializacije umesti v posamezna obdobja druge polovice 18., 19. in prvo polovico 20. stoletja.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše razliko med industrijsko revolucijo in industrializacijo;
- » pojasni okoliščine za začetek industrijske revolucije v Veliki Britaniji in opiše njene značilnosti;
- » utemelji, kako je industrializacija postavila temelje sodobni družbi ter spremenila vsakdanje življenje;
- » opiše izvore in značilnosti ekonomskega liberalizma ter pojasni njegovo povezavo s procesom industrializacije;
- » opiše značilnosti političnega liberalizma;
- » argumentira trditev, da je politični liberalizem postavil temelje pravni državi in človekovim pravicam;
- » primerja in razloži razlike in podobnosti v stopnji uveljavitve ekonomskega in političnega liberalizma med posameznimi državami (npr. med Veliko Britanijo in habsburško monarhijo);
- » opiše zgodovinske okoliščine, ki so vplivale na širjenje industrializacije v več valovih;
- » pojasni glavne značilnosti prvega, drugega in tretjega vala industrializacije (upošteva razmerje center in periferija);
- » navede glavne izumitelje in znanstvenike ter njihove izume, tehnološke novosti, znanstvena spoznanja in dosežke;
- » utemelji, kako so izumi, tehnološke novosti in dosežki ter znanstvena spoznanja spremenili vsakdanje življenje;
- » razloži spremembe v organizaciji gospodarstva, ki so jih povzročile prve gospodarske krize;
- » opiše življenjske razmere prvih industrijskih delavcev;
- » navede zahteve, ki jih je opredelilo delavsko gibanje;
- » razloži okoliščine za pojav socialne misli in njene vsebinske poudarke;
- » oceni, kako so delavsko gibanje in socialna misel vplivali na izboljšanje delavskega položaja;

- » opredeli začetke razprav o položaju žensk v srednjem veku;
- » pojasni vpliv razsvetljenskih idej na boj žensk za enakopravnost;
- » utemelji povezave med ženskim gibanjem in vzponom meščanstva;
- » **pojasni glavne značilnosti ženskih gibanj in njihovih zahtev;**
- » oceni, v kolikšni meri so bila ženska gibanja uspešna in kateri so njihovi dosežki;
- » **pojasni vsestranske okoliščine, ki so vplivale na rast prebivalstva;**
- » **poveže rast prebivalstva z migracijami in opiše značilnosti migracij;**
- » utemelji, v kolikšni meri je industrializacija pospešila migracije;
- » pojasni značilnosti urbanizacije in oceni vpliv industrializacije na proces urbanizacije.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- industrijska revolucija
- industrializacija
- ekonomski liberalizem
- politični liberalizem
- začetki družbenih gibanj (socialno vprašanje, delavsko vprašanje, gibanja za enakopravnost žensk)
- rast prebivalstva
- migracije
- urbanizacija

VZPON MEŠČANSTVA IN UVELJAVITEV PARLAMENTARIZMA

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese glede vzpona meščanstva in uveljavitve parlamentarizma v 19. stoletju;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na uveljavitev parlamentarizma in meščanstva;
- : sklepa o značilnostih začetkov ustavnosti in parlamentarizma;
SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5)
- : raziše, katere ideologije in politične stranke so se razvile v 19. stoletju ter kako so si prizadevale za uveljavitev človekovih pravic;
SC (1.2.1.2)
- : ugotovi način združevanja Nemčije in Italije v enotni državi;
- : raziše značilnosti razvoja habsburške monarhije od leta 1848 do začetka prve svetovne vojne;
- : raziše značilnosti razvoja carske Rusije, Velike Britanije in Francije na prehodu iz 19. v 20. stoletje;
- : sklepa o vplivu velesil na dogajanje na Balkanskem polotoku na prehodu iz 19. v 20. stoletje;
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida predstavi potek združevanja Nemčije in Italije;
- » s pomočjo analize raznolikih zgodovinskih virov obdobje časovno umesti ter izdela (e-)časovni trak.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni vpliv liberalnih idej za začetek ustavnosti in parlamentarizma;

- » utemelji vpliv ustavnosti in parlamentarizma na krepitev demokracije in širjenja človekovih pravic;
- » opiše značilnosti treh vodilnih ideologij 19. stoletja (liberalizem, konservativizem, socializem);
- » ideologije liberalizma, konservativizma in socializma poveže ter utemelji na programih izbranih političnih strank;
- » pojasni okoliščine, način in posledice združitve Nemčije v enotno državo;
- » pojasni okoliščine in posebnosti združitve Italije v enotno državo;
- » predvidi posledice združitve Nemčije in Italije za Slovence ter s pomočjo relevantnih zgodovinskih virov oz. literature preveri pravilnost predvidevanja (hipoteze);
- » opiše značilnosti Bachovega absolutizma (tudi neoabsolutizma), ki se je uveljavil po zatrtju revolucije leta 1848;
- » pojasni okoliščine, zaradi katerih je prišlo do obnove parlamentarnega političnega življenja, in razloži njegove značilnosti;
- » utemelji, zakaj je prišlo do dualistične preureditve habsburške monarhije, ter odziv narodov monarhije, ki političnih zahtev niso uspeli uresničiti;
- » opiše obseg in značilnosti liberalnih političnih reform v habsburški monarhiji pred prvo svetovno vojno;
- » razloži etnični položaj ter s tem povezane programe za državno preureditev habsburške monarhije pred prvo svetovno vojno;
- » pojasni značilnosti gospodarskega, družbenega in političnega razvoja carske Rusije na prehodu iz 19. v 20. stoletje;
- » primerja in pojasni podobnosti in razlike v gospodarskem, družbenem in političnem razvoju Velike Britanije in Francije na prehodu iz 19. v 20. stoletje;
- » opiše vpliv posameznih velesil na politični razvoj na Balkanskem polotoku;
- » argumentira trditev, da je Balkan postal "sod smodnika".

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;

» spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- meščanstvo
- ustavnost
- parlamentarizem
- politične ideologije
- politične stranke
- združitev Nemčije
- združitev Italije
- imperializem
- "sod smodnika"

3.2 NACIONALNO OBLIKOVANJE SLOVENCEV IN MADŽAROV

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti razvoj slovenskega in madžarskega narodnega gibanja in formiranje slovenskega in madžarskega naroda v politično skupnost. V okviru teme se umesti zgodovinske dežele, v katerih so živeli Slovenci, v kontekst modernizacije habsburške monarhije (politična polarizacija, industrializacija, migracije). Izpostavljena je popularizacija narodnega gibanja (čitalnice, tabori), politična polarizacija (nastanek slovenskih političnih strank) in industrializacija. Glavni poudarki teme so: Bachov absolutizem, čitalnice, tabori, demokratizacija, volilne reforme, liberalizem, konservativizem, slogaštvo, germanizacija, slovenske politične stranke, jugoslovanska ideja, industrializacija, modernizacija, polarizacija in politična diferenciacija (kulturni boj), družbena gibanja. Izpostavi se razumevanje oblikovanja slovenske politične skupnosti ter razvojne dejavnike, ki so vplivali na ta proces.

Namen teme je predstaviti potek madžarskega narodnega gibanja v drugi polovici 19. stoletja s poudarkom na odločitvi za dualistično državo ter življenje v njej. Glavne teme so: Revolucija in osvobodilni boj 1848/49, Dualizem, Gospodarski, družbeni in kulturni razvoj Madžarov v avstro-ogrski monarhiji.

Procesno znanje temelji na raznolikih primarnih in sekundarnih zgodovinskih virih z razvijanjem kritičnega mišljenja, zgodovinsko znanje teme pa prispeva tudi h krepitvi narodne in državne identitete ter državljske države.

NACIONALNO OBLIKOVANJE SLOVENCEV IN MADŽAROV

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese glede slovenskega in madžarskega nacionalnega oblikovanja v 19. stoletju;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na slovensko in madžarsko nacionalno oblikovanje;
- : razišče dejavnike, ki so vplivali na oblikovanje Slovencev in Madžarov kot politične skupnosti;

- : ugotovi značilnosti različnih političnih strank in političnih idejnih konceptov na Slovenskem in Madžarskem;
- : ovrednoti dosežke in vpliv tega obdobja na aktualni položaj slovenskega in madžarskega naroda;
- : razišče gospodarski položaj zgodovinskih dežel na Slovenskem in Madžarskem;
- SC (2.2.1.1 | 3.2.2.1)
- : slovenski in madžarski prostor umesti v kontekst habsburške monarhije in procese, ki so tedaj zaznamovali monarhijo;
- : analizira dokumente, ki so pripeljali do oblikovanja slovenskih in madžarskih narodnih zahtev;
- : znanje o slovenskem in madžarskem nacionalnem oblikovanju uporabi za krepitev državotvorne in državljske države in narodne samobitnosti;
- SC (1.2.5.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitevijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo zemljevidov opredeli političnoupravno podobo zgodovinskih dežel in Madžarske v 19. stoletju;
- » s pomočjo zemljevidov predstavi značilnosti gospodarskega razvoja v 19. stoletju;
- » s pomočjo zemljevidov določi etnično in jezikovno strukturo zgodovinskih dežel in Madžarske v 19. stoletju;
- » s pomočjo zemljevidov našteje pomembne izobraževalne ustanove in opiše kulturni razvoj;
- » s pomočjo zemljevida predstavi slovenske čitalnice, tabore in kulturna društva na začetku ustavne dobe;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov in raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti obdobje.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni vpliv marčne revolucije 1848 na kmečko in mestno prebivalstvo na Slovenskem;
- » navede zahteve programa *Zedinjena Slovenija* in odzive nanj;
- » opiše položaj Slovencev v času Bachovega absolutizma;

- » oceni pomen rasti pismenosti in političnega organiziranja (izobraževanje in društva) za krepitev nacionalnega gibanja;
- » **opredeli pomen čitalnic in taborov za nacionalno gibanje;**
- » primerja ideje mladoslovencev in staroslovencev ter pojasni razlike;
- » **poimenuje prve slovenske politične stranke, opiše značilnosti njihovih programov ter navede volilno bazo;**
- » pojasni koncepte reševanja narodnega vprašanja (*Zedinjena Slovenija*, avstroslavizem, neoilirizem, trializem);
- » primerja politične programe slovenskega konservativizma, liberalizma in socialne demokracije ter jih presodi z vidika gospodarskega, socialnega, kulturnega in narodnega razvoja;
- » pojasni začetke slovenske politične polarizacije in njene negativne posledice v tedanjem obdobju in za nadaljnji razvoj;
- » **navede gospodarske panoge, ki so se razvile v zgodovinskih deželah v 19. stoletju kot posledica industrializacije;**
- » opiše vzroke propadanja slovenskih kmetov od sredine 19. stoletja dalje ter pojasni posledice s poudarkom na migracijah;
- » **pojasni poskuse in ukrepe blažitve težkega socialnega položaja na Slovenskem;**
- » pojasni ključne procese modernizacije, ki so potekali v monarhiji, in njihov vpliv na slovenski prostor;
- » umesti industrializacijo na Slovenskem v okvir habsburške monarhije;
- » vizualizira ugotovitve analize dokumentov s slovenskimi narodnimi zahtevami;
- » **navede zahteve madžarskih revolucionarjev 1848;**
- » razloži potek revolucije in osvobodilnega boja 1849 ter njegov konec;
- » opiše avstrijske maščevalne ukrepe po osvobodilnem boju;
- » razloži oblike reševanja vprašanja Madžarov v okviru habsburške monarhije;
- » opredeli odločitev Madžarov za dualistično državo;
- » **pojasni politične in družbene spremembe v življenju Madžarov v Avstro-Ogrski;**
- » navede najpomembnejše gospodarske panoge na Madžarskem v času dualizma;
- » navede najpomembnejše madžarske izumitelje in njihove izume tega obdobja;
- » opiše priprave Madžarov na obeležitev tisoče obletnice madžarske države.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

◦ marčna revolucija na Slovenskem ◦ Zedinjena Slovenija ◦ Bachov absolutizem ◦ čitalnice ◦ tabori
 ◦ ustave ◦ volilna pravica ◦ demokracija ◦ liberalizem ◦ konservativizem ◦ slogaštvo ◦ nacionalizem
 ◦ germanizacija ◦ slovenske politične stranke ◦ jugoslovanska ideja ◦ industrializacija ◦ modernizacija
 družbe ◦ kulturni boj (polarizacija) ◦ družbena gibanja ◦ 12 točk ◦ revolucija in osvobodilni boj 1848/1849
 na Madžarskem ◦ dualizem ◦ milenij

3.3 PRVA SVETOVNA VOJNA IN SVET NA RAZPOTJU

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema obravnava vzroke, povod in značilnosti prve svetovne vojne, ovrednotene so vsestranske posledice "velike vojne", kot je bila ta vojna tudi poimenovana.

Vsebinski poudarki teme so na imperializmu in kolonialni delitvi sveta, ki sta vodila svet v vojno, na vzrokih in povodu za prvo svetovno vojno, značilnostih vojskovanja (strategije, orožja, zaledje), glavnih bojiščih, vlogi propagande in diplomacije, posledicah prve svetovne vojne, mirovni konferenci v Parizu in glavnih mirovnih pogodbah, pomembnih tudi za Slovence, vojaškem in revolucionarnem dogajanju ob koncu prve svetovne vojne, nastanku in vlogi Društva narodov.

Tema obravnava tudi različne oblike vladavin med obema svetovnima vojnoma, kot so demokratične, avtoritarne in totalitarne, ter razišče okoliščine, v katerih so se posamezne oblike vladavin uveljavile. Ovrednotene so posledice različnih oblik vladavin za države, v katerih so se uveljavile, in za mednarodne odnose.

Procesno znanje temelji na delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri z razvijanjem veščin kritičnega mišljenja ter na uporabi zgodovinskega znanja za krepitev državljske države ter prizadevanj po ohranitvi miru, pa tudi na privzemanju človekovih pravic in svoboščin s pluralnodemokracijskim načinom vladanja.

PRVA SVETOVNA VOJNA

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese o prvi svetovni vojni;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na prvo svetovno vojno;
- : sklepa o povezavi med imperializmom in kolonialno delitvijo sveta;
SC (2.2.1.2)
- : razišče raznolike vzroke, ki so vodili v prvo svetovno vojno;
SC (2.2.1.2)
- : analizira značilnosti prvih let poteka prve svetovne vojne;

- : sklepa o širitvi prve svetovne vojne v svetovni spopad;
- : ovrednoti pomen pariške mirovne konference na ureditev Evrope in sveta po prvi svetovni vojni;
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo tematskega zemljevida poimenuje glavne kolonialne imperije pred prvo svetovno vojno;
- » s pomočjo tematske karte določi države, ki so se povezale v antanto in centralne sile;
- » s pomočjo tematskih zemljevidov opredeli lokacije in potek glavnih bojišč prve svetovne vojne v Evropi in svetu;
- » s pomočjo tematskega zemljevida predstavi politične značilnosti povojne ureditve Evrope;
- » s pomočjo analize raznolikih zgodovinskih virov obdobje prve svetovne vojne časovno umesti;
- » izdelava (e-)časovne trakove glavnih bojišč prve svetovne vojne v Evropi in svetu.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » navede in pojasni okoliščine in vzroke za prvo svetovno vojno;
- » opiše glavna krizna žarišča pred prvo svetovno vojno;
- » opiše razliko med povodom in vzroki za prvo svetovno vojno;
- » pojasni značilnosti vojnih načrtov vojskujočih se držav;
- » našteje glavna bojišča prve svetovne vojne v Evropi;
- » opiše značilnosti največjih spopadov na posameznih bojiščih prve vojne v Evropi;
- » utemelji razliko med bliskovito in pozicijsko vojno ter jo ponazori na primerih;
- » opiše značilnosti širitve vojne v svetovni spopad;
- » pojasni potek sklepnih vojaških operacij in zaključek prve svetovne vojne;
- » opiše vlogo zaledja v času prve svetovne vojne;

- » pojasni vlogo žensk med prvo svetovno vojno in kako je le-ta vplivala na prizadevanja po zahtevah žensk za enakopravnost;
- » utemelji vlogo propagande in diplomacije na potek prve svetovne vojne;
- » argumentira trditev, da so bile posledice prve svetovne vojne strahotne;
- » **navede glavne mirovne pogodbe po prvi svetovni vojni in opiše njihova glavna določila;**
- » **pojasni, katere mirovne pogodbe so imele posledice za Slovence, ter utemelji, kakšne;**
- » razloži potek in pomen dogajanja ob koncu prve svetovne vojne v Vzhodni in Srednji Evropi;
- » na primerih utemelji vlogo in pomen Društva narodov.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- imperializem ◦ kolonialna delitev sveta ◦ krizna žarišča ◦ antanta ◦ centralne sile ◦ bliskovita vojna
- pozicijska vojna ◦ svetovna vojna ◦ vojna propaganda ◦ diplomacija ◦ mirovne pogodbe ◦ genocid
- nemiri in revolucije ob koncu prve svetovne vojne

MED DEMOKRACIJO IN TOTALITARIZMOM

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti zgodovinske dogodke, pojave in procese iz obdobja med prvo in drugo svetovno vojno;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na oblike vladavin med obema svetovnima vojnama;
- : spozna in ovrednoti ključne značilnosti versajske ureditve Evrope;
- : razišče značilnosti demokracije sodobnih družb v primerjavi z demokracijo antičnih Aten;
SC (1.2.4.1)
- : razišče okoliščine za vzpon avtoritarnih in totalitarnih sistemov med obema svetovnima vojnama;
- : analizira značilnosti velike gospodarske krize v Združenih državah Amerike in svetu;
SC (5.2.5.3)
- : sklepa o značilnostih, podobnostih in razlikah povojnega razvoja parlamentarne demokracije (Velika Britanija) in ljudske demokracije (Sovjetska zveza);
- : ugotovi spremembe v Španiji po državljanski vojni;
- : razišče, katere ideje in ukrepi posameznih totalitarnih sistemov so vodili v nov svetovni vojaški spopad;
- : obsodi zločine proti človeštvu, genocide, holodomor/gladomor, čistke, gulage, delovna taborišča in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic;
SC (1.2.1.2)
- : z znanjem zgodovine demokratičnih, avtoritarnih in totalitarnih sistemov krepi demokratično državotvorno držo in aktivno ter odgovorno državljanstvo;
SC (1.2.5.1 | 1.2.1.5 | 1.2.4.1 | 2.4.2.1)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo zemljevida predstavi politično podobo Evrope in sveta po prvi svetovni vojni;
- » s pomočjo zemljevida opredeli politične sisteme (oblike vladavin), ki so se uveljavile v obdobju med obema svetovnima vojnama;
- » s pomočjo zemljevida opiše potek španske državljanske vojne ter širitev Italije in Nemčije med obema svetovnima vojnama;
- » s pomočjo raznolikih zgodovinskih virov, (e-)časovnih trakov obdobje časovno opredeli.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » z različnih perspektiv opredeli možne konflikte, ki bi jih lahko povzročila versajska ureditev;
- » opiše značilnosti demokratičnih oblik vladavine v obdobju med obema svetovnima vojnama;
- » primerja in razloži značilnosti demokratične vladavine v antičnih Atenah, v obdobju med obema svetovnima vojnama in v sedanjem času;
- » pojasni okoliščine, ki so ogrožale obstoj demokratičnih ureditev v obdobju med obema vojnama;
- » opiše vzroke in posledice februarске in oktobrske revolucije v Rusiji ter njun odmev v evropskih državah;
- » opredeli značilnosti komunizma/stalinizma v Sovjetski zvezi;
- » opredeli značilnosti fašizma v Italiji;
- » razloži zgodovinske in politične okoliščine, ki so privedle do nastanka Weimarske republike;
- » opiše politične in gospodarske okoliščine, ki so v Nemčiji omogočile vzpon nacizma;
- » našteje glavne ukrepe nacistične vladavine po prevzemu oblasti;
- » utemelji posledice, ki so jih imeli Hitlerjevi ukrepi za Nemčijo in Evropo;
- » navede primere avtoritarnih sistemov med obema svetovnima vojnama v Evropi in izbranega opiše;
- » na primeru zlatih dvajsetih let v Združenih državah Amerike utemelji vpliv zgodovinskega dogajanja na razvoj gospodarstva, znanosti in kulture;
- » opiše vzroke za veliko gospodarsko krizo v Združenih državah Amerike, njene značilnosti ter ukrepe za njeno blažitev (New Deal);
- » pojasni vsestranske posledice velike gospodarske krize za Združene države Amerike in svet;
- » primerja in utemelji značilnosti, podobnosti in razlike povojnega razvoja parlamentarne demokracije (Velika Britanija) in ljudske demokracije (Sovjetska zveza);
- » opiše značilnosti španske državljanske vojne;
- » razloži značilnosti zamenjave oblasti v Španiji po državljanski vojni, ko Španija postane fašistična diktatura;

- » primerja podobnosti in razlike med totalitarnimi sistemi (fašizmom, stalinizem, nacizmom) in jih utemelji;
- » opredeli in pojasni ideje in ukrepe totalitarnih sistemov in voditeljev, ki so vodili v nov svetovni spopad;
- » na primerih iz zgodovine totalitarnih sistemov pojasni, zakaj je pomembno spoštovati človekove pravice, enakost, demokracijo.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

◦ demokracija ◦ "zlata doba" ◦ gospodarski zlom ◦ New Deal ◦ avtoritarni sistemi ◦ totalitarni sistemi (fašizem, stalinizem, nacizem) ◦ diktatura ◦ Weimarska republika ◦ Tretji rajh ◦ španska državljanska vojna

3.4 SLOVENCİ IN MADŽARI V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti razvoj slovenskega naroda od razpada Avstro-Ogrske do povezovanja Slovencev z jugoslovanskimi narodi v obdobju med obema svetovnimi vojnami. Izpostavljeni so položaj Slovencev v času prve svetovne vojne, prizadevanja Slovencev za ohranitev enotnosti slovenskega ozemlja, politično povezovanje Slovencev z drugimi jugoslovanskimi narodi v Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov ter nato v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (od 1929 Kraljevina Jugoslavija) ter boj Slovencev za avtonomijo v prvi Jugoslaviji.

Glavni vsebinski poudarki so: položaj Slovencev med prvo svetovno vojno, soška fronta, nastanek Države Slovencev, Hrvatov in Srbov ter Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, oblikovanje slovenskih meja po prvi svetovni vojni in položaj Slovencev v Kraljevini Jugoslaviji.

Namen teme je predstaviti razvoj madžarskega naroda od razpada Avstro-Ogrske, vpliva Trianonske mirovne pogodbe na odločitve ter življenja v novi državi v času konsolidacije. Glavne teme so: Madžari med prvo svetovno vojno, Jesenska revolucija, Formiranje Madžarske sovjetske republike, Posledice Trianonske mirovne pogodbe ter življenje v novi državi v duhu konsolidacije.

Procesno znanje se nanaša na delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, pri čemer se razvija kritično mišljenje ter skupni cilj *Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost* (strokovna besedila, strokovni jezik, razumevanje pomena branja, sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti, etična refleksija, znanje za kritično mišljenje za aktivno državljansko držo).

SLOVENCİ IN MADŽARI V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti zgodovinske dogodke, pojave in procese, ki se nanašajo na Slovence in Madžare v prvi polovici 20. stoletja;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na zgodovino Slovencev in Madžarov v prvi polovici 20. stoletja;
- : razišče značilnosti soške fronte, ovrednoti njen pomen za Slovence in ugotovitve zapiše v izbrani digitalni obliki, ki jo deli s pomočjo digitalne tehnologije z drugimi (npr. na šolski Facebook strani deli povezavo do

virtualne spominske krajine, kjer je potekala soška fronta, navede vir in moderira odzive v forumu);

SC (4.2.2.1)

- : sklepa o položaju Slovencev in Madžarov ob koncu prve svetovne vojne;
- : analizira reševanje mejnih vprašanj po prvi svetovni vojni;
- : sklepa o nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Kraljevine Jugoslavije;
- : analizira sklepe Trianonske mirovne pogodbe ter posledice le-teh;
- : ovrednoti gospodarski razvoj na Slovenskem in Madžarskem med obema svetovnima vojnama;
- : ovrednoti znanstveni in kulturni razvoj na Slovenskem med obema svetovnima vojnama;

SC (1.3.2.1 | 1.3.5.1)

- : z znanjem zgodovine Slovencev in Madžarov v prvi polovici 20. stoletja krepi državotvorno in državljansko držo, narodno samobitnost in pripadnost;

SC (1.2.5.1)

- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitevijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » na zgodovinskem zemljevidu navede bojišča, na katerih so se borili slovenski in madžarski vojaki;
- » na zgodovinskem zemljevidu opredeli obseg soške fronte in države, ki so se na bojišču spopadale;
- » na zemljevidu navede države, v katerih so živeli Slovenci in Madžari po koncu prve svetovne vojne oz. v obdobju med obema svetovnima vojnama;
- » na zemljevidu razloži reševanje mejne problematike;
- » na zemljevidu razloži upravni razvoj in spremembe (Ljubljanska in Mariborska oblast, Dravska banovina);
- » na tematskih zemljevidih razloži gospodarski razvoj v slovenskem prostoru in ga primerja z jugoslovanskim ter z gospodarskim razvojem na Madžarskem;
- » na tematskih zemljevidih opredeli razvoj šolstva, kulturnih ustanov, versko sestavo, pismenosti in jih primerja z jugoslovanskim razvojem;

- » s pomočjo raznolikih zgodovinskih virov in (e-)časovnih trakov časovno umesti obdobje.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » **pojasni zgodovinske okoliščine, ki so privedle do odprtja soške fronte;**
- » pojasni, kakšen je bil vpliv soške fronte na življenje vojakov, beguncev, vojnih ujetnikov, žensk in civilistov v zaledju;
- » **opiše glavne značilnosti in posledice soške fronte za vojake in civilno prebivalstvo v zaledju;**
- » predstavi idejo in značilnosti *Majniške deklaracije 1917* ter pojasni njen pomen za slovensko zgodovino;
- » razloži zgodovinske in politične okoliščine, ki so privedle do nastanka Države Slovencev, Hrvatov in Srbov in Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev;
- » utemelji vpliv mirovnih pogodb po prvi svetovni vojni na mejno problematiko;
- » **pojasni okoliščine in rezultate plebiscita na Koroškem in opiše položaj koroških Slovencev v obdobju med obema svetovnima vojnama;**
- » **opiše, kako se je po prvi svetovni vojni oblikovala meja s Kraljevino Italijo, in predstavi položaj Slovencev, ki so živeli na priključenem območju;**
- » **razloži reševanje mejne problematike v Prekmurju;**
- » pojasni okoliščine nastanka Kraljevine Jugoslavije;
- » **opiše položaj Slovencev v Kraljevini Jugoslaviji;**
- » opiše gospodarski, znanstveni in kulturni razvoj Slovencev med obema svetovnima vojnama in predstavi primere za ponazoritev;
- » opiše vlogo Madžarov med prvo svetovno vojno ter življenje v zaledju;
- » razloži okoliščine, ki so privedle do izbruha jesenske revolucije;
- » navede razloge za razpad Avstro-Ogrske in razglasitev madžarske republike;
- » **pojasni reakcije Károlyijeve vlade na zunanje- in notranjepolitične izzive;**
- » navede okoliščine, ki so omogočile prihod komunistov na oblast in razglasitev Madžarske sovjetske republike;
- » **opiše sklepe Trianonske mirovne pogodbe in njihove posledice za madžarski narod;**
- » opiše položaj Madžarov zunaj meja Madžarske;
- » razloži glavne zunanje- in notranjepolitične ter gospodarske poteze Horthyjeve dobe;
- » pojasni kulturne in znanstvene dosežke Madžarov med obema svetovnima vojnama.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

◦ soška fronta ◦ Majniška deklaracija 1917 ◦ deklaracijsko gibanje ◦ Država Slovencev, Hrvatov in Srbov
 ◦ Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev ◦ boj za meje ◦ koroški plebiscit ◦ manjšine ◦ raznarodovalna politika
 ◦ mirovne pogodbe (Saintgermainska, Trianonska, Rapalska) ◦ požig Narodnega doma ◦ TIGR
 ◦ unitarizem ◦ centralizem ◦ ustavno obdobje ◦ šestojanuarska diktatura ◦ Kraljevina Jugoslavija ◦ Dravska banovina
 ◦ gospodarski razvoj ◦ kulturni in znanstveni dosežki ◦ jesenska revolucija ◦ Trianonska mirovna pogodba
 ◦ kraljevina "brez kralja" ◦ revizija

3.5 KAKO JE IMPERIALIZEM VPLIVAL NA SREČEVANJA KULTUR OD SREDINE 19. DO SREDINE 20. STOLETJA

IZBIRNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti sredino in drugo polovico 19. stoletja ter prvo polovico 20. stoletja v kontekstu razvoja imperialnih velesil ter oblikovanja svetovnega centra in periferije. V tem smislu je treba predstaviti razvoj različnih dihotomij branja in ustvarjanja zemljevidov, pokazati na različne odgovore držav na imperialistično politiko, razvoj in vzpon novih imperialnih velesil (Združenih držav Amerike, Japonske, Rusije), različnih sistemov upravljanja kolonij in različnih modelov svetovnega reda (razlike med 19. stoletjem in medvojnem obdobjem). V zadnji temi se predstavi razvoj Balkana in kako se tudi ta, kljub legi v Evropi smatra za svetovno periferijo.

Glavne teme so: globalizacija, novi imperializem, izolacionizem, Društvo narodov in svetovni red, periferija – center, antiimperialistična gibanja, Balkan.

Procesno znanje zajema delo z raznolikimi zgodovinskimi viri, pri čemer se razvija kritično mišljenje in skupni cilji *Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, Trajnosti razvoj in Digitalna kompetentnost*. Pri projektne učnem delu se razvije in izkaže tudi kompetence podjetnosti (od ideje do izdelka).

KAKO JE IMPERIALIZEM VPLIVAL NA SREČEVANJA KULTUR OD SREDINE 19. DO SREDINE 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

I: časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese, ki se nanašajo na srečevanja kultur v drugi polovici 19. stoletja in prvi polovici 20. stoletja;

I: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na srečevanja kultur v drugi polovici 19. stoletja in prvi polovici 20. stoletja;

I: spozna različne prostorske organizacijske kategorije in kako se te spreminjajo skozi čas;

- I:** spozna pojme, kot so globalizacija, imperializem, novi imperializem, in jih umesti v zgodovinski kontekst;
- I:** spozna razvoj Kitajske in Japonske v drugi polovici 19. stoletja in na začetku 20. stoletja ter njihove interesne sfere;
- I:** spozna razloge in okoliščine, ki so pripomogli k vzponu novih imperialnih velesil Združenih držav Amerike in Japonske;
- I:** razišče vzpostavljanje kolonij;
- I:** analizira različne modele upravljanja kolonij;
- I:** analizira pojav različnih antiimperialističnih gibanj in argumentacij;
- I:** spozna razvoj globalnega juga v obdobju med obema svetovnima vojnama;
- I:** razišče razvoj Balkana v drugi polovici 19. in na začetku 20. stoletja;
- I:** razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektnem učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Časovna in prostorska orientacija

Dijak:

- » si ogleda starejše in novejše zemljevide sveta in pojasni, kako se spreminja percepcija sveta;
- » s pomočjo tematskega zemljevida razbere in predstavi odnose med imperiji in pripadajočimi kolonijami ter vzpon novih imperialnih velesil v drugi polovici 19. stoletja in prvi polovici 20. stoletja;
- » na zemljevidu našteje glavne interesne sfere imperialističnih sil v Afriki in Aziji;
- » s pomočjo tematskega zemljevida našteje interesne cone držav v svetu (Kitajska, Japonska, Avstro-Ogrska, Osmanski imperij, Ruski imperij, Italija, Francija, Velika Britanija);
- » na tematskem zemljevidu razloži, kako se je med 19. in 20. stoletjem spreminjala razdelitev Afrike in Azije;
- » s pomočjo izbranih zgodovinskih virov, (e-)časovnih trakov časovno umesti dogajanje na globalnem jugu v drugi polovici 19. stoletja in prvi polovici 20. stoletja.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » našteje različne kategorizacije delitve sveta ob zemljevidih različnega časovnega datiranja;
- » na izbranih primerih pojasni, od česa so te različne kategorizacije odvisne in kaj vpliva na njihovo spreminjanje;
- » opredeli pojme globalizacija, imperializem, novi imperializem;

- » na izbranih primerih iz 19. in 20. stoletja pojasni značilnosti globalizacije, imperializma in novega imperializma;
- » na izbranih primerih pojasni delovanje globalizacije in imperializma;
- » pojasni razloge za konec izolacionistične politike Kitajske in Japonske;
- » predstavi različne smeri razvoja Japonske in Kitajske;
- » našteje interesne sfere Kitajske in Japonske;
- » predstavi značilnosti političnega razvoja Združenih držav Amerike in opiše razloge za njihovo krepitev v svetovno velesilo (Monroejeva doktrina, špansko-ameriška vojna);
- » našteje nove in stare imperialne velesile v drugi polovici 19. stoletja;
- » na konkretnih primerih opiše značilnosti novih in starih imperialnih velesil (rusko-japonska vojna);
- » razloži, kako so se oblikovale meje afriških držav;
- » navede razlike v upravljanju kolonij;
- » navede države v Afriki in Aziji, ki so ohranile samostojnost do začetka prve svetovne vojne;
- » našteje države, ki so postale neodvisne že v 19. stoletju;
- » predstavi okoliščine, ki so vodile k neodvisnosti držav;
- » pojasni razmerje med stroškom in dobičkom, ki so ga imperialne države imele od kolonij;
- » našteje antiimperialistična gibanja v Afriki;
- » pojasni različne argumente proti imperializmu;
- » na izbranih primerih pojasni delovanje protiimperialističnih gibanj;
- » našteje države, ki so v medvojnem obdobju pridobile nove kolonije;
- » razloži razloge za željo po ustvarjanju novih kolonij;
- » analizira razloge za politiko Društva narodov na področju vzpostavitve mandatnega sistema;
- » našteje države, ki so sodelovale v mandatnem sistemu;
- » analizira, kakšne so bile razmere na Balkanu v drugi polovici 19. stoletja in katere okoliščine so povzročile krizo Osmanskega imperija;
- » pojasni razloge, ki so vodile Avstro-Ogrsko v pridobitev novega ozemlja na Balkanu;
- » primerja nastanek novih držav na Balkanu;
- » opredeli položaj teh držav v geostrateškem smislu;
- » v svetovnem kontekstu opredeli položaj Kraljevine Jugoslavije glede na gospodarski razvoj in geostrateško politiko.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- globalizacija ◦ kolonije ◦ politika izolacionizma ◦ simbolna geografija (spremembe risanja zemljevidov)
- nova imperialistična politika ◦ vzpon Združenih držav Amerike v imperij ◦ Monroejeva doktrina ◦ različni načini upravljanja kolonij ◦ antiimperialistična gibanja ◦ Društvo narodov ◦ mandatni sistem upravljanja Afrike ◦ razmerja moči med centrom in periferijo ◦ razvoj Balkana

3.6 KAKŠNE SO BILE SPREMEMBE V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU V 19. IN NA ZAČETKU 20. STOLETJA

IZBIRNO

OPIS TEME

V temi se obravnava in pogloblja vsestranske posledice industrializacije na družbeni razvoj, na šolstvo (izobraževanje in vzgoja), na vsakdanje življenje, na pojav množične kulture in razvoj znanosti ter na obuditev olimpijskih iger ter krepitev pomena športa.

Vsebinski poudarki teme so: vpliv industrializacije na družino, vzgojo otrok in sistem vrednot, življenje v industrijskih velemestih, življenje v provincialnih mestih, pomen šol in izobraževanja, obnova olimpijskih iger in vloga športa, elitna in množična kultura, vloga znanosti.

Izpostavi se tudi pomen industrializacije za uvajanje novih tehnologij (sprva parni stroj, nato elektrika), premik od agrarnega k industrijskemu gospodarstvu, množični proizvodnji blaga. Nastala so velika industrijska mesta in velemesta, razvoj železnic, parnikov, javnega prevoza in telegrafa je pripomogel k večji mobilnosti in večjemu povezovanju sveta v celoto. Razvoj znanosti in zlasti medicine z uvedbo novih vrst zdravil in cepljenja je zmanjšal smrtnost in izboljšal zdravstveno varstvo. Napredek v kmetijstvu in uvajanje novih kulturnih rastlin sta omogočila večjo dostopnost hrane, kar je zmanjšalo velike lakote. Uveljavile so se nove oblike zabave (npr. kinematografi, gledališča, glasba, ples idr.). Uvajanje obveznega osnovnega šolstva je povečalo pismenost, dostop do znanja in raven izobraženosti. Reforme so prispevale k izboljšanju življenjskih pogojev, a družbene neenakosti so ostale, kar je krepilo družbena in politična gibanja, ki so si prizadevala za enakopravnost in uveljavitev človekovih pravic. Industrializacija z večjo dostopnostjo do novih tehnologij in izdelkov je vplivala na spremembo življenjskega sloga.

Procesno znanje temelji na raznolikih zgodovinskih virih z razvijanjem veščin kritičnega mišljenja ter v okviru projektnega učnega dela z razvijanjem kompetenc podjetnosti (od ideje do izdelka). Tematika omogoča tudi razvijanje in prevzemanje kompetenc trajnostnega razvoja.

KAKŠNE SO BILE SPREMEMBE V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU V 19. IN NA ZAČETKU 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

- I:** časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese o vsakdanjem življenju v 19. in na začetku 20. stoletja;
- I:** razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na vsakdanje življenje v 19. in na začetku 20. stoletja;
- I:** razišče vpliv industrializacije na družino, vzgojo otrok in sistem vrednot;
- I:** preuči življenje v industrijskih in provincialnih mestih;
- I:** ovrednoti vlogo šol in izobraževanja;
- I:** razišče olimpijske igre moderne dobe;
- I:** razume vlogo elitne in množične kulture;
- I:** ovrednoti vlogo znanosti;
- I:** v povezavi s športno vzgojo se preizkusi v eni od olimpijskih športnih disciplin ter krepi zavest o pomenu gibanja za zdravje in dobro počutje;
- I:** razišče novice o olimpijskih igrah v slovenskem časopisju (dLib) ter napiše poročilo;
- I:** pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- I:** razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektnem učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo raznolikih zgodovinskih virov ključne dogodke, pojave in procese iz vsakdanjega življenja prostorsko in časovno umesti.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni značilnosti meščanske identitete in vrednot;

- » primerja in razloži značilnosti meščanske, kmečke, rokodelske in delavske družine (vloga očeta, matere, vzgoja otrok, dohodek in življenjski standard, bivalna kultura);
- » pojasni, kako je industrializacija spremenila podobo mest;
- » primerja in razloži razlike in podobnosti v življenju in družabnosti industrijskega vele mesta in provincialnega mesta;
- » pojasni vzgojni ideal iz 19. in začetka 20. stoletja;
- » oceni vpliv industrializacije na pomen izobraževanja in šol;
- » razloži vzroke za uvajanje obvezne osnovnošolske izobrazbe in njene značilnosti (predmetnik, značilnosti poučevanja in učenja, vzgoje);
- » pojasni značilnosti srednješolskega izobraževanja za poklice;
- » oceni vlogo in pomen študija na fakultetah;
- » opiše prizadevanja za obnovo olimpijskih iger ter vlogo meščanstva;
- » predstavi program modernih olimpijskih iger in ga primerja z antičnimi grškimi;
- » pojasni izvor posameznih športnih panog (npr. atletike v stari Grčiji, sabljanja, lokostrelstva, jahanja v srednjeveških borilnih veščinah, juda kot borilne veščine samurajev, iger z žogo pri predkolumbovskih kulturah Amerike);
- » predstavi potek olimpijskih iger moderne dobe v Atenah 1896, Parizu 1900, Londonu 1908, Berlinu 1938;
- » opiše novice o olimpijskih igrah v slovenskem časopisju (dLib) ter napiše poročilo;
- » pojasni značilnosti bloškega smučanja in njegov pomen v okviru kulturne dediščine;
- » opiše zametke športa na Slovenskem (vloga in pomen telovadnih društev Južni Sokol in Orel);
- » opiše življenje in športne dosežke prvih slovenskih olimpijcev (Rudolf Cvetko, Leon Štukelj);
- » predstavi življenje in delo prvih slovenskih športnic (npr. gornica Pavla Jesih);
- » navede glavne umetnostne sloge iz 19. in začetka 20. stoletja in opiše njihove značilnosti;
- » oceni vpliv zgodovinskega dogajanja na umetnost bidermajerja, realizma, secesije;
- » utemelji vpliv industrijske revolucije na arhitekturo;
- » razloži vlogo medijev na oblikovanje javnega mnenja in širjenje množične kulture;
- » pojasni temelje sodobne znanosti v racionalizmu in razsvetljenstvu;
- » utemelji, zakaj je industrializacija vplivala na preplet gospodarstva in znanosti;
- » razloži glavna znanstvena spoznanja o človeku (evolucijska teorija), vesolju (relativnostna teorija, teorija "velikega poka"), o psihoanalizi, na področju zgodovinskega in drugih ved;

- » *oceni pomen razvoja znanosti na različnih področjih gospodarstva in vsakdanjega življenja.*

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » *v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;*
- » *s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;*
- » *utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;*
- » *spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).*

TERMINI

- vzgoja otrok ◦ industrijska velemesta ◦ provincialna mesta ◦ šolstvo in izobraževanje ◦ olimpijske igre
- šport ◦ elitna kultura ◦ množična kultura ◦ vloga znanosti

4.1 SLOVENCİ V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE IN SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE. MADŽARI MED DRUGO SVETOVNO VOJNO IN V ČASU POVOJNE SOVJETSKE DIKTATURE TER MADŽARSKA NA POTI DEMOKRATIZACIJE OB KONCU 20. STOLETJA

OBVEZNO

OPIS TEME

Temo sestavljajo trije ožji tematski sklopi (skupine ciljev): *Druga svetovna vojna na Slovenskem, Slovenci v socialistični Jugoslaviji in Slovenci in kriza v Jugoslaviji v 80-ih letih 20. stoletja* ter Madžari med drugo svetovno vojno in v času poveljne sovjetske diktature ter Madžarska na poti demokratizacije ob koncu 20. stoletja

Namen obravnave druge svetovne vojne na Slovenskem je predstaviti to kompleksno zgodovinsko obdobje, ki je pogosto predmet polemik in političnih zlorab. Izogibati se je treba uporabi poenostavljenih prikazov, upoštevati je treba relevantno strokovno in znanstveno literaturo ter večperspektivne vire (pričevanja), ki odražajo vzroke za različne odločitve ljudi v izjemno težkih in prelomnih trenutkih. Obdobje druge Jugoslavije se osvetli z vidika revolucionarnega prevzema oblasti in uveljavitve novega socialističnega družbenega reda s posledicami na političnem, družbenem, gospodarskem in kulturnem področju.

Temo zaključuje obdobje 80-ih letih 20. stoletja, ko je Jugoslavijo zajela kriza na različnih področjih. Zato so se v Sloveniji prek gibanj civilne družbe, kulturnih gibanj, kulturne in politične opozicije krepila prizadevanja po demokratizaciji, samostojni in neodvisni državi. Aprila leta 1990 so potekale prve svobodne demokratične volitve po drugi svetovni vojni, na katerih je zmagala koalicija Demos.

Tema Madžari med drugo svetovno vojno in v času poveljne sovjetske diktature ter na poti demokratizacije ob koncu 20. stoletja prikaže položaj Madžarske med drugo svetovno vojno, v času poveljne sovjetske diktature ter oriše razmere, ki so privedle do propada komunističnega režima ter uveljavitve demokratičnega sistema na Madžarskem proti koncu 20. stoletja.

Procesno znanje temelji na raznolikih zgodovinskih virih. S pomočjo zgodovinskega znanja se krepi narodna in državna pripadnost, pozitiven odnos do pluralne družbe, parlamentarne demokracije, človekovih pravic in svoboščin. Opozarja se na etični vidik interpretacij zgodovinskega dogajanja.

DRUGA SVETOVNA VOJNA NA SLOVENSKEM. MADŽARI MED DRUGO SVETOVNO VOJNO

CILJI

Dijak:

- časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese med drugo svetovno vojno na Slovenskem in Madžarskem;
- razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na drugo svetovno vojno na Slovenskem in na Madžarskem;
- spozna okoliščine začetka druge svetovne vojne na Slovenskem in na Madžarskem;
- raziše, kakšno usodo so Slovencem namenili okupatorji;
- spozna, kakšen je bil odziv slovenske politike na okupacijo;
- analizira, kako je Osvobodilna fronta slovenskega naroda (OF) organizirala upor proti okupatorju;
- ugotovi odziv OF in tradicionalnih/meščanskih političnih strank na okupacijo;
- analizira, kako so nasprotujoča si stališča do okupatorjev in oborožene vstaje poglobila delitev med Slovenci in privedla do državljanske vojne;
- spozna položaj na Slovenskem ob kapitulaciji Italije;
- raziše okoliščine, v katerih so zahodni zavezniki priznali partizansko gibanje na Slovenskem in v Jugoslaviji;
- sklepa, kako se je med drugo svetovno vojno na Slovenskem vzpostavila nova oblast;
- raziše, kakšno je bilo življenje civilistov med drugo svetovno vojno;
- raziše, kakšno je bilo kulturno delovanje med drugo svetovno vojno na okupiranem in na osvobojenem ozemlju;
- SC (1.3.2.1)
- ugotovi, kako se je končala druga svetovna vojna na Slovenskem in na Madžarskem;
- raziše, kakšne so bile posledice druge svetovne vojne na Slovenskem in na Madžarskem;
- poišče kraje spomina na drugo svetovno vojno v Sloveniji in razmisli o pomenu spominjanja in sprave;
- SC (1.3.2.1)

🟡: uporabi znanje zgodovine druge svetovne vojne na Slovenskem in Madžarskem za krepitev državotvorne in državljanske drže ter narodne identitete;

SC (1.2.5.1)

🟡: obsodi zločine proti človeštvu in množično kršenje človekovih pravic (okupatorjevo nasilje nad Slovenci in raznarodovalna politika – etnocid, holokavst, porajmos, revolucionarno nasilje nove oblasti, povojni množični zunajsodni poboji);

🟡: razume etični vidik zgodovinskih interpretacij, ki se nanašajo na drugo svetovno vojno na Slovenskem in Madžarskem, pri katerih ni vedno vnaprej danih in od vseh sprejetih odgovorov, razvije občutljivost za takšna vprašanja, razume, zakaj nastanejo različni pogledi in interpretacije, in jih razlaga s pomočjo večperspektivnosti;

SC (1.2.2.1 | 1.2.2.2)

🟡: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

🟡: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitevijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

» s pomočjo tematskih zemljevidov opredeli potek druge svetovne vojne na Slovenskem in na Madžarskem;

» obdobje časovno umesti s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov, ki se nanašajo na drugo svetovno vojno na Slovenskem in na Madžarskem.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

» navede okoliščine za začetek druge svetovne vojne na Slovenskem;

» na primerih razloži, kakšno usodo so Slovencem namenili okupatorji;

» pojasni, kakšen je bil odziv slovenske politike na okupacijo;

» pojasni, kako je Osvobodilna fronta slovenskega naroda (OF) organizirala upor proti okupatorju;

» razloži, kaj je bil cilj partizanskih enot, kako so bile organizirane;

» primerja odziv OF in tradicionalnih/meščanskih političnih strank na okupacijo;

» razloži, kako se je oblikoval protikomunistični tabor in s kom so sodelovali predstavniki tega tabora;

- » **razloži, kako so nasprotujoča si stališča do okupatorjev in oborožene vstaje poglobila delitev med Slovenci in privedla do državljanske vojne;**
- » **pojasni položaj na Slovenskem ob kapitulaciji Italije;**
- » razloži okoliščine, v katerih so zahodni zavezniki priznali partizansko gibanje na Slovenskem in v Jugoslaviji;
- » razloži, kako se je med drugo svetovno vojno na Slovenskem vzpostavila "ljudska" oblast;
- » **opiše, kakšno je bilo življenje civilistov med drugo svetovno vojno;**
- » primerja in pojasni, kakšno je bilo kulturno delovanje med drugo svetovno vojno na okupiranem in na osvobojenem ozemlju;
- » primerja in pojasni kulturno ustvarjanje partizanov in domobrancev;
- » pojasni, kako se je končala druga svetovna vojna na Slovenskem;
- » **oceni in utemelji, kakšne so bile posledice druge svetovne vojne na Slovenskem;**
- » pojasni odnos nove oblasti do domobrancev in političnih nasprotnikov;
- » opiše spomenik žrtvam vseh vojn na Kongresnem trgu v Ljubljani in oceni ter utemelji njegov pomen;
- » **pojasni vključitev Madžarske v drugo svetovno vojno;**
- » **opiše značilnosti Telekijeve in Kállayjeve politike;**
- » **razloži razloge za tragedijo madžarskih vojakov ob Donu;**
- » **pojasni razloge za nemški napad na Madžarsko;**
- » **opiše grozote holokavsta na Madžarskem;**
- » **navede značilnosti vladavine "puščičarjev" ter zaključnih operacij osvoboditve Madžarske.**

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

◦ aprilska vojna ◦ ozemeljsko razkosanje Slovenije ◦ okupacijski sistemi ◦ Osvobodilna fronta ◦ oborožen
odpor ◦ meščanski tabor ◦ okupatorjevo nasilje ◦ kolaboracija ◦ državljanska vojna ◦ civilno prebivalstvo
v času vojne ◦ kulturna dejavnost med vojno ◦ katastrofa pri Donu ◦ "puščičarji"

SLOVENCİ V SOCIALISTIČNI JUGOSLAVIJI. MADŽARSKA V ČASU POVOJNE SOVJETSKE DIKTATURE

CILJI

Dijak:

○: časovno in prostorsko umesti zgodovinsko dogajanje v Sloveniji v času socialistične Jugoslavije ter na Madžarskem v času poveljne sovjetske diktature;

○: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na Slovenijo v času socialistične Jugoslavije ter na Madžarsko v času poveljne sovjetske diktature;

○: sklepa, kako je bil po drugi svetovni vojni v Jugoslaviji vzpostavljen socializem in kako je nastala Federativna ljudska republika Jugoslavija ter kako je bil vzpostavljen socializem na Madžarskem;

○: spozna, kakšen je bil razvoj slovenskega gospodarstva v drugi Jugoslaviji ter razvoj madžarskega gospodarstva;

○: razume, kako se je po drugi svetovni vojni razreševalo vprašanje slovenske zahodne meje (tržaško vprašanje);

○: ugotovi položaj in delovanje slovenskih zamejcev, izseljencev in zdomcev;

○: ovrednoti položaj manjšin v Sloveniji;

○: ovrednoti, zakaj je spor z Informburojem pomenil prelom s sovjetskim modelom socializma;

○: sklepa o položaju slovenskega naroda v Jugoslaviji;

○: na primerih in z različnih perspektiv razišče življenje Slovencev v socialistični Jugoslaviji ter življenje Madžarov v času komunistične diktature;

○: krepi državotvorno in državljansko držo z vidika znanja in razumevanja delovanja Socialistične republike Slovenije in Madžarske;

SC (1.2.5.1)

○: razume delovanje socialističnega sistema na političnem, gospodarskem, družbenem in kulturnem področju;

SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5)

○: razume etični vidik zgodovinskih interpretacij, ki se nanašajo na obdobje slovenske zgodovine v socialistični Jugoslaviji, razume, zakaj nastanejo različni pogledi in interpretacije, in jih razlaga s pomočjo večperspektivnosti;

SC (1.2.2.2)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

O: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo tematskega zemljevida opiše upravno-politično ureditev druge Jugoslavije (FLRJ, SFRJ);
- » s pomočjo tematskega zemljevida opiše reševanje vprašanja slovenske zahodne meje;
- » s pomočjo tematskega zemljevida opredeli naselitvena območja slovenskih manjšin in manjšin na območju Republike Slovenije;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov, ki se nanašajo na socialistično Jugoslavijo ter Madžarsko v drugi polovici 20. stoletja, obdobje časovno umesti.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » razloži, kako je bil po drugi svetovni vojni v Jugoslaviji vzpostavljen socializem in kako je nastala Federativna ljudska republika Jugoslavija;
- » opiše, kakšen je bil razvoj slovenskega gospodarstva v drugi Jugoslaviji;
- » razloži, kako se je po drugi svetovni vojni razreševalo vprašanje slovenske zahodne meje (tržaško vprašanje);
- » utemelji položaj in delovanje Slovencev zunaj Slovenije (zamejcev, izseljencev in zdomcev);
- » argumentira, zakaj je spor z Informbirojem pomenil prelom s sovjetskim modelom socializma;
- » opiše položaj slovenskega naroda v Jugoslaviji;
- » pojasni, kako je ustava iz 1974 krepila slovensko državnost;
- » na primerih in z različnih perspektiv argumentira življenje Slovencev v socialistični Jugoslaviji;
- » razloži izgradnjo in delovanje komunistične diktature po drugi svetovni vojni na Madžarskem (Rákosijev režim);
- » pojasni zahteve, potek in posledice revolucije 1956;
- » navede značilnosti političnega razvoja v času Kádárjevega režima.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

◦ komunistični prevzem oblasti ◦ obračun s kolaboranti in drugimi nasprotniki ◦ gospodarska obnova ◦ nova gospodarska ureditev ◦ zahodna meja (tržaško vprašanje) ◦ Informburo ◦ samoupravljanje ◦ mednacionalna trenja ◦ slovensko gospodarstvo ◦ slovenska državnost ◦ kulturni dosežki ◦ športni dosežki ◦ Rákossijeva diktatura ◦ Nagy Imre ◦ revolucija 1956 ◦ Kádárjev režim

SLOVENCİ IN KRİZA V JUGOSLAVIJI V 80-IH LETIH 20. STOLETJA. MADŽARSKA NA POTI DEMOKRACIJE OB KONCU 20. STOLETJA

CILJI

Dijak:

- : časovno in prostorsko umesti zgodovinsko dogajanje v Sloveniji in Jugoslaviji ter na Madžarskem v 80-ih letih 20. stoletja;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na zgodovinsko dogajanje v Sloveniji in Jugoslaviji ter na Madžarskem v 80-ih letih 20. stoletja;
- : spozna vzroke in značilnosti krize v Sloveniji in Jugoslaviji ter na Madžarskem v 80-ih letih 20. stoletja;
SC (5.2.5.3)
- : ovrednoti pomen reformnih poskusov za reševanje krize v Sloveniji in Jugoslaviji ter na Madžarskem v 80-ih letih 20. stoletja ter analizira nadaljnje poglobljanje krize;
SC (5.2.5.3)
- : analizira značilnosti in posledice procesov demokratizacije v 80-ih letih 20. stoletja v Sloveniji in na Madžarskem;
SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5)
- : z znanjem o demokratizaciji s prvimi povojnimi demokratičnimi večstrankarskimi volitvami krepí državotvorno in državljansko držo, ki doseže vrh z ustanovitvijo samostojne slovenske države;
SC (1.2.1.5)
- : pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- : razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo tematskih kart Slovenije in Jugoslavije ter Madžarske iz 80-ih let 20. stoletja pojasni politično in upravno strukturo ter gospodarsko in kulturno razvitost;

- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov, ki se nanašajo na 80-ta leta 20. stoletja, obdobje časovno umesti.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » **navede vzroke in značilnosti gospodarske, finančne in družbene krize v Sloveniji in Jugoslaviji v 80-ih letih 20. stoletja;**
- » primerja in pojasni značilnosti konfederalističnega in centralističnega koncepta državne ureditve ter argumentira, v katerih delih Jugoslavije se posamezni koncept uveljavi;
- » opiše značilnosti reformnih poskusov za reševanje krize (Planinc, Mikulić, Marković) in utemelji, zakaj niso bili uspešni;
- » **pojasni značilnosti skupnih izobraževalnih jeder in utemelji, zakaj za Slovenijo niso bila sprejemljiva;**
- » opiše potek vojaškega sodnega procesa proti četverici Janša, Borštner, Tasić, Zavrl in utemelji, zakaj so Slovenci ta proces ocenili za kršitev prava in suverenosti Slovenije;
- » pojasni procese demokratizacije v Sloveniji v 80-ih letih 20. stoletja, ki so se kazali v mirovnih, ekoloških in feminističnih gibanjih, v kulturnem gibanju in kulturni opoziciji;
- » **utemelji vlogo in pomen 57. številke *Nove revije* s prispevki za slovenski nacionalni program;**
- » primerja podobnosti in razlike med *Majniško deklaracijo 1989* in *Temeljno listino Slovenije* ter utemelji njun pomen glede prizadevanj po slovenski osamosvojitvi;
- » **pojasni, kaj pomeni pojem "slovenska pomlad";**
- » **opiše značilnosti Demokratične opozicije Slovenije (Demos) in utemelji njen pomen v procesu demokratizacije in prizadevanj za osamosvojitve;**
- » navede razloge za krizo Kádárjevega režima;
- » pojasni padec komunistične hegemonije in izoblikovanje demokratične opozicije na Madžarskem;
- » opiše pomen simboličnega ponovnega pokopa I. Nagya in njegovih somišljenikov;
- » razloži nastanek nove madžarske republike in pomen izoblikovanja parlamentarne demokracije.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;

» spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- kriza v 80-ih letih 20. stoletja
- konfederalizem
- centralizem
- hiperinflacija
- skupna izobraževalna jedra
- proces proti četverici
- "slovenska pomlad"
- civilnodružbena gibanja
- 57. številka Nove revije
- Majniška deklaracija 1989
- Temeljna listina Slovenije
- Demos
- prve večstrankarske volitve
- ponovni pokop I. Nagya

4.2 OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE IN ŽIVLJENJE V SAMOSTOJNI SLOVENSKE DRŽAVI. MADŽARSKA NA PREHODU V 21. STOLETJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Temo sestavljata dve ožji temi (skupini ciljev), in sicer *Osamosvojitev Slovenije* in *Življenje v samostojni slovenski državi* ter Madžarska na prehodu v 21. stoletje.

Namen je obravnavati okoliščine in značilnosti osamosvojitve Slovenije z vsemi tremi ključnimi dogodki (plebiscit, osamosvojitev in vojna za Slovenijo). Koalicijska Demosova vlada se je povezala s tedanjo opozicijo, kar je omogočilo izvedbo plebiscita o samostojni in neodvisni Sloveniji. Plebiscita se je udeležilo 93,2 % volilnih upravičencev, za osamosvojitev jih je glasovalo 88,5 %. V naslednjih šestih mesecih so potekala prizadevanja za uresničitev plebiscitne volje. 25. junija 1991 je tedanja skupščina sprejela temeljne osamosvojitvene zakone in razglasila državno samostojnost. Slovesna razglasitev samostojnosti je potekala dne 26. junija. Sledila je desetdnevna vojna za Slovenijo, zatem pa je bilo sklenjeno premirje in do konca oktobra 1991 se je JLA umaknila iz Slovenije. Pridobitve osamosvojitve so bile uzakonjene v novi slovenski ustavi iz decembra 1991.

V drugi ožji temi se obravnava proces mednarodnega priznanja Slovenije, njeno vključevanje v mednarodne integracije s poudarkom na Evropski uniji in NATU. Izpostavi se priložnosti življenja v samostojni slovenski državi in Evropski uniji na gospodarskem, političnem, družbenem, kulturnem, izobraževalnem in znanstvenem področju. Izpostavi se tudi izzive mlade slovenske demokracije na notranjepolitičnem področju s poudarjanjem pomena iskanja konsenza za skupni razvoj države v prihodnje.

Tema *Madžarska na prehodu v 21. stoletje* prikaže izgradnjo demokracije v 90-ih letih 20. stoletja ter gospodarske in politične spremembe v začetku 21. stoletja na Madžarskem.

Procesno znanje temelji na zgodovinskih virih, spodbuja se vrednote, kot so enotnost, ponos, spoštovanje in samozavest ob uspešno izvedeni osamosvojitvi in nastanku neodvisne slovenske države. Osamosvojitev je bila skupni slovenski projekt. Izpostavi se pomen pripadnosti slovenski državi.

OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

CILJI

Dijak:

- časovno in prostorsko umesti zgodovinsko dogajanje iz obdobja osamosvajanja Slovenije;
- razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na osamosvojitev Slovenije;
- sklepa o zgodovinskih okoliščinah, ki so omogočile plebiscit o samostojni in neodvisni Sloveniji, ter spozna njegovo izvedbo in rezultate;
SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5)
- spozna proces osamosvajanja Slovenije in ovrednoti njegov pomen z vidika uveljavitve parlamentarne demokracije in nove slovenske ustave z uveljavitvijo številnih človekovih pravic in svoboščin;
SC (1.2.1.1 | 1.2.1.4)
- sklepa o poteku vojne za Slovenijo in ovrednoti njen pomen;
- z znanjem zgodovinskega dogajanja v času osamosvajanja krepi državotvorno in državljansko držo;
SC (1.2.5.1)
- pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)
- razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo tematske karte opiše potek vojne za Slovenijo;
- » z analizo izbranih zgodovinskih virov časovno umesti obdobje osamosvajanja Slovenije;
- » izdelava (e-)časovni trak s prelomnimi dogodki iz obdobja osamosvajanja Slovenije.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni vzroke za osamosvojitev Slovenije, ki izhajajo iz razmer v Jugoslaviji v 80-ih letih 20. stoletja;

- » navede temeljne zakone in druge dokumente, ki so omogočili izvedbo plebiscita za samostojno in neodvisno Slovenijo, ter opiše njihovo vsebino;
- » na primerih opiše kampanjo v podporo plebiscitu;
- » na primeru reka iz časa plebiscita "Zbrali smo pogum, stopili smo skupaj" argumentira vzdušje v času priprav na plebiscit za samostojno in neodvisno Slovenijo;
- » **pojasni skupni rezultat plebiscita za samostojno in neodvisno Slovenijo ter glavno zavezo, ki jo je le-ta določil glede osamosvojitve;**
- » oriše značilnosti dogajanja med plebiscitom in razglasitvijo samostojnosti ter poimenuje glavne akterje osamosvajanja;
- » poimenuje ključna osamosvojitvena dokumenta, pojasni njuno vsebino in oceni njun pomen za osamosvojitve Slovenije;
- » **oriše dogajanje na dan osamosvojitve Slovenije ter poimenuje dneva, ki nas spominjata na plebiscit in razglasitev samostojnosti (državna praznika);**
- » **opiše potek vojne za Slovenijo in navede značilnosti ter posledice glavnih spopadov;**
- » povzame vsebino *Brionske deklaracije* in oceni njen pomen v procesu osamosvajanja Slovenije;
- » pojasni pomen dneva suverenosti (25. oktober);
- » **opiše glavne attribute državnosti (zastava, grb, himna, valuta, ustava, državljanstvo).**

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;**
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

◦ plebiscit ◦ osamosvojitve ◦ vojna za Slovenijo ◦ Teritorialna obramba ◦ Slovenska vojska ◦ Brionska deklaracija ◦ umik JLA ◦ mednarodno priznanje ◦ državni simboli ◦ ustavna parlamentarna demokracija

ŽIVLJENJE V SAMOSTOJNI SLOVENSKEI DRŽAVI. MADŽARSKA NA PREHODU V 21. STOLETJE

CILJI

Dijak:

○: časovno in prostorsko umesti zgodovinsko dogajanje iz obdobja samostojne Slovenije ter Madžarske na prehodu v 21. stoletje;

○: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na življenje v samostojni slovenski državi in na Madžarskem na prehodu v 21. stoletje;

○: spozna potek mednarodnega priznanja Slovenije in Madžarske ter ovrednoti njegove posledice in pomen;

○: razišče in ovrednoti značilnosti življenja v samostojni slovenski državi ter na Madžarskem na prehodu v 21. stoletje;

○: z znanjem prednosti življenja in delovanja v samostojni slovenski državi krepi državotvorno držo ter aktivno in odgovorno državljanstvo;

SC (1.2.5.1 | 1.2.4.1)

○: za kakovostno življenje in delovanje v pluralni in demokratični družbi krepi kulturo dialoga z izkazovanjem strpnosti, enakopravnosti, spoštovanjem in prevzemanjem raznolikih človekovih pravic in svoboščin;

SC (1.2.4.1)

○: spozna pomen pozitivnih kulturnih vplivov med Slovenci, Madžari in s sosednjimi narodi za življenje v miru in sodelovanju;

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

» s pomočjo tematskih zemljevidov opredeli potek državnih meja Republike Slovenije ter njeno upravno ureditev (občine, regije);

» s pomočjo tematskih kart oriše gospodarski razvoj in prometno omrežje Republike Slovenije in Madžarske;

- » s pomočjo tematskih kart opredeli položaj Slovenije v Evropski uniji, območju evra in NATU;
- » z analizo izbranih zgodovinskih virov časovno umesti obdobje samostojne Republike Slovenije in **Madžarske na prehodu v 21. stoletje**;
- » izdela (e-)časovni trak s ključnimi dogodki iz obdobja samostojne slovenske države in **Madžarske na prehodu v 21. stoletje**.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše potek mednarodnega priznanja samostojne slovenske države in oceni njegov pomen;
- » navede mednarodne integracije, v katere je vstopila samostojna slovenska država in **Madžarska** (OVSE, OZN, Svet Evrope, NATO idr.);
- » pojasni značilnosti pristopnih pogajanj za vstop v Evropsko unijo, sprejem v Evropsko unijo, evrsko in schengensko območje;
- » **pojasni značilnosti in izzive parlamentarne (pluralne) demokracije, utrditve gospodarskega položaja in tržnega gospodarstva**;
- » primerja in pojasni značilnosti slovenske in **madžarske** tranzicije v kontekstu Srednje Evrope oz. primerljivih držav;
- » analizira vsebino slovenske in **madžarske** ustave ter oceni njen pomen za življenje v pluralni, demokratični družbi ter človekove pravice in svoboščine;
- » razloži izzive "mlade" slovenske in **madžarske** demokracije in pomen iskanja in sklepanja konsenza glede pomembnih političnih, gospodarskih, družbenih in kulturnih odločitev;
- » opiše značilnosti in oceni pomen slovenskega in **madžarskega** predsedovanja Svetu Evropske unije, OVSE; vlogo Slovenije in **Madžarske** kot nestalnih članic Varnostnega sveta OZN;
- » oceni možnosti in priložnosti Slovenije in **Madžarske** na mednarodnem prizorišču;
- » **na konkretnih primerih opiše možnosti izobraževanja doma in v tujini**;
- » **navede glavne gospodarske, kulturne, znanstvene in športne dosežke v času samostojne slovenske države ter glavne gospodarske, kulturne, znanstvene in športne dosežke na Madžarskem na prehodu v 21. stoletje**;
- » primerja in pojasni vsakdanje življenje v 80-ih letih 20. stoletja ter v samostojni slovenski državi **ter življenje na Madžarskem na prehodu v 21. stoletje** (blaginja, gospodarska rast in družbeni bruto proizvod, obseg in spoštovanje človekovih pravic in svoboščin).

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » **v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage**;

- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » **spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).**

TERMINI

- mednarodno priznanje ◦ ustavna parlamentarna demokracija ◦ gospodarski razvoj ◦ blaginja ◦ življenjski standard ◦ vladna koalicija ◦ vstop v OZN ◦ vstop v Evropsko unijo ◦ vstop v NATO ◦ prevzem evra ◦ vstop v schengensko območje ◦ predsedovanje Svetu Evropske unije ◦ zamejci ◦ Slovenci in Madžari po svetu
- kulturni razvoj ◦ razvoj znanosti ◦ športni dosežki ◦ vloga Evropske unije

4.3 SODELOVANJE IN KONFLIKTI PO LETU 1939

OBVEZNO

OPIS TEME

Temo sestavljata dve ožji temi (skupini ciljev), in sicer *Druga svetovna vojna* in *Blokovska delitev sveta in hladna vojna*.

Namen teme je obravnavati obdobja in oblike sodelovanja in konfliktov v Evropi in svetu po letu 1939. Prva ožja tema je namenjena drugi svetovni vojni v Evropi in svetu, največjim bitkam, diplomatski dejavnosti, odporiškim gibanjem, nasilju nad civilnim prebivalstvom, sojenju vojnim zločincem in obračunu s poraženci.

Druga ožja tema pa obravnava obdobje hladne vojne po končani drugi svetovni vojni. V ospredju so oblikovanje zahodnega in vzhodnega bloka, sovjetizacija Vzhodne in dela Srednje Evrope, destalinizacija vzhodnega bloka, glavna evropska krizna žarišča, tudi v povezavi s Slovenci, začetki evropskih povezav, vloga OZN, dogajanje na globalnem/svetovnem jugu (Azija, Afrika) z dekolonizacijo in vlogo gibanja neuvrščenih, glavna krizna žarišča v svetu, obdobje popuščanja napetosti (detant) in konec hladne vojne. Obravnavajo se tudi gospodarski, kulturni razvoj, vloga medijev, znanosti.

Procesno znanje temelji na raznolikih zgodovinskih virih z razvijanjem in izkazovanjem veščin kritičnega mišljenja, z uporabo znanja zgodovine za krepitev državlanske države, spodbujanjem kulture dialoga, ozaveščanjem o okoljski problematiki (trajnostni razvoj) in njenem vplivu na kakovost življenja bodočih generacij.

DRUGA SVETOVNA VOJNA

CILJI

Dijak:

- časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese med drugo svetovno vojno;
- razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na drugo svetovno vojno;
- spozna vzroke za začetek druge svetovne vojne;
- analizira, kako se je začela druga svetovna vojna, in spozna značilnosti spopadov v prvih dveh letih vojskovanja;
- razume, kako je druga svetovna vojna zajela ves svet;

○: razišče, kako se je na okupacijo odzvalo prebivalstvo okupiranih držav;

○: obsodi politične sisteme, ki so med drugo svetovno vojno izvajali holokavst, porajmos in druge zločine proti človeštvu ter kršenje človekovih pravic;

SC (1.2.1.2 | 1.2.5.1)

○: razišče posledice druge svetovne vojne in analizira, kako so potekali sojenja vojnim zločincem in obračuni s poraženci;

SC (1.2.5.1)

○: razume etični vidik zgodovinskih interpretacij, ki se nanašajo na vprašanja druge svetovne vojne, razume, zakaj nastanejo različni pogledi in interpretacije, in jih razlaga s pomočjo večperspektivnosti;

SC (1.2.2.2)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo tematskega zemljevida opredeli diplomatsko povezovanje Nemčije z drugimi državami pred začetkom oboroženih spopadov;
- » s pomočjo zemljevida predstavi potek posameznih faz vojskovanja med letoma 1939 in 1945;
- » s pomočjo tematskega zemljevida pojasni sistem različnih koncentracijskih taborišč med drugo svetovno vojno;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter analize raznolikih zgodovinskih virov časovno in prostorsko umesti dogodke druge svetovne vojne.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » opiše vzroke za začetek druge svetovne vojne;
- » primerja in pojasni vpliv posameznih držav na začetek druge svetovne vojne;
- » navede sistem zavezništev med državami, ki so se oblikovala pred drugo svetovno vojno in med njo;
- » opiše napad na Poljsko in značilnosti spopadov v prvih dveh letih vojskovanja;
- » pojasni, kako je druga svetovna vojna zajela ves svet;

- » opiše, kako se je na okupacijo odzvalo prebivalstvo okupiranih držav;
- » na konkretnih primerih opredeli in pojasni različne oblike kolaboracije;
- » na konkretnih primerih okupiranih držav predstavi nekatera večja odporniška gibanja;
- » navede in pojasni politične sisteme, ki so med drugo svetovno vojno izvajali holokavst, porajmos in druge zločine proti človeštvu ter množično kršenje človekovih pravic;
- » navede raznolike posledice druge svetovne vojne;
- » pojasni, kako so po drugi svetovni vojni potekala sojenja vojnim zločincem;
- » na izbranih primerih primerja in pojasni, kako je v posameznih državah potekal obračun s poraženci in nasprotniki.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

◦ sistem zavezništev ◦ vojna v Evropi ◦ vojna preraste v svetovno ◦ druga svetovna vojna ◦ okupacija in kolaboracija ◦ nasilje nad civilnim prebivalstvom ◦ odporniška gibanja ◦ holokavst ◦ porajmos ◦ zločini proti človeštvu ◦ posledice druge svetovne vojne ◦ sojenje vojnim zločincem ◦ obračun s poraženci

BLOKOVSKA DELITEV SVETA IN HLADNA VOJNA

CILJI

Dijak:

- : pojasni pojma hladna vojna in detant ter ju časovno in prostorsko umesti;
- : razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na obdobje hladne vojne;
- : sklepa o pomenu pojma hladna vojna in ga umesti v zgodovinski kontekst;
- : razišče značilnosti zahodnega in vzhodnega bloka;
- : razišče okoliščine in značilnosti kriznih žarišč v Evropi in v svetu v drugi polovici 20. stoletja;
- : razišče vzroke in pogoje za dekolonizacijo ter oceni posledice;
- SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5)
- : spozna značilnosti nastanka Ljudske republike Kitajske;
- : analizira zgodovinsko ozadje za razvoj evropskih povezav: Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ), Evropska gospodarska skupnost (EGS) in Evropska skupnost (ES);
- SC (2.2.1.2)
- : razišče okoliščine nastanka Organizacije združenih narodov in oceni njen pomen za ohranjanje ravnovesja v sodobnem svetu;
- SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5 | 1.2.4.1)
- : spozna okoliščine in značilnosti popuščanja napetosti (detanta) med blokoma (velesilami) v 70-ih letih 20. stoletja
- : razišče okoliščine konca vzhodnega bloka, komunizma in sprememb v Vzhodni Evropi leta 1989;
- SC (1.2.1.2 | 1.2.1.5)
- : razišče značilnosti gospodarskega in družbenega razvoja po drugi svetovni vojni;
- : razišče značilnosti kulturnega in znanstvenega razvoja po drugi svetovni vojni;
- SC (1.3.2.1)
- : krepi kulturo dialoga z izkazovanjem strpnosti, enakopravnosti, spoštovanjem in prevzemanjem raznolikih človekovih pravic in svoboščin, pluralne demokracije, aktivnega in odgovornega državljanstva;
- SC (1.2.4.1)
- : razume etični vidik zgodovinskih interpretacij, ki se nanašajo na vprašanja sodelovanj in konfliktov po letu 1939, razume, zakaj nastanejo različni pogledi in interpretacije, in jih razlaga s pomočjo večperspektivnosti;
- SC (1.2.2.2 | 1.2.2.1)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Prostorska in časovna orientacija

Dijak:

- » s pomočjo tematskih kart opredeli značilnosti blokofske delitve in glavna krizna žarišča;
- » ob tematskih zemljevidih našteje članice ESPI, EGS;
- » na (e-)časovnem traku predstavi časovni razpon hladne vojne.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » primerja ideološke, gospodarske, družbene in vojaške povezave zahodnega in vzhodnega bloka;
- » razloži pojem hladna vojna in opiše posamezna obdobja hladne vojne;
- » opiše značilnosti sovjetskega političnega, gospodarskega in družbenega sistema;
- » opiše vzroke za sovjeticizacijo Vzhodne Evrope ter oceni in pojasni njene posledice za vzhodnoevropske države;
- » primerja in pojasni podobnosti in razlike v gospodarskem, družbenem in političnem razvoju vzhodnega in zahodnega bloka;
- » opredeli pojem "železne zavese" ter primerja in pojasni življenje na obeh straneh "železne zavese";
- » pojasni značilnosti izbranih kriznih žarišč v Evropi (nemško vprašanje, avstrijsko vprašanje, tržaško vprašanje) ter posledice razpleta avstrijskega in tržaškega vprašanja za Slovence;
- » razloži značilnosti kriznih žarišč v svetu (Bližnji vzhod, Koreja, Kuba, Vietnam);
- » opiše vzroke in značilnosti dekolonizacije;
- » pojasni pojma globalni jug in neokolonializem;
- » predstavi gibanje neuvrščenih s političnega in gospodarskega vidika ter ovrednoti in pojasni vlogo Jugoslavije kot ustanovne članice;
- » opiše glavne značilnosti nastanka Ljudske republike Kitajske in posledice njenega razvoja v svetovno velesilo;

- » predstavi razvoj evropskih povezav in jih poimenuje;
- » opiše sestavo in posebne organizacije OZN;
- » na izbranih kriznih primerih opredeli vlogo OZN;
- » pojasni okoliščine in opiše značilnosti popuščanja napetosti (detanta) med blokoma oz. velesilami v 70-ih letih 20. stoletja;
- » opiše svetovna krizna žarišča v 70-ih in 80-ih letih 20. stoletja (Iran, iransko-iraška vojna, Afganistan);
- » opiše notranjepolitično dogajanje in mednarodne razmere, ki so prispevale h koncu vzhodnega bloka in komunizma;
- » na primerih razloži prizadevanja držav vzhodnega bloka za demokratizacijo družbe in življenja in k odpravi komunizma ter oceni, v kolikšni meri so bila uspešna;
- » preuči vsebino različnih gospodarskih doktrin, ki so bile v veljavi po drugi svetovni vojni, ter primerja in opiše podobnosti in razlike;
- » poimenuje glavne družbenopolitične dejavnike, ki so spodbudili spremembe v svetu po drugi svetovni vojni (demografski razvoj, civilnodružbena gibanja, emancipacija žensk, množični mediji, svoboda govora in tiska idr.);
- » oceni pomen sodobne znanosti (npr. dosežki znanosti, zaupanje v znanost);
- » na primerih opiše razvoj kulture po drugi svetovni vojni (elitna in množična kultura, kultura kot kreativna industrija).

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- blokovska delitev sveta ◦ hladna vojna ◦ sovjetizacija Vzhodne Evrope ◦ zahodni in vzhodni blok
- "železna zavesa" ◦ krizna žarišča v Evropi ◦ krizna žarišča v svetu ◦ vloga velesil ◦ dekolonizacija

- globalni/svetovni jug ◦ neokolonializem ◦ gibanje neuvrščenih ◦ Organizacija združenih narodov
- popuščanje napetosti (detant) ◦ zlom vzhodnega bloka in komunizma ◦ gospodarske doktrine
- civilnodružbena gibanja ◦ emancipacija žensk ◦ vloga medijev ◦ kulturno delovanje

4.4 PREIZKUŠNJE IN PRILOŽNOSTI SODOBNEGA SVETA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema obravnava preizkušnje in priložnosti sodobnega sveta. V ospredju so razpad Jugoslavije in vojne v nekdanji Jugoslaviji, razpad Sovjetske zveze in posovjetski konflikti, vloga in delovanje Evropske unije, razmerja in odnosi med starimi in novimi velesilami (BRICS+, vzpon Kitajske, nova svilna cesta), terorizem, "nova" krizna žarišča, demografski in okoljski izzivi, vzroki in posledice migracij.

Preizkušnje, ki prinašajo tudi priložnosti za njihovo reševanje, se nanašajo tudi na podnebne spremembe, spodbujajo razvoj obnovljivih virov energije in zelenih tehnologij, na avtomatizacijo in umetno inteligenco ter nova delovna mesta z večjo učinkovitostjo, na globalne krize, ki jih predstavljajo pandemije (npr. covid-19), ki prinesejo tudi inovacije v znanosti. Priložnosti se nanašajo tudi na vzpostavitev vključujoče, trajnostne in pravične družbe. Tematike se obravnava z zgodovinskega vidika in v zgodovinskem kontekstu.

Procesno znanje temelji na raznolikih zgodovinskih virih z razvijanjem in izkazovanjem veščin kritičnega mišljenja, z uporabo znanja zgodovine za krepitev državljanske države, spodbujanjem kulture dialoga, ozaveščanjem o okoljski problematiki (trajnostni razvoj) in njenem vplivu na kakovost življenja bodočih generacij.

PREIZKUŠNJE IN PRILOŽNOSTI SODOBNEGA SVETA

CILJI

Dijak:

- časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese, ki se nanašajo na preizkušnje in priložnosti sodobnega sveta;
- razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na preizkušnje in priložnosti sodobnega sveta;
- spozna okoliščine razpada Jugoslavije in značilnosti jugoslovanskih vojn;
- ovrednoti razpad Sovjetske zveze in njen vpliv na posovjetske konflikte;

○: razume pomen in vlogo Evropske unije v sodobnem svetu;

SC (2.2.1.2 | 2.4.1.1)

○: razišče okoliščine in značilnosti povezovanja in sporov v 21. stoletju;

SC (1.2.4.1)

○: analizira politične, družbene, gospodarske, verske in ideološke vidike terorizma v 19., 20., 21. stoletju;

○: razišče vzroke in posledice migracij v 21. stoletju z vidika podnebnih sprememb in drugih dejavnikov;

SC (2.1.3.1)

○: razišče vsebino dokumentov o trajnostni prihodnosti in jih umesti v zgodovinski kontekst;

SC (2.2.1.2 | 2.3.1.1 | 2.4.1.1)

○: razume etični vidik zgodovinskih interpretacij, ki se nanašajo na izzive sodobnega sveta, razume, zakaj nastanejo različni pogledi in interpretacije, in jih razlaga s pomočjo večperspektivnosti;

SC (1.2.2.2)

○: krepi kulturo dialoga z izkazovanjem strpnosti, enakopravnosti, spoštovanjem in prevzemanjem raznolikih človekovih pravic in svoboščin, pluralne demokracije, aktivnega državljanstva;

SC (1.2.4.1)

○: pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

○: razvije in izkaže veščine komunikacije in sodelovanja pri različnih oblikah sodelovalnega učenja, timskega dela idr. s krepitvijo demokratične skupnosti v okviru šole in zunaj nje.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Časovna in prostorska orientacija

Dijak:

- » analizira zemljevid Evropske unije in pojasni, kako se je Evropska unija širila;
- » analizira tematske zemljevide ter z njihovo pomočjo opredeli območja sodobnih konfliktov in kriznih žarišč;
- » s pomočjo tematskega zemljevida prikaže vojne v nekdanji Jugoslaviji in novo politično podobo po končanih vojnah;
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter raznolikih zgodovinskih virov časovno umesti obdobje.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » navede in opiše glavne vzroke za razpad Jugoslavije;

- » opredeli, kje so izbruhnile t. i. jugoslovanske vojne in kakšne so bile njihove posledice (spremembe meja, nastanek novih držav, migracije, "etnično čiščenje", genocid);
- » pojasni mednarodne posege v jugoslovanske vojne (diplomatske, vojaške, UNPROFOR) ter oceni prizadevanja za mir;
- » na primerih sojenja vojnim zločincem iz jugoslovanskih vojn opiše delo Mednarodnega sodišča za vojne zločine v Haagu;
- » **pojasni okoliščine razpada Sovjetske zveze in njene posledice za novonastalo Rusko federacijo;**
- » opiše značilnosti in posledice glavnih posovjetskih konfliktov (npr. Čečenija, Gruzija, Gorski Karabah, Ukrajina);
- » preuči različna pojmovanja o Evropi, jih med seboj primerja in opredeli podobnosti in razlike o tem, kaj je Evropa (npr. geografsko, politično, kulturno), do kam sega in kako so se ta pojmovanja skozi zgodovino spreminjala;
- » **pojasni obseg Evropske unije skozi posamezna obdobja njenega obstoja;**
- » **našteje glavne ustanove, ki vodijo in upravljajo Evropsko unijo in opiše njihov pomen;**
- » **našteje državne attribute Evropske unije (prestolnice, zastava, himna, dan Evrope);**
- » primerja in utemelji razmerja med skupno evropsko politiko in posameznimi državami Evropske unije ter razlikami med njimi (npr. schengensko območje, zunajschengensko območje);
- » pojasni pomen in vlogo Evropske unije;
- » **umesti vlogo in položaj Slovenije v Evropski uniji (npr. evropski poslanci, evropski komisarji, slovenščina kot uradni jezik v Evropski uniji, predsedovanje Svetu Evropske unije);**
- » na primerih prikaže vlogo Evropske unije v globalnem svetu;
- » **našteje glavne povezave in sodelovanja držav v začetku 21. stoletja (npr. BRICS+, En pas, ena cesta, razširjena Višegrajska skupina);**
- » opiše "stara/nova krizna žarišča" z začetka 21. stoletja (npr. "arabska pomlad", Gaza, Zahodni Balkan) in jih postavi v zgodovinski kontekst;
- » **opredeli pojem terorizem in pojasni glavne značilnosti;**
- » na izbranih primerih iz 19., 20., in 21. stoletja pojasni vzroke, oblike in cilje terorizma;
- » **primerja vzroke in posledice migracij v 21. stoletju z migracijami v izbranih zgodovinskih obdobjih;**
- » pojasni glavne prednosti in potencialne slabosti migracij za Evropo in svet;
- » razloži vsebino dokumentov o trajnostni prihodnosti in argumentira, kako lahko zgledi iz zgodovine prispevajo k trajnostni prihodnosti.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

◦ razpad Jugoslavije ◦ vojne v nekdanji Jugoslaviji ◦ Mednarodno sodišče za vojne zločine v Haagu ◦ Ruska federacija ◦ posovjetski konflikti ◦ vloga Evropske unije ◦ povezave držav v 21. stoletju (BRICS+, Višegrajska skupina, En pas, ena cesta) ◦ "nova" krizna žarišča iz začetka 21. stoletja ◦ terorizem ◦ migracije

4.5 KAKŠNI SO IZZIVI SODOBNEGA SREČEVANJA KULTUR

IZBIRNO

OPIS TEME

Namen teme je predstaviti drugo polovico 20. stoletja in začetek 21. stoletja v kontekstu razvoja globalnega juga. Le-ta je v kontekstu sprejemanja globalnega razvoja in prilagajanja nanj oblikoval tudi svoje lastne odgovore v smeri novih gospodarskih/ekonomskih prilagajanj in idej, političnih zamisli o pravičnosti in geopolitičnih zvezah. Hkrati so spremenjene svetovne okoliščine spremenile imperializem (več različnih nosilk, več različnih vrst), ki zdaj vse bolj krši suverenost držav.

Glavni poudarki teme so: globalizacija, imperializem, okcidentalizem/orientalizem, povezava BRICS+, globalni jug, trajnostni razvoj, izzivi globalnega juga, globalno staranje prebivalstva (global greying).

Procesno znanje temelji na delu z različnimi zgodovinskimi viri, pri čemer se razvija kritično mišljenje in na skupnih ciljih kot so *Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost* in *Digitalna kompetentnost*. V okviru projektnega učnega dela dijaki izdelajo izbrani izdelek, pri čemer razvijajo podjetnostne kompetence (od ideje do izdelka).

Tematika omogoča tudi razvijanje in prevzemanje kompetenc trajnostnega razvoja, kot denimo presojo vplivov delovanja posameznikov in družbenih skupin na družbe na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni (2.2.1.2), upoštevanje povezanosti okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika (2.2.1.1) ter kritično vrednotenje politik z vidika trajnosti ob upoštevanju demokratičnih načel ter sodelovanje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni (2.4.1.1), aktivno in angažirano sodelovanje v prizadevanjih in ukrepanju za trajnost (2.4.2.1), razvijanje in izkazovanje lastne odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni in politični ravni (2.4.3.1). Razpravlja pa se lahko tudi o razumevanju in vrednotenju možnih, verjetnih in želenih trajnostnih prihodnosti (scenarijev) na podlagi znanja in znanstvenih dognanj (2.3.1.1).

KAKŠNI SO IZZIVI SODOBNEGA SREČEVANJA KULTUR

CILJI

Dijak:

I: časovno in prostorsko umesti ključne dogodke, pojave in procese, ki se nanašajo na izzive sodobnega srečevanja kultur;

- I:** razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na izzive sodobnega srečevanja kultur;
- I:** spozna vrste povezav in sodelovanja na globalnem jugu v začetku 21. stoletja;
- I:** razišče vzroke za vzpostavitev skupine držav BRICS+;
- I:** spozna pojme, kot so: globalizem, orientalizem, okcidentalizem, in jih umesti v zgodovinski kontekst;
- I:** ugotovi glavne smeri ekonomskega razvoja na globalnem jugu, razišče razloge za nove vrste imperializma in značilnosti kitajskega, ruskega, ameriškega imperializma;
- I:** razišče vzroke in glavne poteze alternativnih idej razvoja in ureditve za svetovno pravičnost, ki so nastali na globalnem jugu;
- I:** razišče demografski razvoj globalnega juga;
- I:** ovrednoti največje izzive razvoja globalnega juga in sklepa o vzrokih;
- I:** presodi vizije prihodnosti nekaterih držav globalnega juga glede na izzive prihodnosti;
- I:** pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- I:** razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektnem učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Časovna in prostorska orientacija

Dijak:

- » ob tematskih zemljevidih našteje članice BRICS+;
- » s pomočjo tematskega zemljevida našteje vzpostavljena nova zaveznitva in pojasni skupne imenovalce za sodelovanje;
- » s pomočjo tematskega zemljevida našteje interesne cone držav na globalnem jugu (Kitajska, Turčija, Rusija, ZDA);
- » s pomočjo (e-)časovnih trakov ter izbranih zgodovinskih virov časovno umesti dogajanje na globalnem jugu.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » našteje vrste povezav in sodelovanja držav na globalnem jugu v začetku 21. stoletja (gospodarsko, politično);
- » na izbranih primerih pojasni značilnosti sodelovanj, skupne interese držav in cilje;

- » našteje vzroke za sodelovanja držav v začetku 21. stoletja;
- » opiše cilje sodelovanja držav na globalnem jugu v začetku 21. stoletja;
- » opredeli pojme globalizem, orientalizem in okcidentalizem in pojasni glavne značilnosti s pomočjo analize stereotipov;
- » na izbranih primerih iz 19., 20., in 21. stoletja pojasni značilnosti orientalizma, okcidentalizma in globalizma;
- » na izbranih primerih pojasni delovanje globalizacije in na primerih utemelji, kako v predstave vstopajo orientalizem in okcidentalizem;
- » našteje glavne kazalnike ekonomskega razvoja na globalnem jugu;
- » opredeli pojem imperializem in poda primere iz 19., 20., in 21. stoletja;
- » razloži nove vrste imperializma (kulturni, vojaški, gospodarski, medijski) ter jih umesti v zgodovinski kontekst;
- » oceni učinke razvoja novega imperializma in globalnega sistema dominacij ter novih akterjev (zasebnih korporacij);
- » navede alternativne politične ideje razvoja, ki so nastale na globalnem jugu;
- » oceni vpliv/učinek razvoja alternativnih političnih idej, nastalih na globalnem jugu na svet;
- » opredeli pojem globalno staranje prebivalstva;
- » primerja in oceni demografsko politiko in smeri razvoja različnih držav na globalnem jugu (Iran, Bangladeš itd.);
- » analizira modernizacijske teorije (na modernizacijo držav naj bi vplivali družina, izobrazba, dohodek na prebivalca, spreminjanje materialnih vrednot v nematerialne);
- » našteje največje izzive globalnega juga;
- » analizira, kakšen je napredek pri zmanjševanju revščine, izboljševanju zdravstvenega sistema, uveljavljanju pravic deklic in žensk, uvajanju obveznega izobraževanja;
- » opiše primere, kako se posamezne države globalnega juga soočajo z izzivi prihodnosti (trajnostna politika, podnebne spremembe itd.);
- » analizira izbrane kazalnike razvoja držav glede na človekove pravice, ekonomski dohodek, izpuste, porabo naravnih virov (gradnja sončnih celic v puščavi itd.).

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;

- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- orientalizem - okcidentalizem s poudarkom na primerjavi stereotipov in umestitvi koncepta "drugega"
- globalizacija ◦ povezava BRICS+ ◦ globalni jug ◦ trajnostni razvoj ◦ globalno staranje prebivalstva (global greying) ◦ imperializem (kitajski, turški, ruski, ameriški imperializem)

4.6 KAKO SO SE SPREMINJALI NAČINI ŽIVLJENJA NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM PO LETU 1945

IZBIRNO

OPIS TEME

Izbirna tema je namenjena poglobljeni obravnavi izbranih vsebin in problemov iz slovenske zgodovine v drugi Jugoslaviji in v času samostojne Republike Slovenije ter na Madžarskem po drugi svetovni vojni do danes.

Vsebinski poudarki teme so: med pogumom in strahom, uveljavitev potrošniške družbe, socialne dobrine za vse, popularna kultura, novi pogledi novih generacij, med Zahodom, Vzhodom in Jugovzhodom, nove priložnosti v samostojni Sloveniji in na Madžarskem.

Procesno znanje temelji na raznolikih primarnih in sekundarnih zgodovinskih virih z razvijanjem kritičnega mišljenja. Z zgodovinskim znanjem dijaki krepijo državljansko držo, ponotranjijo vrednote življenja v pluralni, demokratični družbi, ki temelji na človekovih pravicah in svoboščinah, zapisanih v ustavi. V okviru projektnega učnega dela dijaki izdelajo izbrani izdelek, pri čemer razvijajo tudi podjetnostne kompetence (od ideje do izdelka).

KAKO SO SE SPREMINJALI NAČINI ŽIVLJENJA NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM PO LETU 1945

CILJI

Dijak:

I: časovno in prostorsko umesti ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese iz slovenske in madžarske povojne zgodovine ter spreminjanja načinov življenja;

I: razvije in izkaže veščine kritičnega mišljenja pri delu s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na spreminjajoče se načine življenja na Slovenskem in Madžarskem po drugi svetovni vojni;

I: razišče značilnosti uvajanja komunističnega sistema in sekularizacije po drugi svetovni vojni;

I: analizira značilnosti potrošniške družbe in njen vpliv na vsakdanje življenje;

I: sklepa, koliko so bile socialne dobrine dostopne za vse;

- I:** analizira značilnosti študentskega gibanja in oceni njegov pomen;
- I:** razišče razpetost Slovencev med Zahodno, Vzhodno in Jugovzhodno Evropo;
- I:** razišče, kako se je spremenilo življenje v obdobju samostojne Slovenije in po vstopu v Evropsko unijo glede na življenje v drugi Jugoslaviji ter razišče, kako se je spremenilo življenje v demokratični Madžarski po vstopu v Evropsko unijo v primerjavi z življenjem v času sovjetske diktature;
- I:** pri učenju zgodovine in delu z raznolikimi zgodovinskimi viri spozna in pravilno uporabi temeljno zgodovinsko terminologijo ter ustrezno govorno in pisno raven zgodovinskega strokovnega jezika;
- I:** razvije in izkaže podjetnostne kompetence pri projektne učnem delu.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Časovna in prostorska orientacija

Dijak:

- » analizira zgodovinske tematske karte, ki prikazujejo upravni, politični, gospodarski, kulturni položaj na Slovenskem in Madžarskem v različnih obdobjih po drugi svetovni vojni;
- » posamezna obdobja iz slovenske in madžarske zgodovine po drugi svetovni vojni časovno opredeli s pomočjo analize raznolikih zgodovinskih virov ter izdela (e-)časovni trak.

Dijak na temelju primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov:

- » pojasni okoliščine komunističnega prevzema oblasti s konkretnimi primeri kršenja človekovih in državljanjskih pravic;
- » utemelji, da je bil po drugi svetovni vojni uveden enopartijski politični sistem;
- » opiše potek obnove od vojne porušene domovine;
- » navede ukrepe novih političnih oblasti na gospodarskem, družbenem in kulturnem področju ter pojasni, kako so se razlikovali glede na predhodno stanje;
- » primerja in utemelji učinkovitost novega gospodarskega sistema v primerjavi s sosednjimi državami;
- » na primerih pojasni značilnosti potrošniške družbe;
- » primerja življenjski standard na Slovenskem in Madžarskem v različnih obdobjih povojne zgodovine ter ga primerja s sosednjimi državami;
- » rast življenjskega standarda poveže z učinkovitostjo gospodarskega razvoja;
- » opredeli in navede socialne dobrine ter na primerih utemelji, v kolikšni meri so bile dostopne za vse (npr. šolstvo, zdravstvo, kultura, šport);
- » opiše značilnosti študentskega gibanja na Slovenskem in pojasni odziv oblasti;

- » primerja študentsko gibanje na Slovenskem s študentskimi gibanji v Zahodni Evropi in ZDA ter pojasni podobnosti in razlike;
- » na primerih pogledov Slovencev in zgodovinskih ocen na različne države, v katerih so živeli v 20. stoletju, pojasni razpetost med Zahodno, Vzhodno oz. Jugovzhodno Evropo;
- » pojasni poglede mlajših generacij na družbeno, gospodarsko, kulturno in politično stvarnost v Jugoslaviji v 80-ih letih 20. stoletja;
- » na konkretnih primerih pojasni spremembe, ki sta jih v življenje Slovencev prinesla osamosvojitve in vstop v Evropsko unijo kot tudi vstop Madžarske v Evropsko unijo;
- » s primeri dokaže, da je demokratizacija Sloveniji in na Madžarskem omogočila dvig gnotne in duhovne blaginje;
- » na študijskem primeru oceni in utemelji pozitivne pridobitve, ki sta jih prinesla osamosvojitve Slovenije in slovenska ter madžarska evropska pot.

Delo s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri, ki se nanašajo na celotno temo

Dijak:

- » v danih zgodovinskih virih ali zgodovinskih virih, ki jih poišče sam s pomočjo digitalne tehnologije, izbere relevantne informacije in dokaze o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih ter oblikuje samostojne sklepe in razlage;
- » s pomočjo kritično ovrednotenih in relevantnih informacij ter dokazov oblikuje utemeljitve, argumente, interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- » utemelji pomen večperspektivnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja ter pojasni ohranjenost in dostopnost informacij in dokazov iz virov;
- » spoznanja in ugotovitve predstavi na raznolike načine (pisno, ustno, s pomočjo digitalne tehnologije itd.).

TERMINI

- komunistični prevzem oblasti ◦ obračun z nasprotniki ◦ zunajsodni poboji ◦ komunistični/socialistični režim
- sekularizacija ◦ potrošniška družba ◦ študentsko gibanje ◦ kriza v 80-ih letih 20. stoletja ◦ osamosvojitve
- Evropska unija

5 MATURA – DODATNO

IZBIRNO

OPIS TEME

Dodatna izbirna maturitetna tema obsega dve ožji temi (skupini ciljev), in sicer *Poglobitev učenja s primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri na obveznih in izbirnih maturitetnih temah* ter *Poglobitev zgodovinskega terenskega dela na izbirnih maturitetnih temah*.

Namen učenja z zgodovinskimi viri na temah vseh letnikov je nadgradnja in poglobitev veščin kritičnega mišljenja pri delu z raznolikimi primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri iz različnih medijev v okviru obveznih in izbirnih maturitetnih tem. Obvezne teme se obravnava v okviru splošne mature iz zgodovine, izbirne pa v okviru internega dela splošne mature iz zgodovine.

Namen učenja v okviru zgodovinskega terenskega dela pa je spoznavanje in preizkušanje metod zgodovinskega terenskega dela v okviru izbirnih tem pri internem delu splošne mature iz zgodovine.

POGLOBITEV UČENJA S PRIMARNIMI IN SEKUNDARNIMI ZGODOVINSKIMI VIRI NA OBVEZNIH IN IZBIRNIH MATURITETNIH TEMAH

CILJI

Dijak:

I: *nadgradi in poglobi veščine kritičnega mišljenja pri delu z raznolikimi primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri iz različnih medijev v okviru obveznih in izbirnih maturitetnih tem.*

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Dijak:

Veščine kritičnega mišljenja pri delu z zgodovinskimi viri dijak poglobi, tako da:

- » *zbira in izbere informacije, dejstva in dokaze iz različnih zgodovinskih virov, s poudarkom na primarnih zgodovinskih virih;*
- » *loči dejstva in dokaze od mnenj v različnih zgodovinskih virih, s poudarkom na primarnih zgodovinskih virih;*

- » pri mnenjih kritično presodi, ali so objektivna, nevtralna ali subjektivna, ali so v njih prisotni predsodki, stereotipi, ter ugotovitve podkrepi z dokazi;
- » opredeli namen mnenja (ali poroča, razlaga, napada, prepričuje) in ugotovitve utemelji;
- » sooči in vrednoti zgodovinske vire, ki prikazujejo zgodovinsko dogajanje z različnih vidikov (večperspektivizem);
- » o zgodovinskih dogodkih, pojavih, procesih na temelju zgodovinskih virov oblikuje sklepe in razlage;
- » zgodovinske dogodke, pojave, procese na temelju zgodovinskih virov interpretira in vrednoti;
- » na primeru izbranih zgodovinskih virov (npr. pričevanj) analizira, kako zgodovinski viri vstopajo v kolektivni spomin in kako so podvrženi spremembam (spremembe kolektivnega spomina);
- » razišče izbrani zgodovinski dogodek ali pojav s pomočjo verodostojnih podatkovnih baz zgodovinskih virov (npr. dLib, Slstory, Arhiv Republike Slovenije, Muzej novejšje in sodobne zgodovine ipd.);
- » skozi zgodovinsko naracijo, ki je razvidna iz zgodovinskih virov, razišče značilnosti izbranega zgodovinskega obdobja (npr. starinske besede, način izražanja, bonton (npr. onikanje staršev), besedilne vrste iz posameznega obdobja ipd.).

TERMINI

- primarni in sekundarni zgodovinski viri
- večperspektivni zgodovinski viri
- informacije, dejstva in dokazi iz zgodovinskih virov
- ločevanje dejstev in dokazov od sklepov, razlag, mnenj, interpretacij
- kritična presoja zgodovinskih virov
- oblikovanje sklepov in razlag
- interpretacija in vrednotenje zgodovinskega dogajanja
- zgodovinski viri in kolektivni spomin
- podatkovne baze verodostojnih zgodovinskih virov
- zgodovinska naracija

POGLOBITEV ZGODOVINSKEGA TERENSKEGA DELA NA IZBIRNIH MATURITETNIH TEMAH

CILJI

Dijak:

I: razvije in izkaže veščine zgodovinskega terenskega dela pri obravnavi izbirnih maturitetnih tem.

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

Dijak:

Veščine zgodovinskega terenskega dela dijak razvija in izkazuje, tako da:

- » opazuje, zapisuje, riše, fotografira, snema območja zgodovinskega dogajanja;
- » išče informacije, dejstva in dokaze o zgodovinskem dogajanju na terenu;
- » preuči materialne zgodovinske vire na terenu (stavbe, razni predmeti, spomeniki kulturne in tehniške dediščine ipd.);
- » preuči materialne vire oz. kulturnozgodovinske spomenike in umetniška dela z zgodovinskim ozadjem iz muzejskih zbirk v okviru muzejskega ali galerijskega učnega dela, ki je vključeno v terensko delo;
- » preuči pisne zgodovinske vire na terenu (imena ulic, delov mest, predmestij, krajev in vasi, ledinska imena, napise na spomenikih, javnih stavbah ipd.);
- » preuči arhivsko gradivo v okviru arhivskega učnega dela, ki je vključeno v terensko delo;
- » preuči ustne zgodovinske vire na terenu (npr. z intervjuji, zbiranje pričevanj, življenjskih zgodb ipd.);
- » analizira in presodi vrednost materialnih, pisnih in ustnih virov na terenu (vključno z arhivskim, muzejskim, galerijskim učnim delom);
- » s pomočjo zbranih dejstev in dokazov razloži spremembe ali kontinuiteto, podobnosti in razlike, vzroke in posledice zgodovinskega dogajanja;
- » s pomočjo zbranih dejstev in dokazov iz različnih zgodovinskih virov, zbranih s pomočjo terenskega dela ter dodatne literature, interpretira in vrednoti zgodovinske dogodke, pojave in procese.

TERMINI

◦ zgodovinsko terensko delo ◦ metode zgodovinskega terenskega dela ◦ zgodovinski viri na terenu
(materialni, ustni, pisni) ◦ arhivsko učno delo ◦ muzejsko učno delo ◦ galerijsko učno delo ◦ analiza in

kritična presoja zgodovinskih virov s terena ◦ vrednotenje in interpretacija zgodovinskega dogajanja s pomočjo zgodovinskih virov, zbranih na terenu

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

OPREDELITEV PREDMETA

Grafenauer, B. (1980). *Struktura in tehnika zgodovinske vede*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Grošel, N., Šašel Kos, M., Luthar, O., in Pobežin, G. (ur.) (2016). *Zgodovina historične misli. Od Homerja do začetka 21. stoletja* (druga izdaja). Založba ZRC.

Luthar, O. (1997). *Mojstri in muze: kaj in zakaj je zgodovina*. Zbirka Zgodovinski viri za srednje šole. Založba Modrijan.

Stradling, R. (2003). *Multiperspektivizem pri poučevanju zgodovine. Vodič za učitelje*. Multiperspectivity Slovenian (coe.int (<https://rm.coe.int/168049415a>))

Stradling, R. (2004). *Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja*. Zavod RS za šolstvo.

1.1 POMEN ZGODOVINSKE ZNANOSTI

Zgodovina

» Grafenauer, B. (1980). *Struktura in tehnika zgodovinske vede*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

» Grošel, N., Šašel Kos, M., Luthar, O., in Pobežin, G. (ur.). (2016). *Zgodovina historične misli. Od Homerja do začetka 21. stoletja* (druga izdaja). Založba ZRC.

» Grošel, N., Šašel Kos, M., Luthar, O., in Pobežin, G. (ur.). (2016). *Zgodovina historične misli. Od Homerja do začetka 21. stoletja* (tretja izdaja). Založba ZRC.

<https://doi.org/10.3986/9789610502388> (<https://doi.org/10.3986/9789610502388>)

» Luthar, O. (1997). *Mojstri in muze: kaj in zakaj je zgodovina*. Zbirka Zgodovinski viri za srednje šole. Založba Modrijan.

Literatura s področja didaktike zgodovine

» Avtentično učenje zgodovine. *Zgodovina v šoli* 28(1). [Tematska številka],

2019. <https://www.sistory.si/11686/45901>

» *Bralna pismenost v vrtcu in šoli. Teoretska izhodišča in empirične ugotovitve*

(2013). https://www.zrss.si/digitalna_bralnica/bralna-pismenost-v-vrtcu-in-soli-teoreticna-izhodišca-in-

empiricne-ugotovitve/ (https://www.zrssi.si/digitalna_bralnica/bralna-pismenost-v-vrtcu-in-soli-teoreticna-izhodisca-in-empiricne-ugotovitve/)

- » *Bralna pismenosti v vrtcu in šoli. Didaktični primeri* (2013). https://www.zrssi.si/digitalna_bralnica/bralna-pismenost-v-vrtcu-in-soli-didakticni-primeri/ (https://www.zrssi.si/digitalna_bralnica/bralna-pismenost-v-vrtcu-in-soli-didakticni-primeri/)
- » Brodnik, V., idr. (2010). *Posodobitve pouka v gimnazijski praksi. Zgodovina*. Priročnik z zgoščenko za učitelje. Zavod RS za šolstvo.
 - » <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/da37h0h> (priročnik)
 - » <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/irgh1ci> (zgoščenska)
- » Brodnik, V., idr. (2015). *Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi. Zgodovina*. Priročnik z zgoščenko za učitelje. Zavod RS za šolstvo.
 - » <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/nk5voji> (priročnik)
 - » <https://aplikacijaun.zrssi.si/api/link/0ht9gov> (zgoščenska)
- » Brodnik, V. (2015). Kako se uspešno učiti zgodovino. V Brodnik, V. (ur.), *Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi. Zgodovina* (str. 15-38). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrssi.si/pdf/izzivi-razv-vred-znanja-gimn-zgodovina.pdf>
- » Brodnik, V. (2015). Vrednotenje, preverjanje in ocenjevanje znanja. V Brodnik, V. (ur.), *Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja. Zgodovina* (str. 9-13). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrssi.si/pdf/izzivi-razv-vred-znanja-gimn-zgodovina.pdf>
- » Brodnik, V. (2017). Formativno spremljanje in vrednotenje znanja in učenja zgodovine. *Zgodovina v šoli* 25(1), 17-29. https://www.zrssi.si/wp-content/uploads/2023/09/02_VilmaBrodnik.pdf
- » Brodnik, V. (2018). Spodbujanje kritičnega mišljenja pri delu z zgodovinskimi viri. *Zgodovina v šoli* 26(1), 18-38. https://www.zrssi.si/wp-content/uploads/2023/10/02_VilmaBrodnik.pdf
- » Brodnik, V. (2018). Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem. V Brodnik, V. (ur.), *Spodbujanje razvoja veščin s formativnim spremljanjem: mednarodni projekt Assessment of Transversal Skills – ATS2020* (str. 6-22). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrssi.si/pdf/VescineDelazViri.pdf>
- » *Formativno spremljanje pri zgodovini* (2018). Priročnik za učitelje. Zavod RS za šolstvo.
- » Pečjak, S., in Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Zavod RS za šolstvo.
- » Pouk zgodovine v učnih okoljih 21. stoletja. *Zgodovina v šoli* 32(1). [Tematska številka], 2024.
- » Spodbujanje kritičnega mišljenja pri pouku zgodovine. *Zgodovina v šoli* 26(1). [Tematska številka], 2018. https://www.sistory.si/cdn/publikacije/44001-45000/44836/ZVS_st1_2018_NR.pdf
- » Stradling, R. (2003). *Multiperspektivizem pri poučevanju zgodovine: vodič za učitelje*. Multiperspectivity Slovenian (coe.int) (<https://rm.coe.int/168049415a>)
- » Stradling, R. (2004). *Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja*. Zavod RS za šolstvo.

1.2 OD ČLOVEKOVIH ZAČETKOV DO PRVIH IMPERIJEV

Zgodovina

- » Aubelj, B. (1997). *Antična imena po slovensko*. Založba Modrijan.
- » Bratož, R. (2007). *Rimska zgodovina 1*. Zveza zgodovinskih društev, Študentska založba, Filozofska fakulteta.
- » Bratož, R. (2011). *Grška zgodovina. Kratek pregled s temeljnimi viri in literaturo*. Filozofska fakulteta.
- » Cummins, J. (2009). *Slavna poglavja zgodovine. Znameniti dogodki, ki bi jih morali bolje poznati*. Založba Didakta.
- » JAZON. Gradivo za izobraževanje dijakov na daljavo na portalu Jazon. <https://zgodovina-jazon.splet.arnes.si/>
- » *Kdo je kdo v antiki. Mitologija, zgodovina, umetnost* (2004). Založba Modrijan.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » *Leksikon Antika* (1998). Cankarjeva založba.
- » Plutarh (1981, slovenska izdaja). *Življenje velikih Rimljanov*. Založba DZS.
- » *Prazgodovina in rečne kulture* (1997). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » Ray, L. (2009). *Rimsko cesarstvo. Popotniški vodnik po antičnem svetu*. Tehniška založba Slovenije.
- » Schmidt, J. (1995). *Slovar grške in rimske mitologije*. Založba Mladinska knjiga.
- » Sovre, A. (2002). *Stari Grki*. Slovenska matica.
- » Ventura, P., in Ceserani, G. P. (1988). *Troja. Zgodbe starega sveta*. Založba Domus.
- » Ventura, P., in Ceserani, G. P. (1989). *Kreta. Zgodbe starega sveta*. Založba Domus.
- » *Zgodovina. Velika Ilustrirana enciklopedija* (2009). Založba Mladinska knjiga.

1.3 PRAZGODOVINSKA IN ANTIČNA KULTURNA DEDIŠČINA NA TLEH DANAŠNJE SLOVENIJE. PANONSKA NIŽINA PRED PRIHODOM MADŽAROV

Zgodovina

- » Bratož, R. (1994). *Bitka pri Frigidu v izročilu antičnih in srednjeveških avtorjev*. Zveza zgodovinskih društev Slovenije. https://www.sistory.si/cdn/publikacije/30001-31000/30404/Bitka_pri_Frigidu.pdf

- » Bratož, R. (1997). *Grška zgodovina. [Navzočnost Grkov v današnjem slovenskem prostoru in v njegovem bližnjem sosodstvu]*. Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Študentska založba Študentske organizacije Univerze v Ljubljani.
- » Bratož, R. (2007). *Rimska zgodovina. 1. del. Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana*. Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Študentska založba, Filozofska fakulteta.
- » Bratož, R. (2014). *Med Italijo in Ilirikom: slovenski prostor in njegovo sosodstvo v pozni antiki*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- » Ferle, M. (ur.). *Emona. Mesto v imperiju. A city of the empire*. Mestni muzej, Muzej in galerije mesta Ljubljane.
- » Istenič, J. (2014). *Rimske zgodbe s stičišča svetov*. Narodni muzej Slovenije.
- » *Slovenski zgodovinski atlas* (2011). Nova revija.
- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Založba Modrijan.
- » Turk, P., in Turk, M. (2020). *Najstarejše zgodbe s stičišča svetov*. Narodni muzej Slovenije.
- » *Zakladi tisočletij* (1999). Založba Modrijan.

Zgodovina Madžarske

- » Bakay, K. (2004). *Őstörténetünk régészeti forrásai. I.* Budapest.
- » Bakay, K. (2004). *Őstörténetünk régészeti forrásai. II.* Budapest.
- » Bakay, K. (2005). *Őstörténetünk régészeti forrásai. III.* Budapest.
- » Póczy, K. (2004). Aquincum. *Enciklopédia Kiadó*.
- » Szabó, M., in Borhy, L. (2015). *Magyarország története az ókorban: Kelták és rómaiak*. L'Harmattan.

Literatura s področja didaktike zgodovine

- » Avtentično učenje zgodovine. *Zgodovina v šoli* 28(1). [Tematska številka], 2019. <https://www.sistory.si/11686/45901>
- » Brodnik, V., idr. (2015). *Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi. Zgodovina. Priročnik z zgoščenko za učitelje*. Zavod RS za šolstvo. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-OINGHQGV/f9cd7439-d33f-498b-b1b6-0067c5b6:/www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-OINGHQGV/f9cd7439-d33f-498b-b1b6-0067c5b68162/PDF>
- » *Formativno spremljanje pri zgodovini* (2018). Priročnik za učitelje. Zavod RS za šolstvo.
- » Pečjak, S., in Gradišar, A. (2015). *Bralne učne strategije*. Zavod RS za šolstvo.
- » Trškan, D. (2022). *Arheološka dediščina pri pouku zgodovine v osnovnih in srednjih šolah*. Slovenska nacionalna komisija za UNESCO. <http://didaktikazgodovine.ff.uni-lj.si/private/UNESCO2/Arheoloskadediscinaknjiga.pdf>

- » Trškan, D. (2007). *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: naloge malo drugače*. Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SW3Q34W9/965b33de-b6fa-4877-8ea7-fa06f48716cb/PDF>

1.4 RAZPAD RIMSKEGA IMPERIJA IN NASTANEK SREDNJEVEŠKIH DRŽAV

Zgodovina

- » Davies, N. (2024). *Izginula kraljestva*. Založba Beletrina.
- » Eliade, M. (1996). *Zgodovina religioznih verovanj in idej*. Založba DZS.
- » Keen, M. (1993). *Srednjeveška Evropa*. Cankarjeva založba.
- » Luthar, O. (1997). *Mojstri in muze*. Zbirka Zgodovinski viri za srednje šole. Založba Modrijan.
- » Nešović, B. (2012). *Zgodovinski časovni trak s kratko kronologijo*. Založba Modrijan.
- » *Timesov Atlas svetovne zgodovine* (1992). Cankarjeva založba.

1.5 ZAKAJ SO POMEMBNE ZGODNJE CIVILIZACIJE

Zgodovina

- » Assmann, J. (2021). *Duh starega Egipta. Zgodovina in mišljenje v času faraonov*. Rex d. o. o., Založništvo in trgovina.
- » Beeden, A., in Kennedy, S. (2020). *Zgodovina: jasno in jedrnat*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Civilizacija. Zgodovina sveta v 1000 predmetih* (2022). Založba Mladinska knjiga.
- » Harari, N. Y. (2017). *Sapiens. Kratka zgodovina človeštva*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » *Prazgodovina in rečne kulture* (1997). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » *Proza starega Egipta* (1967). Knjižnica Kondor 89. Založba Mladinska knjiga.
- » Romer, J. (2016). *Zgodovina starega Egipta. Od prvih kmetovalcev do velike piramide*. Slovenska matica.
- » Romer, J. (2017). *Zgodovina starega Egipta. Od velike piramide do zatona srednjega kraljestva*. Slovenska matica.
- » *Stara orientalska lirika* (1991). Založba DZS.
- » Saje, M. (2015). *Zgodovina Kitajske*. Slovenska matica.
- » Siliotti, A. (1999). *Egipt, sijaj stare civilizacije*. Založba Mladinska knjiga.
- » Šprajc, I. (2019). *Izgubljena mesta: arheološka iskanja v deželi Majev*. Založba ZRC.

- » *Velike kulture sveta. Egipt, Helada, Bizanc, Rim* (1999). Mohorjeva družba, Celovec – Ljubljana – Dunaj.
- » *Velike kulture sveta. Kitajska, Japonska, Islam, Stara Amerika* (1999). Mohorjeva družba, Celovec – Ljubljana – Dunaj.

1.6 KAKO TEMAČEN JE BIL V RESNICI SREDNJI VEK

Zgodovina

- » Cindrič, A. (2019). *Ljubljanski izobraženci skozi čas: izobraževanje Ljubljančanov na dunajski univerzi 1392–1917*. Založba ZRC, ZRC SAZU, Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- » Ciperle, J., in Vovko, A. (1987). *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*. Slovenski šolski muzej.
- » Clanchy, M. T. (1999). *Abelard: človek v srednjem veku*. Znanstveno in publicistično središče.
- » Eliade, M. (1996). *Zgodovina religioznih verovanj in idej*. Založba DZS.
- » Frazer J. G. (2001). *Zlata veja. Raziskave magije in religije*. I. in II. zvezek. Nova revija.
- » Grdina I. (1999). *Od Brižinskih spomenikov do razsvetljenstva*. Založba Obzorja.
- » Le Goff, J. (1999). *Intelektualci v srednjem veku*. Študentska organizacija univerze, Študentska založba.
- » Okoliš, S. (2008). *Zgodovina šolstva na Slovenskem*. Slovenski šolski muzej. <https://stanko-okolis.si/wp-content/uploads/2018/05/Zgodovina-%C5%A1olstva-na-Slovenskem.pdf>
- » Oter Gorenčič, M. (2021). *Kartuzija Jurklošter*. Umetnine v žepu, 19. Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta. Založba ZRC SAZU.
- » Pernoud, R. (2003). *Nehajmo že s tem srednjim vekom*. Založba Družina.
- » Santonino, P. (1991). *Popotni dnevniki*. Mohorjeva založba.
- » Štih, P. (2011). O izobraževanju in šolstvu ter izobražencih in šolnikih v srednjem veku na Slovenskem. V *Trojarjev zbornik* (str. 365–377). Znanstvena založba Filozofske fakultete. <https://sistory.si/11686/31000>
- » Vidmar, T. (2009). *Vzgoja in izobraževanje v antiki in srednjem veku*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- » Zupanič Slavec, Z. (2017). *Zgodovina zdravstva in medicine na Slovenskem, Medicina skozi čas, javno zdravstvo, farmacija*. Slovenska matica, Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije.
- » Zupanič Slavec, Z. (2018). *Zgodovina zdravstva in medicine na Slovenskem, Kirurške stroke, ginekologija in porodništvo*. Slovenska matica, Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije.
- » *Zgodovina Cerkev na Slovenskem* (1991). Mohorjeva družba.

Literatura s področja didaktike zgodovine

- » Krivec Čarman, D. (2008). "Nehajmo že s tem temačnim srednjim vekom". *Zgodovina v šoli* 17(3-4), 31–40. <https://www.sistory.si/eng/publication/11870>

- » Utrip srednjeveške Škofje Loke. Videofilm. [Http://4d.rtv slo.si/arhiv/t/124894050](http://4d.rtv slo.si/arhiv/t/124894050)
- » Piranska srednjeveška zgodba. Videofilm. [Http://4d.rtv slo.si/arhiv/t/65410215](http://4d.rtv slo.si/arhiv/t/65410215)
(<http://4d.rtv slo.si/arhiv/t/65410215>)

2.1 RAZVOJ ZGODOVINSKIH DEŽEL NA SLOVENSKEM. MADŽARI V SREDNJEM VEKU

Zgodovina

- » Bernik, S., idr. (1998). *Umetnost na Slovenskem od prazgodovine do danes*. Založba Mladinska knjiga.
- » Dolinar, F. M., idr. (2011). *Slovenski zgodovinski atlas*. Nova revija.
- » Fortunat Černilogar, D. (2013). *Veliki tolminski punt*. *Zgodovina v šoli* 22(3–4), 2–7. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b1rq7h4>
- » Lazar, T. (ur.) *Vitez, dama, zmaj. Dediščina srednjeveških bojevnikov na Slovenskem*. Narodni muzej Slovenije.
- » Mihelič, D. (2023). *Kolonizacija prostora med Alpami in Jadranom (6. do 18. stoletje)*. *Zgodovina v šoli* 31(1), 3–10. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2024/04/01_DarjaMihelic.pdf
- » Mlinar, J. (2022). *Od razpada rimskega imperija do nastanka kneževin alpskih Slovanov*. *Zgodovina v šoli* 30(2), 3–12. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2024/04/02_Janez-Mlinar.pdf
- » Po sledih kmečkih uporov na Slovenskem. *Zgodovina v šoli* 24(3–4). [Tematska številka], 2016. https://www.sistory.si/media/legacy/publikacije/38001-39000/38189/Zgodovina_v_soli-2016-24-3-4.pdf
- » Preinfalk, M. (ur.) (2012). *Iz zgodovine slovenskih gradov*. *Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino*. Zveza zgodovinskih društev Slovenije. https://www.sistory.si/media/legacy/publikacije/30001-31000/30421/Kronika-2012_3.pdf
- » Simoniti, V. (1990). *Turki so v deželi že. Turški vpadi na slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju*. Mohorjeva družba.
- » Simoniti, V. (1994). *Pustote v 14. in 15. stoletju*. *Zgodovinski časopis* 48(2), 187–194. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XQ5M6EZF/7ca4cab1-19e0-4742-97e3-2966f469425c/PDF>
- » Štih, P. (2015). *Ko je Cerkev začela govoriti slovansko. K ozadjem pokristjanjevanja v Karantaniji in Panoniji*. *Zgodovinski časopis* 69(1-2), 8–40. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-PYMJ2NGO/024d57c4-03c6-41cb-b5e4-ffd26d5bf240/PDF>
- » Štih, P. (2012). *Ustoličevanje koroških vojvod med zgodovino in predstavami. Problemi njegovega izročila, razvoja in poteka kot tudi njegovo razumevanje pri Slovencih*. *Zgodovinski časopis* 66(3-4), 306–343. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-GU6IL5LG/bb3cbfa7-ebef-477f-a3c4-1e95788af114/PDF>
- » Štih, P., in Simoniti, V. (2010). *Na stičišču svetov. Slovenska zgodovina od prazgodovinskih kultur do konca 18. stoletja*. Založba Modrijan.

- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Gabrič, A., Vidmar, L., in Kosi, J. (2021). *Temelji slovenstva*. Cankarjeva založba.
- » Štih, P., Suppan, A., Schmitt, O. J., in Vodopivec, P. (2025). *Na obeh straneh Alp. Slovensko-avstrijska zgodovina*. Cankarjeva založba.
- » Žargi, M. (1993). *Bitka pri Sisku*. Narodni muzej.

Zgodovina Madžarov

- » Balázs, G., in Szelényi, K. (1990). *Magyarok - Egy európai nemzet születése*. Novotrade Kiadó.
- » Botlik, R. (2017). *Az 1526. évi mohácsi csata árnyékseregei*.
- » Botlik, R., in Illik, P. (2018). *A mohácsi csata (1526) másképpen – A nagy temető?* Unicus Kiadó.
- » Botlik, R. (2022). *Ez történt Mohács előtt – a Szapolyai (t)örökség*. Unicus Kiadó.
- » Dümmerth, D. (1985). *A két Hunyadi*. Panoráma.
- » E. Kovács, P. (1990). *Matthias Corvinus*. Officina Nova.
- » Engel, P., Kristó, G., in Kubinyi, A. (1998). *Magyarország története 1301–1526*. Osiris.
- » Kristó, G. (2003). *Magyarország története 895–1301*. Osiris.
- » László, G. (1999). *Múltunkról utódainknak I-II*. Püski.
- » Mályusz, E. (1957). *A magyar rendi állam Hunyadi korában*. Századok.
- » Teke, Z. (1980). *Hunyadi János és kora*. Gondolat.

Literatura s področja didaktike zgodovine

- » Avtentično učenje zgodovine. *Zgodovina v šoli* 28(1). [Tematska številka], 2019. <https://www.sistory.si/11686/45901>
- » Brodnik, V. (2020). Spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti pri pouku zgodovine. *Zgodovina v šoli* 28(1), 2–23. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/10/01_VilmaBrodnik.pdf
- » Brodnik, V., idr. (2015). *Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi*. Zgodovina. Priročnik z zgoščenko za učitelje. Zavod RS za šolstvo. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-OINGHQGV/f9cd7439-d33f-498b-b1b6-0067c5b68162/PDF>
- » Trškan, D. (2022). *Arheološka dediščina pri pouku zgodovine v osnovnih in srednjih šolah*. Slovenska nacionalna komisija za UNESCO. <http://didaktikazgodovine.ff.uni-lj.si/private/UNESCO2/Arheoloskadediscinaknjiga.pdf>
- » Trškan, D. (2007). *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem: naloge malo drugače*. Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SW3Q34W9/965b33de-b6fa-4877-8ea7-fa06f48716cb/PDF>

2.2 NOVI VEK IN ZAČETKI MODERNOSTI

Zgodovina

- » Beeden, A., in Kennedy, S. (2020). *Zgodovina: jasno in jedrnato*. Založba Mladinska knjiga.
- » Bramly, S. (2016). *Leonardo da Vinci. Umetnik, iznajditelj, filozof*. Založba Modrijan.
- » Burke, P. (2004). *Evropska renesansa*. Založba *cf.
- » Davies, N. (2024). *Izginula kraljestva*. Založba Beletrina.
- » Eliade, M. (1996). *Zgodovina religioznih verovanj in idej*. Založba DZS.
- » Keen, M. (1993). *Srednjeveška Evropa*. Cankarjeva založba.
- » *Kronika človeštva*. (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » Le Goff, J. (1985). *Za drugačen srednji vek*. Studia humanitatis.
- » Machiavelli, N. (1990). *Politika in morala*. Slovenska matica.
- » Meidenbauer, J. (2011). *Odkritja in izumi: od prazgodovine do sodobnih časov*. Založba Mladinska knjiga.
- » Maver, A., Smole, T., in Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas. Zemljevidi pripovedujejo zgodbo*. Založba Mladinska knjiga.
- » More, T. (1958). *Utopija*. Cankarjeva založba.
- » *Pozni srednji vek* (1997). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » *Renesansa* (1998). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » Rotterdamski, E. (1991). *Hvalnica norosti*. Založništvo slovenske knjige.
- » Scaletti, F. (2020). *Michelangelo, velikan: 500 let*. Založba Mladinska knjiga.
- » Schmitt, J.-C. (2000). *Geste v srednjem veku*. Studia humanitatis.
- » Tarufi, M. (1992). *Benetke in renesansa*. Založba Krtina.
- » Weber, M. (1988). *Protestantska etika in duh kapitalizma*. ŠKUC in Filozofska fakulteta.
- » *Zgodovina cerkve* (1988). *Srednji vek 600–1500*. Založba Družina.
- » *Zgodovina cerkve* (1988). *Reformacija in protireformacija 1500–1715*. Založba Družina.

2.3 MED PARLAMENTARIZMOM IN ABSOLUTIZMOM

Zgodovina

- » Im Hof, U. (2005). *Evropa v času razsvetljenstva*. Založba Buča.
- » Luthar, O. (1997). *Mojstri in muze. Zbirka Zgodovinski viri za srednje šole*. Založba Modrijan.

- » Mc Lynn, F. (1995). *Znamenita pisma: Sporočila, ki so spreminjala svet*. Založba DZS.
- » Nešović, B. (2012). *Zgodovinski časovni trak s kratko kronologijo*. Založba Modrijan.
- » Prunk, J. (2015). *Zgodovina Evrope v dobi racionalistične civilizacije 1775–2015*. Cankarjeva založba.
- » *Timesov atlas svetovne zgodovine* (1992). Cankarjeva založba.

2.4 ZAČETKI NACIONALNEGA OBLIKOVANJA SLOVENCEV IN MADŽAROV

Zgodovina

- » Antoličič, G. (2021). Ljubljanski kongres 1821 kot epicenter evropske diplomacije. *Zgodovina v šoli* 29(2), 51–56. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/09/04_GregorAntolicic.pdf
- » Bec, J. (2020). Primož Trubar – prvi mož med slovenskimi protestanti. Pri pouku zgodovine po načelih formativnega spremljanja znanja. *Zgodovina v šoli* 28(1), 66–77. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-NW7ZUPRR/5a5e28d2-da72-482b-994c-7127dcd524c9/PDF>
- » Cvirn, J., Grdina, I., Ivanič, M., Longyka, I., Prunk, J., Simoniti, V., in Štih, P. (2003). *Ilustrirana zgodovina Slovencev*. Založba Mladinska knjiga.
- » Dovič, M. (2020). Sence Prešernovega kulta: Kanonizacija nacionalnega pesnika in "slovenski kulturni sindrom." *Zgodovina v šoli* 28 (2), 78–90. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/10/08_MarijanDovic.pdf
- » Ferjanc, S. (2009). Medpredmetno povezovanje med zgodovino in likovno vzgojo na temo Razsvetljenske reforme v slovenskih deželah. *Zgodovina v šoli* 18 (3-4), 60–63.
- » Granda, S. (2008). *Mala zgodovina Slovenije*. Celjska Mohorjeva družba.
- » JAZON. Gradivo za izobraževanje dijakov na daljavo na portalu Jazon. <http://zgodovina-jazon.splet.arnes.si/>
- » Nežmah, B. (2014). Časopisna zgodovina od Vodnika do spleta. *Zgodovina v šoli* 22(3-4), 2–9. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ELLYKH1W/0ded7c71-b247-4ac7-8ed2-e03d8b466200/PDF>
- » Porenta, M. (2009). Nova stalna razstava Mestnega muzeja Radovljica o dediščini razsvetljenstva na Slovenskem. *Zgodovina v šoli* 18(3-4), 90–93.
- » Praznik Lokar, B. (2012). Slovensko narodno gibanje. *Zgodovina v šoli* 21 (3-4), 23–31. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-GLL5IKGW/69e083b6-4b0d-4ac4-83ab-1c72592a0eaa/PDF>
- » *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992* (2005). Prva knjiga. Založba Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino.
- » Sossou, V. (2021). Reformacija v Gorici – ekskurzija s terenskim delom pri pouku zgodovine v osnovni šoli. *Zgodovina v šoli* 29 (1), 56–67. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/09/06_VanjaSossou.pdf

- » Štih, P., in Simoniti, V. (1996). *Slovenska zgodovina do razsvetljenstva*. Mohorjeva družba.
- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Gabrič, A., Vidmar, L., in Kosi, J. (2021). *Temelji slovenstva*. Cankarjeva založba.
- » Štih, P., Suppan, A., Schmitt, O. J., in Vodopivec, P. (2025). *Na obeh straneh Alp. Slovensko-avstrijska zgodovina*. Cankarjeva založba.
- » Vodopivec, P. (2010). *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. do konca 20. stoletja*. Založba Modrijan.

Zgodovina Madžarov

- » Gonda, I., in Niederhauser, E. (1978). *A Habsburgok. Egy európai jelenség*. Gondolat.
- » Ifj. Barta, J. (1984). *A kétfejű sas árnyékában. Az abszolutizmustól a felvilágosodásig (1711–1780)*. Gondolat.
- » Niederhauser, E. (2000). *Mária Terézia*. Pannonica.
- » R. Várkonyi, Á. (1999). *A Királyi Magyarország 1541–1686*. Vince Kiadó.
- » Pálffy, G. (2010). *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*. MTA Történettudományi Intézet.

2.5 KAKO SE JE MED SREDNJIM VEKOM IN KONCEM 18. STOLETJA SVET POVEZAL V CELOTO

Zgodovina

- » *Civilizacija. Zgodovina sveta v 1000 predmetih* (2022). Založba Mladinska knjiga.
- » Harari, N. Y. (2017). *Sapiens. Kratka zgodovina človeštva*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » Maver, A., Smole, T., in Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas. Zemljevidi pripovedujejo zgodbo*. Založba Mladinska knjiga.
- » Motoh, H. (2007). *Žgečkanje ušes in kitajska influenza. Recepcija idej kitajske filozofije v evropski novoveški filozofiji*. Založba Sophia.
- » Potočnik, D. (2006). *Azija med preteklostjo in sedanjostjo*. Založba Pivec.
- » Potočnik, D. (2020). *Zgodovinski pregled islamske civilizacije. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.
- » Potočnik, D. (2022). *Umetnost in znanost islamskega sveta. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.

- » Potočnik, D. (2024). *Zahod in islamski svet. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.
- » Saje, M. (2015). *Zgodovina Kitajske*. Slovenska matica.
- » Šmitek, Z. (1986). *Klic daljnih svetov. Slovenci in neevropske kulture*. Založba Borec.
- » Šmitek, Z. (1988). *Poti do obzorja. Antologija slovenskega potopisa z neevropsko tematiko*. Založba Borec.
- » Šmitek, Z. (1995). *Srečevanja z drugačnostjo. Slovenska izkustva eksotike*. Založba Didakta.
- » Šprajc, I. (2019). *Izgubljena mesta: arheološka iskanja v deželi Majeve*. Založba ZRC.
- » *Velike kulture sveta. Egipt, Helada, Bizanc, Rim* (1999). Mohorjeva družba, Celovec – Ljubljana – Dunaj.
- » *Velike kulture sveta. Kitajska, Japonska, Islam, Stara Amerika* (1999). Mohorjeva družba, Celovec – Ljubljana – Dunaj.

2.6 KAKO SE JE MED KONCEM 15. IN KONCEM 18. STOLETJA ŽIVELO NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM

Zgodovina

- » Cvirn, J., Grdina, I., Ivanič, M., Longyka, I., Prunk, J., Simoniti, V., in Štih, P. (2003). *Ilustrirana zgodovina Slovencev*. Založba Mladinska knjiga.
- » Demmerle, E. (2013). *Habsburžani*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Dokumenti slovenstva* (1994). Cankarjeva založba.
- » Golec, B., in Preinfalk, M. (ur.) (2018). *Marija Terezija. Med razsvetlenskimi reformami in zgodovinskim spominom*. Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU.
- » Magenschab, H. (1986). *Jožef II.* Založba Obzorja.
- » Maver, A., Smole, T., in Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas. Zemljevidi pripovedujejo zgodbo*. Založba Mladinska knjiga.
- » Slovenski zgodovinski atlas (2011). Nova revija.
- » Štih, P., in Simoniti, V. (1996). *Slovenska zgodovina do razsvetljenstva*. Mohorjeva družba.
- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Prva knjiga. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Suppan, A., Schmitt, O. J., in Vodopivec, P. (2025). *Na obeh straneh Alp. Slovensko-avstrijska zgodovina*. Cankarjeva založba.
- » Trubar, P. (1550, izvirno). *Abecednik*. Združenje Trubarjev forum.
- » Trubar, P. (1550, izvirno). *Katekizem*. Združenje Trubarjev forum.

- » Trubar, P. (1564, izvirno). *Cerkveni red*. Združenje Trubarjev forum.
- » Valentinitš, H. (2020). *Deželno knežji rudnik živega srebra Idrija v obdobju med letoma 1575 in 1659*. Slovenska matica.
- » Valvasor, J. V. (2017). *Slava Vojvodine Kranjske*. Založba Mladinska knjiga.
- » Vidmar, L., Štih, P., Gabrič, A., in Kosi, J. (2021). *Temelji slovenstva*. Cankarjeva založba.
- » Vodopivec, P. (2010). *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. do konca 20. stoletja*. Založba Modrijan.

Zgodovina Madžarov

- » Ágoston, G. (1992). *A hódolt Magyarország*. Adams Kiadó.
- » Fekete, L., in Nagy, L. (1986). *Budapest története a török korban*. Akadémia Kiadó.
- » Gőzsy, Z., Varga, S., in Vértési, L. (2009). *Katolikus megújulás és a barokk Magyarországon. Különös tekintettel a Dél-Dunántúlra, 1700–1740*. Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola, Pécsi Egyháztörténeti Intézet.
- » Hegyi, K. (1976). *Egy világbirodalom végvidékén*. Gondolat.
- » Mészáros, I. (1984). *A humanizmus és a reformáció-ellenreformáció nevelésügye a 15-16. században*; Tankönyvkiadó.
- » Niederhauser, E. (2000). *Mária Terézia*. Pannonica.
- » Pach, Zs., in Várkonyi, Á. (1985). *Magyarország története 1526-1686, 1. kötet*. Akadémiai Kiadó.
- » Taylor, A. J. P. (2003). *A Habsburg Monarchia (The Habsburg Monarchy) 1809-1918*. Scholar.

3.1 DOLGO 19. STOLETJE

Zgodovina

- » *Absolutizem in Napoleonova doba* (1998). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » *Atlas evropske zgodovine* (1999). Slovenska knjiga.
- » Beeden, A., in Kennedy, S. (2020). *Zgodovina: jasno in jedrnato*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Civilizacija. Zgodovina sveta v 1000 predmetih* (2022). Založba Mladinska knjiga.
- » Cvirn, J. (2012). Razvoj ustavnosti in parlamentarizma v Avstriji (1848–1867). *Zgodovina v šoli*, 21(1-2), 78–92. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-BYW26X2I/c4477d1f-2f41-4f56-94db-2710b3b94601/PDF>
- » Davies, N. (2013). *Zgodovina Evrope*. Druga knjiga. Založba Modrijan.
- » Demmerle, E. (2013). *Habsburžani*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Devetnajsto stoletje. Začetek dvajsetega stoletja*. (1998). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.

- » Harari, N. Y. (2017). *Sapiens. Kratka zgodovina človeštva*. Založba Mladinska knjiga.
- » Hobsbawm, E. J. (2010). *Čas revolucije. Evropa 1789–1848*. Založba Sophia.
- » Hobsbawm, E. J. (2011). *Čas kapitala. Evropa 1848–1875*. Založba Sophia.
- » Hobsbawm, E. J. (2011). *Čas imperija. Evropa 1875–1914*. Založba Sophia.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » Knutsen, T. L. (2001) *Vzpon in propad svetovnih redov. 500 let evropske zgodovine*. Založba Mladinska knjiga.
- » Maver, A., Smole, T., in Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas. Zemljevidi pripovedujejo zgodbo*. Založba Mladinska knjiga.
- » Pohl, W. (1994). *Habsburžani: zgodovina evropske rodbine*. Založba Mladinska knjiga.
- » Prunk, J. (2015). *Zgodovina Evrope v dobi racionalistične civilizacije 1775–2015*. Cankarjeva založba, Založba Mladinska knjiga.
- » Todorova, M. (2001). *Imaginarij Balkana*. Zbirka Vita Activa. Inštitut za civilizacijo in kulturo.

3.2 NACIONALNO OBLIKOVANJE SLOVENCEV IN MADŽAROV

Zgodovina

- » Antoličič, G. (ur.) (2016). *Franc Jožef*. Cankarjeva založba.
- » Brodnik, V. (2011). *Poučevanje gospodarske in socialne zgodovine Slovencev v 19. stoletju*. Zavod RS za šolstvo.
- » Cvirn, J., Grdina, I., Ivanič, M., Longyka, I., Prunk, J., Simoniti, V., in Štih, P. (2003). *Ilustrirana zgodovina Slovencev*. Založba Mladinska knjiga.
- » Drnovšek, M. (1991). *Pot slovenskih izseljencev na tuje*. Založba Mladika.
- » Drnovšek, M., in Brodnik, V. (2002). *Množično izseljevanje Slovencev v Združene države Amerike*. Zavod RS za šolstvo.
- » Granda, S. (2008). *Mala zgodovina Slovenije*. Celjska Mohorjeva družba.
- » JAZON. Gradivo za izobraževanje dijakov na daljavo na portalu Jazon. <http://zgodovina-jazon.splet.arnes.si/>
- » Kočever, V. (ur.) (2022). *Kolektivne identitete skozi prizmo zgodovine dolgega trajanja*. Založba ZRC SAZU.
- » Kosi, J. (2013). *Kako je nastal slovenski narod. Začetki slovenskega nacionalnega gibanja v prvi polovici 19. stoletja*. Založba Sophia.

- » Nežmah, B. (2014). Časopisna zgodovina od Vodnika do spleta. *Zgodovina v šoli*, 22 (3-4), 2–9.
<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ELLYKH1W/0ded7c71-b247-4ac7-8ed2-e03d8b466200/PDF>
- » Praznik Lokar, B. (2012). Slovensko narodno gibanje. *Zgodovina v šoli*, 21 (3-4), 23–31.
<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-GLLYIKGW/69e083b6-4b0d-4ac4-83ab-1c72592a0eaa/PDF>
- » *Slovenska kronika XIX. stoletja* (2001–2003). 3 zvezki. Nova revija.
- » *Slovenski zgodovinski atlas* (2011). Nova revija.
- » Spletni vir: Sledipreteklosti.si
- » Spletni vir: Zgodovinanadlani.si.
- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Gabrič, A., Vidmar, L., in Kosi, J. (2021). *Temelji slovenstva*. Cankarjeva založba.
- » Štih, P., Suppan, A., Schmitt, O. J., in Vodopivec, P. (2025). *Na obeh straneh Alp. Slovensko-avstrijska zgodovina*. Cankarjeva založba.
- » *Taborsko gibanje na Slovenskem, muzejska zbirka* (1981). Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer in Narodni muzej Ljubljana.
- » Vodopivec, P. (2010). *Od Pohlinove slovnice do samostojne države. Slovenska zgodovina od konca 18. do konca 20. stoletja*. Založba Modrijan.

Zgodovina Madžarov

- » Bánhegyi, F. (2003). *II. Rákóczi Ferenc (Emlékkönyv a szabadságharc kitörésének 300. évfordulójára)*, Apáczai.
- » Gergely, A. (1987). *Egy nemzetet az emberiségnek: Tanulmányok a magyar reformkorról és 1848-ról*. Magvető.
- » Gergely, A. (2003). *Magyarország története a 19. században*. Osiris Kiadó.
- » Harmath, Á. (2011). *Deák Ferenc élete (1803–1876)*. Tortenelemklub.com.
- » Hermann, R. (2022). *Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc*. Osiris Kiadó.
- » Hermann, R. (1998). *Megtorlás az 1848–49-es forradalom és szabadságharc után*. Változó Világ.
- » Hóman, B., in Szekfű, G. (1990). *Magyar történet I–V*. Maecenas Kiadó.
- » Liptai, E. (1985). *Magyarország hadtörténete két kötetben*. Zrínyi Katonai Kiadó.
- » Mayer, L., in Molnár, A. (2008). *Források a Muravidék történetéhez (Viri za zgodovino Prekmurja)*, 1. kötet. Szombathely-Zalaegerszeg.
- » Szabad, G. (2003). *Kossuth politikai pályája: Ismert és ismeretlen politikai megnyilatkozásai tükrében*. Neumann.

» Trócsányi, Z. (1970). *Wesselényi Miklós és világa*. Gondolat.

3.3 PRVA SVETOVNA VOJNA IN SVET NA RAZPOTJU

Zgodovina

- » Clark, Ch. (2017). *Mesečniki - Kako je Evropa leta 1914 zabredla v vojno*. Cankarjeva založba.
- » *20. stoletje v sliki in besedi* (2018). Založba Mladinska knjiga.
- » Hobsbawm, E. (2017). *Čas skrajnosti: Svetovna zgodovina 1914–1991*. Založba Sophia.
- » Luthar, O. (1997). *Mojstri in muze. Zbirka Zgodovinski viri za srednje šole*. Založba Modrijan.
- » Nešović, B. (2012). *Zgodovinski časovni trak s kratko kronologijo*. Založba Modrijan.
- » Pince, H. in R. (2007). *Zgodovina znanosti in tehnike*. Tehniška založba Slovenije.
- » Piekalkiewicz, J. (1996). *Prva svetovna vojna*. Založba DZS.
- » *1. svetovna vojna. Veliki ilustrirani vodnik* (2014). Založba Mladinska knjiga.
- » *Svetovna vojna 1914–1918*. <https://www.rtvsl.si/prva-svetovna-vojna>
- » Svoljšak, P., Antoličič, G., in Rahten, A. (ur.) (2019). *Na predvečer velike vojne*. Mohorjeva družba.
- » *Timesov Atlas svetovne zgodovine* (1992). Cankarjeva založba.

3.4 SLOVENCİ IN MADŽARI V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

Zgodovina

- » Balkovec, B. (1992). *Prva slovenska vlada 1918–1921*. Znanstveno in publicistično središče.
- » Bernik, S., idr. (1998). *Umetnost na Slovenskem od prazgodovine do danes*. Založba Mladinska knjiga.
- » Dolinar, F. M., idr. (2011). *Slovenski zgodovinski atlas*. Nova revija.
- » Lorenčič, A., in Prinčič, J. (2018). *Slovenska industrija od nastanka do danes*. Inštitut za novejšo zgodovino. https://www.sistory.si/media/legacy/publikacije/43001-44000/43082/38_razpoznavanja_splet.pdf
- » Perovšek, J. (2009). "V zaželeni deželi". *Slovenska izkušnja s Kraljevino SHS/Jugoslavijo 1918–1941*. Inštitut za novejšo zgodovino. <https://www.sistory.si/cdn/publikacije/1001-2000/1564/V%20zaželjeni%20deželi.pdf>
- » Perovšek, J. (2018). *Slovenski prevrat 1918. Položaj Slovencev v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov*. Inštitut za novejšo zgodovino.
- » Prinčič, J. (1997). *Slovensko gospodarstvo v drugi Jugoslaviji*. Zbirka Zgodovinski viri za srednje šole. Založba Modrijan. https://www.sistory.si/cdn/publikacije/1-1000/999/joze_princic_slovensko_gospodarstvo_1997.pdf

- » *Slovenska kronika XX. stoletja*. (1995). 2 zvezka. Nova revija.
- » Svoljšak, P., in Antoličič, G. (2018). *Leta strahote. Slovenci in prva svetovna vojna*. Cankarjeva založba.
- » Štepec, M. (2025). *Zgodbe spomenikov prve svetovne vojne*. Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije.
- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Gabrič, A., Vidmar, L., in Kosi, J. (2021). *Temelji slovenstva*. Cankarjeva založba.
- » Štih, P., Suppan, A., Schmitt, O. J., in Vodopivec, P. (2025). *Na obeh straneh Alp. Slovensko-avstrijska zgodovina*. Cankarjeva založba.

Zgodovina Madžarov

- » *A muravidéki magyarság sorsfordulói a 20. században. Pomembne prelomnice v zgodovini prekmurskih Madžarov v 20. stoletju*. <https://www.youtube.com/watch?v=CuLLyXk2eg>
- » Göncz, L. (2006). *Felszabadulás vagy megszállás? A Mura mente 1941-1945*. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.
- » Göncz, L. (2024). *A Muravidék útja a Délszláv királyságba*. Magyar Nyugat Könyvkiadó.
- » Gyáni, G. (2006). *Hétköznapi élet Horthy Miklós korában*. Corvina.
- » Kaposi, Z. (2010). *Magyarország gazdaságtörténete 1700-2000*. Dialóg Campus.
- » Kovács, A. (2004). *Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között*. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.
- » Peterecz, Z. (2018). *Jeremiah Smith és a magyar népszövetségi kölcsön, 1924–1926. Egy jenki pénzügyi ellenőr története a Magyar Királyságban*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- » Romsics, I. (2001). *A trianoni békeszerződés*. Osiris K.

3.5 KAKO JE IMPERIALIZEM VPLIVAL NA SREČEVANJA KULTUR OD SREDINE 19. DO SREDINE 20. STOLETJA

Zgodovina

- » Beard, Ch. A., in Beard, M. R. (1959). *Zgodovina Združenih držav Amerike*. Državna založba Slovenije.
- » *Civilizacija. Zgodovina sveta v 1000 predmetih* (2022). Založba Mladinska knjiga.
- » *Devetnajsto stoletje, Začetek dvajsetega stoletja* (1998). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » Harari, N. Y. (2017). *Sapiens. Kratka zgodovina človeštva*. Založba Mladinska knjiga.

- » Hauser, A. (1969). *Socialna zgodovina umetnosti*. Cankarjeva založba.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » Maver, A., Smole, T., in Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas. Zemljevidi pripovedujejo zgodbo*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Oxfordova enciklopedija zgodovine* (1993). Založba DZS.
- » Potočnik, D. (2006). *Azija med preteklostjo in sedanjostjo*. Založba Pivec.
- » Potočnik, D. (2020). *Zgodovinski pregled islamske civilizacije. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.
- » Potočnik, D. (2022). *Umetnost in znanost islamskega sveta. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.
- » Potočnik, D. (2024). *Zahod in islamski svet. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.
- » Rošker, J. (1992). *Zmajeve hiše: oris kitajske kulture in civilizacije*. Cankarjeva založba.
- » Saje, M. (2015). *Zgodovina Kitajske*. Slovenska matica.
- » *Timesov atlas svetovne zgodovine* (1992). Cankarjeva založba.
- » Šmitek, Z. (1986). *Klic daljnih svetov. Slovenci in neevropske kulture*. Založba Borec.
- » Šmitek, Z. (1988). *Poti do obzorja. Antologija slovenskega potopisa z neevropsko tematiko*. Založba Borec.
- » Šmitek, Z. (1995). *Srečevanja z drugačnostjo. Slovenska izkustva eksotike*. Založba Didakta.
- » *Veliki atlas svetovne zgodovine* (1999). Založba DZS.
- » Zinn, H. (2021). *Ljudska zgodovina Združenih držav Amerike*. Založba Sophia.

3.6 KAKŠNE SO BILE SPREMEMBE V VSAKDANJEM ŽIVLJENJU V 19. IN NA ZAČETKU 20. STOLETJA

Zgodovina

- » *Civilizacija. Zgodovina sveta v 1000 predmetih* (2022). Založba Mladinska knjiga.
- » Čeč, D. (2017). Gospodarska in družbena kriza zaradi izbruha vulkana Tambora v Indoneziji aprila 1815. *Zgodovina v šoli*, 25(1), 3–16. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/09/01_DragicaCec.pdf
- » *Devetnajsto stoletje, Začetek dvajsetega stoletja* (1998). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » Harari, N. Y. (2017). *Sapiens. Kratka zgodovina človeštva*. Založba Mladinska knjiga.
- » Hauser, A. (1969). *Socialna zgodovina umetnosti*. Cankarjeva založba.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.

- » *Kronika, 100 let olimpijskih iger 1896–1996* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » Maver, A., Smole, T., in Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas. Zemljevidi pripovedujejo zgodbo*. Založba Mladinska knjiga.
- » Mill, J. (2005). *Podrejenost žensk. Zgodnja eseja o zakonu in ločitvi*. Studia humanitatis.
- » Sieder, R. (1998). *Socialna zgodovina družine*. Studia humanitatis, Založba ZRC.
- » Studen, A. (1994). Smrdelo je kot kuga. K zgodovini higienskih razmer v Ljubljani pred prvo svetovno vojno. *Zgodovina za vse*, I(1), 44–57. https://www.sistory.si/media/legacy/publikacije/1-1000/669/1994_1_Zgodovina%20za%20vse.pdf (https://www.sistory.si/media/legacy/publikacije/1-1000/669/1994_1_Zgodovina%20za%20vse.pdf)
- » Studen, A. (2009). *Pijane zverine: o moralni in patološki zgodovini alkoholizma na Slovenskem v dobi meščanstva*. Zgodovinsko društvo Celje.
- » *Timesov atlas svetovne zgodovine* (1992). Cankarjeva založba.
- » *Veliki atlas svetovne zgodovine* (1999). Založba DZS.

4.1 SLOVENC V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE IN SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE. MADŽARI MED DRUGO SVETOVNO VOJNO IN V ČASU POVOJNE SOVJETSKE DIKTATURE TER MADŽARSKA NA POTI DEMOKRATIZACIJE OB KONCU 20. STOLETJA

Zgodovina

- » Calic, M.-J. (2019). *Zgodovina Jugovzhodne Evrope*. Cankarjeva založba.
- » Čepič, Z. (1995). *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji: (1945–1948)*. Založba Obzorja.
- » Čepič, Z., Guštin, D., in Troha, N. (2017). *Slovenija v vojni 1941–1945*. Založba Modrijan.
- » Deželak - Barič, V. (2007). *Komunistična partija Slovenije in revolucionarno gibanje 1941–1943*. Inštitut za novejšo zgodovino.
- » Dežman, J., in Kokalj Kočever, M. (2010). *Slovenija, duhovna domovina. Zgodbe političnih migrantov*. Založba Mladinska knjiga.
- » Drnovšek, M. (2010). *Izseljevanje, "rakrana" slovenskega naroda: od misijonarja Friderika Barage do migracijske politike države Slovenije*. Nova revija.
- » *Fašizem in Slovenci: izbrane podobe* (2009). Mohorjeva založba.

- » Ferenc, M. (1993). Kočevska: izgubljena kulturna dediščina kočevskih Nemcev = 'S Göttischeabalont: de Göttischeabare ünt ier verloarns Erptoil = Gottschee: das verlorene Kulturerbe der Gottscheer Deutschen. Muzej novejšje zgodovine.
- » Ferenc, M. (2005). *Prikrito in očem zakrito: prikrita grobišča 60 let po koncu druge svetovne vojne*. Muzej novejšje zgodovine.
- » Ferenc, M. (2005). *Kočevska - pusta in prazna: nemško jezikovno območje na Kočevskem po odselitvi Nemcev*. Založba Modrijan.
- » Gabrič, A. (1991). *Slovenska agitpropovska kulturna politika: 1945–1952*. Založba Mladika.
- » Gabrič, A. (1995). *Socialistična kulturna revolucija: slovenska kulturna politika 1953–1962*. Cankarjeva založba.
- » Gabrič, A. (2006). *Šolska reforma 1953–1963*. Inštitut za novejšjo zgodovino.
- » Gabrič, A. (2019). *V senci politike: opozicija komunistični oblasti v Sloveniji po letu 1945*. Cankarjeva založba.
- » Godeša, B. (1995). *Kdor ni z nami, je proti nam: slovenski izobraženci med okupatorji, Osvobodilno fronto in protirevolucionarnim taborom*. Cankarjeva založba.
- » Godeša, B. (2011). *Čas odločitev: katoliški tabor in začetek okupacije*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Gospodarske krize in Slovenci* (1999). Inštitut za novejšjo zgodovino, Zveza ekonomistov Slovenije.
- » Griesser-Pečar, T. (2004). *Razdvojeni narod: Slovenija 1941–1945: okupacija, kolaboracija, državljanska vojna, revolucija*. Založba Mladinska knjiga.
- » Guštin, D. (2006). *Za zapahi: prebivalstvo Slovenije v okupatorjevih zaporih 1941–1945*. Inštitut za novejšjo zgodovino.
- » Hribar, S. (1990). *Krivda in greh*. Založba za alternativno teorijo.
- » Lampe, U. (2023). *Deportacije iz Julijske krajine v Jugoslavijo, 1945–1954: diplomatski in socialni vidiki*. Inštitut IRRIS (<https://buca.si/zalozba/institut-irris/>), Založba Annales (<https://buca.si/zalozba/zalozba-annales/>), Zgodovinsko društvo za južno Primorsko (<https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/4e5nua9>)
- » Lowe, K. (2023). *Ujetniki zgodovine. Kaj nam spomeniki o drugi svetovni vojni povedo o zgodovini in o nas*. Založba Modrijan.
- » Luthar, O., Verginella, M., in Sterle, U. (2023). *Užaljeno maščevanje, spomin na italijanska fašistična taborišča*. Založba ZRC, ZRC SAZU.
- » Mikola, M. (1999). *Zaplembe premoženja v Sloveniji 1943–1952*. Zgodovinski arhiv Celje.
- » Mikola, M. (2002). *Delo kot kazen: izrekanje in izvrševanje kazni prisilnega, poboljševalnega in družbeno koristnega dela v Sloveniji v obdobju 1945–1951*. Zgodovinski arhiv Celje.

- » Mikola, M. (2006). *Dokumenti in pričevanja o povojnih delovnih taboriščih v Sloveniji*. Ministrstvo za pravosodje RS.
- » Mikola, M. (2009). *Dokumenti in pričevanja o povojnih izgonih prebivalstva v Sloveniji*. Študijski center za narodno spravo.
- » Mlakar, B. (2003). *Slovensko domobranstvo: 1943–1945: ustanovitev, organizacija, idejno ozadje*. Slovenska matica.
- » Nežmah, B. (2007). *Zrcala komunizma: intervjuji 1994–2005*. Založba Modrijan.
- » *Okupacijski sistemi na Slovenskem: 1941–1945* (1997). Založba Modrijan.
- » Pirjevec, J. (1995). *Jugoslavija: nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevićeve in Titove Jugoslavije*. Založba Lipa.
- » Pirjevec, J. (2011). *Tito in tovariši*. Cankarjeva založba.
- » Prinčič, J. (1997). *Slovensko gospodarstvo v drugi Jugoslaviji*. Založba Modrijan.
- » Ramšak, J. (2019). *(Samo)upravljanje intelekta: družbena kritika v poznosocialistični Sloveniji*. Založba Modrijan.
- » Repe, B. (2001). *Slovenci v osemdesetih letih*. Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
- » Repe, B. (2003). *Rdeča Slovenija: tokovi in obrazi iz obdobja socializma*. Založba Sophia.
- » Repe, B., Prinčič, J., in Kavčič, S. (2009). *Pred časom: portret Staneta Kavčiča*. Založba Modrijan.
- » Repe, B. (2015). *S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda, 1941–1945*. Cankarjeva založba.
- » Repe, B., in Kerec, D. (2017). *Slovenija, moja dežela. Družbena revolucija v osemdesetih letih*. Cankarjeva založba.
- » Režek, M. (2005). *Med resničnostjo in iluzijo: slovenska in jugoslovanska politika v desetletju po sporu z Informbirojem, 1948–1958*. Založba Modrijan.
- » Sirc, L. (1992). *Med Hitlerjem in Titom*. Državna založba Slovenije.
- » *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992* (2005). Založba Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino.
- » *Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej*. <https://www.sistory.si/zrtve>
- » Slovenska sprava (2020). *Zbornik povzetkov simpozija ob tridesetletnici pravne slovesnosti v Rogu in ob stoletnici rojstva nadškofa dr. Alojzija Šuštarja 24. junija 2020*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- » Slovenska sprava (2021). *Zbornik s prispevki simpozija ob tridesetletnici pravne slovesnosti v Rogu in ob stoletnici rojstva nadškofa dr. Alojzija Šuštarja 24. junija 2020 na SAZU*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

- » *Slovenska sprava* (2021). Izjava Slovenske akademije znanosti in umetnosti o spravi ob tridesetletnici samostojne slovenske države. <https://www.sazu.si/events/604f373d12416e9924e4eac7>
- » Šorn, M. (2007). *Življenje Ljubljančanov med drugo svetovno vojno*. Inštitut za novejšo zgodovino.
- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Gabrič, A., Vidmar, L., in Kosi, J. (2021). *Temelji slovenstva*. Cankarjeva založba.
- » Štih, P., Suppan, A., Schmitt, O. J., in Vodopivec, P. (2025). *Na obeh straneh Alp. Slovensko-avstrijska zgodovina*. Cankarjeva založba.
- » Vode, A. (2004). *Skriti spomin*. Nova revija.
- » Vodušek Starič, J. (1992). *Prevzem oblasti 1944–1946*. Cankarjeva založba.
- » Vrtačnik Merčun, V., in Sodnik, M. (2023). Prisilna mobilizacija v nemško vojsko med drugo svetovano vojno: spomini Franca Kunstlja s Sela pri Vodica. *Zgodovina v šoli*, 31(2), 15–37.
<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0YIOVTFP/f4098e47-e857-4a57-be1c-8ed3e4555bb6/PDF>
- » Vurnik, B. (2005). *Med Marxom in punkom: vloga Zveze socialistične mladine Slovenije pri demokratizaciji Slovenije (1980–1990)*. Založba Modrijan.
- » Zbornik *Žrtve vojne in revolucije* (2005). Državni svet RS. https://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/zbornik_zrtve_vojne_in_revolucije.pdf

Zgodovina Madžarov

- » Baráth, M. (2006). *Krónika 1956*. Kossuth Kiadó/Tekintet Alapítvány.
- » Bibó, I. (1986). *Zsidókérdés Magyarországon 1944 után*. In: *Válogatott tanulmányok II. kötet, 1945–1949*. Magvető Könyvkiadó
- » Dupcsik, C., in Repárszky, I. (2011). *Történelem IV. Műszaki Kiadó*.
- » Göncz, L. (2006). *Felszabadulás vagy megszállás? A Mura mente 1941–1945*. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.
- » Juhász, G. (1986). *A háború és Magyarország, 1938–1945*. Akadémiai Kiadó.
- » Örkény, I. (2110). *Holtak hallgatása - Requiem egy hadseregért*.
<https://www.youtube.com/watch?v=GLZf22Zh5E4>
- » Szélinger, B., in Tóth, M. (2010). *A második világháború teljes története, 18. kötet - Küzdelem Magyarorszáért*. Szalay Könyvek.
- » Szabó, P., in Számvéber, N. (2009). *A keleti hadszíntér és Magyarország 1941–1943*. Püldo.
- » Valuch, T. (2006). *Hétköznapi élet Kádár János korában*. Corvina.
- » Valuch, T. (2005). *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében*. Osiris.

» Magyarország története 43. rész(2009). A Kádári Konszolidáció, ismeretterjesztő filmsorozat, MTV.

Literatura s področja didaktike zgodovine

- » Brodnik, V. (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. *Zgodovina v šoli*, 23(1-2), 23–45. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-XI9082YA>
- » Brodnik, V. (2022). Spomini nekaterih obsojencev iz Nagodetovega procesa kot vir iz prve roke za poučevanje o človekovih pravicah pri pouku zgodovine. *Šolska kronika*, 31/55(1), 82–98. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-K7JZDE9I/5af5b418-e0ce-4263-96d3-ac483aa48922/PDF>
- » Frantar, Š. (2018). Mobiliziranci v nemško vojsko – dejavnosti za spodbujanje kritičnega mišljenja. *Zgodovina v šoli*, 26(1), 50–61. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-9WJOWJS0/6d1c257b-9578-4e29-9579-db1b5e32de76/PDF>
- » Pouk zgodovine o holokavstu. *Zgodovina v šoli*, 19(1-2). [Tematska številka], 2010. <https://www.sistory.si/publication/9597>
- » 70. letnica začetka druge svetovne vojne. *Zgodovina v šoli*, 28(3-4). [Tematska številka], 2009. <https://www.sistory.si/publication/9596>
- » Slovensko izseljenstvo. *Zgodovina v šoli*, 12(1-2). [Tematska številka], 2003. <https://www.sistory.si/publication/2345>
- » Šekoranja Špiler, N. (2018). "Peščica zemlje": izgon ljudi iz Posavja v času druge svetovne vojne – delo z zgodovinskimi viri. *Zgodovina v šoli*, 26(1), 62–81. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/10/05_NatasaSekoranjaSpiler.pdf
- » Štampfl, P. (2024). Kako poučevati o težkih temah iz zgodovine 20. stoletja s formativnim spremljanjem. *Zgodovina v šoli*, 32(1), 87–96.
- » Trškan, D., in Bezjak, Š. (2022). Aktivna ustna zgodovina v osnovnih in srednjih šolah: praktični napotki za učitelje in učence. *Zgodovina v šoli*, 30(1), 24–36. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JNQMF84C/a972881c-2325-4be0-81f8-91754b95c75a/PDF>
- » Zgaga, S. (2018). Alternativna kultura in gospodarstvo v procesu osamosvajanja – dejavnosti za spodbujanje kritičnega mišljenja. *Zgodovina v šoli*, 26(1), 39–49. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-UFLTP4EP/fc8e569b-cbe2-4242-9884-9d0d624c2b34/PDF>

4.2 OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE IN ŽIVLJENJE V SAMOSTOJNI SLOVENSKE DRŽAVI. MADŽARSKA NA PREHODU V 21. STOLETJE

Zgodovina

- » Brodnik, V., Starman Alič, A., in Čič, A. (2021). *Zbrali smo pogum, stopili smo skupaj*. Založba Mladinska knjiga.
- » Bučar, F. (2007). *Rojstvo države: izpred praga narodove smrti v lastno državnost*. Založba Didakta.
- » Drnovšek, M. (2010). *Izseljevanje, "rakrana" slovenskega naroda: od misijonarja Friderika Barage do migracijske politike države Slovenije*. Nova revija.
- » Konovšek, T. (2024). *Slovenska politična tranzicija (1989–2024)*. Inštitut za novejšo zgodovino.
- » Lorenčič, A. (2012). *Prelom s starim in začetek novega. Tranzicija slovenskega gospodarstva iz socializma v kapitalizem (1990–2004)*. Inštitut za novejšo zgodovino.
- » Pesek, R. (2007). *Osamosvojitev Slovenije: ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?* Nova revija.
- » Peterle, L. (2004). *Z nasmehom zgodovine*. Mohorjeva družba.
- » Repe, B. (2002). *Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije*. Založba Modrijan.
- » Repe, B. (2002–2004). *Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije*. Arhivsko društvo Slovenije:
 - » Prvi del: *Opozicija in oblast*.
 - » Drugi del: *Slovenci in federacija*.
 - » Tretji del: *Osamosvojitev in mednarodno priznanje Slovenije*.
- » Repe, B. (2015). *Kučan, prvi predsednik*. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Simoniti, V., in Vodopivec, P. (2016). *Slovenska zgodovina. Od prazgodovinskih kultur do začetka 21. stoletja*. Založba Modrijan.
- » Štih, P., Suppan, A., Schmitt, O. J., in Vodopivec, P. (2025). *Na obeh straneh Alp. Slovensko-avstrijska zgodovina*. Cankarjeva založba.
- » *Ustava Republike Slovenije* (1992). Uradni list Republike Slovenije.

Zgodovina Madžarov

- » Bayer, J., in Boda, Z. (szerk.) (2009). *A rendszerváltás húsz éve: változások és válaszok*. L'Harmattan.
- » Bihari, M. (2005). *Magyar politika 1944–2004*. Osiris kiadó.
- » Kontler, L. (2009). *A History of Hungary*. Halikowski Smith, S. (szerk), Atlantisz Könyvkiadó.
- » Körösenyi, A., Tóth, C., in Török G. (2007). *A magyar politikai rendszer*. Osiris.
- » *Madžarsko predsedovanje Evropski uniji*.
https://hungary.representation.ec.europa.eu/magunkrol/magyarorszag-az-eu-ban_hu
 (https://hungary.representation.ec.europa.eu/magunkrol/magyarorszag-az-eu-ban_hu)
- » *Mozgóképes történelem, Rendszerváltás Magyarországon és Kelet-Európában (1988–1990) I–II.* (2006). Dokumentarni film. Fekete Doboz Alapítvány.

- » Romsics, I. (2003). *Volt egyszer egy rendszerváltás*. Rubicon-Ház Bt.
- » Romsics, I. (2005). *Magyarország története a XX. században*. Osiris.
- » Schmidt-Schweizer, A. (2014–2024). Themenmodul „Umbruch in Ungarn 1985–1990“. In: Herder-Institut (Hrsg.). *Dokumente und Materialien zur ostmitteleuropäischen Geschichte (Online-Quellenedition)*.
[Http://www.herder-institut.de](http://www.herder-institut.de)

Literatura s področja didaktike zgodovine

- » Bec, J., in Podobnik Mlinar, B. (2021). Spominske učne ure ob 30-letnici slovenske samostojnosti v osnovni šoli. *Zgodovina v šoli*, 29(2), 76–86. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/09/07_JanaBec-BojanaMlinarPodobnik.pdf
- » Brodnik, V. (2021). Zgodovinske obletnice v kulturi spominjanja – 1. del. *Zgodovina v šoli*, 29(2), 2–31. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/09/01_VilmaBrodnik.pdf
- » Brodnik, V. (2022). Zgodovinske obletnice v kulturi spominjanja – 2. del. *Zgodovina v šoli*, 30(1), 11–23. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CYXFU488/6c59225a-d1f8-4c03-ba25-9dfa591b0d7c/PDF>
- » 20 let samostojne Slovenije. *Zgodovina v šoli*, 20(1-2). [Tematska številka], 2011. <https://www.sistory.si/publication/20274>
- » Kultura spominjanja pri pouku zgodovine. *Zgodovina v šoli*, 29(1). [Tematska številka], 2021. <https://www.sistory.si/publication/57401>
- » Mednarodni kraji spominjanja pri pouku zgodovine. *Zgodovina v šoli*, 30(1). [Tematska številka], 2022. <https://www.sistory.si/publication/58252>
- » Obletnice v kulturi spominjanja pri pouku zgodovine. *Zgodovina v šoli*, 29(2). [Tematska številka], 2021. <https://www.sistory.si/publication/57410>
- » Portal Sledi preteklosti. <https://sledipreteklosti.splet.arnes.si/> (<https://sledipreteklosti.splet.arnes.si/>)
- » Portal Zbrali smo pogum. <http://www.zbralismopogum.si/> (<http://www.zbralismopogum.si/>)
- » Prispevki o osamosvojitvi Slovenije. *Zgodovina v šoli*, 15(3-4). [Tematska številka], 2006. <https://www.sistory.si/publication/906>
- » Slovensko izseljenstvo. *Zgodovina v šoli*, 12(1-2). [Tematska številka], 2003. <https://www.sistory.si/publication/2345>
- » Šekoranja Špiler, N. (2021). Obeleževanje 30-letnice slovenske samostojnosti na Gimnaziji Brežice. *Zgodovina v šoli*, 29(2), 87–96. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/09/08_NatasaSekoranjaSpiler.pdf
- » Trškan, D., in Bezjak, Š. (2022). Aktivna ustna zgodovina v osnovnih in srednjih šolah: praktični napotki za učitelje in učence. *Zgodovina v šoli*, 30(1), 24–36. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JNQMF84C/a972881c-2325-4be0-81f8-91754b95c75a/PDF>

- » Vrtovec Repič, K. (2018). Intervju pri pouku zgodovine na srednji tehniški šoli. *Zgodovina v šoli*, 26(2), 64–72. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-8FVZ20YP/5f4e8bf9-d705-4fd6-8897-ead4d40146c8/PDF>
- » Vstopanje Slovenije v Evropsko unijo. *Zgodovina v šoli*, 13(3-4). [Tematska številka], 2004. <https://www.sistory.si/publication/905>

4.3 SODELOVANJE IN KONFLIKTI PO LETU 1939

Zgodovina

- » 2. svetovna vojna: Od bliskovite vojne do Hirošime. Veliki ilustrirani vodnik (2015). Založba Mladinska knjiga.
- » 20. stoletje v sliki in besedi (2018). Založba Mladinska knjiga.
- » Čuček, J., idr. (1981) *Stoletje svetovnih vojn*. Cankarjeva založba.
- » Hobsbawm, E. (2017). *Čas skrajnosti: Svetovna zgodovina 1914–1991*. Založba Sophia.
- » JAZON. Gradivo za izobraževanje dijakov na daljavo na portalu Jazon. <http://zgodovina-jazon.splet.arnes.si/>
- » Judt, T. (2007). *Povojna Evropa*. 2 zvezka. Založba Mladinska knjiga.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » Lowe, K. (2014). *Podivjana celina: Evropa po drugi svetovni vojni*. Založba Modrijan.
- » Lowe, K. (2018). *Kako nas je spreminjala druga svetovna vojna*. Založba Modrijan.
- » Lowe, K. (2023). *Ujetniki zgodovine. Kaj nam spomeniki o drugi svetovni vojni povedo o zgodovini in o nas*. Založba Modrijan.
- » Mazower, M. (2002). *Temna celina: dvajseto stoletje v Evropi*. Založba Mladinska knjiga.
- » Mazower, M. (2021). *Hitlerjev imperij: nacistična vladavina v okupirani Evropi*. Založba Beletrina.
- » Piekalkiewicz, J. (1996). *Druga svetovna vojna*. Založba DZS.
- » Sulzberger, C. L. (1970). *Druga svetovna vojna*. Založba Mladinska knjiga.
- » Wenborn, N. (1989). *Kronika 20. stoletja*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Zgodovina v slikah 17. 1945–1962* (1982). Založba DZS.
- » *Zgodovina v slikah 18. 1962–1972* (1982). Založba DZS.
- » *Zgodovina. Velika Ilustrirana enciklopedija* (2009). Založba Mladinska knjiga.

4.4 PREIZKUŠNJE IN PRILOŽNOSTI SODOBNEGA SVETA

Zgodovina

- » Hobsbawm, E. (2017). *Čas skrajnosti: Svetovna zgodovina 1914–1991*. Založba Sophia.
- » Huntington, S. P. (2005). *Spopad civilizacij*. Založba Mladinska knjiga.
- » Lowe, K. (2014). *Podivjana celina: Evropa po drugi svetovni vojni*. Založba Modrijan.
- » *Terorizem: filozofska vprašanja* (2006). Založba Krtina.

Literatura s področja didaktike zgodovine

- » Avtentično učenje zgodovine. *Zgodovina v šoli* 28(1). [Tematska številka], 2019. <https://www.sistory.si/11686/45901> (<https://www.sistory.si/11686/45901>)
- » Stradling, R. (2003). *Multiperspektivizem pri poučevanju zgodovine. Vodič za učitelje*. Svet Evrope. Multiperspectivity Slovenian (coe.int) (<https://rm.coe.int/168049415a>)
- » Stradling, R. (2004). *Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja*. Zavod RS za šolstvo.

4.5 KAKŠNI SO IZZIVI SODOBNEGA SREČEVANJA KULTUR

Zgodovina

- » Beeden, A., in Kennedy, S. (2020). *Zgodovina: jasno in jedrnato*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Civilizacija. Zgodovina sveta v 1000 predmetih* (2022). Založba Mladinska knjiga.
- » *Dvajseto stoletje* (1998). Zbirka Človek in čas. Založba Mladinska knjiga.
- » Harari, N. Y. (2017). *Sapiens. Kratka zgodovina človeštva*. Založba Mladinska knjiga.
- » *Kronika človeštva* (1996). Založba Mladinska knjiga.
- » Hobsbawm, E. (2000). *Čas skrajnosti: svetovna zgodovina 1914–1991*. Znanstveno in publicistično središče.
- » Hobsbawm, E. (2004). *Zanimivi časi: moje doživetje 20. stoletja*. Založba Sophia.
- » *Kronika XX. stoletja: dogodki in osebnosti* (1993). Založba Mladinska knjiga.
- » *Kronika 20. stoletja (1998–2000)*. Knjiga in DVD za obdobje 1990–1999. Založba Mladinska knjiga.
- » Maver, A., Smole, T., in Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas. Zemljevidi pripovedujejo zgodbo*. Založba Mladinska knjiga.
- » Potočnik, D. (2006). *Azija med preteklostjo in sedanjostjo*. Založba Pivec.
- » Potočnik, D. (2020). *Zgodovinski pregled islamske civilizacije. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.
- » Potočnik, D. (2022). *Umetnost in znanost islamskega sveta. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.

» Potočnik, D. (2024). *Zahod in islamski svet. Predstave in podobe o islamu in orientu*. Založba Pivec.

» Škrubej, J. (2008). *Hladna vojna in bitka za informacijsko tehnologijo*. Založba Pasadena.

4.6 KAKO SO SE SPREMINJALI NAČINI ŽIVLJENJA NA SLOVENSKEM IN MADŽARSKEM PO LETU 1945

Zgodovina

» Bučar, F. (2009). *Slovenci in prihodnost*. Založba Didakta.

» Furlan Seaton, S. (2017). *Vojna vse spremeni*. Založba Modrijan.

» Inkret, A. (2011). *In stoletje bo zardelo*. Založba Modrijan.

» Jančar, D. (1997). *Veliki briljantni valček*. Založba DZS.

» Kovačič, L. (2007). *Prišleki*. Študentska založba.

» Lipuš, F. (2004). *Zmote dijaka Tjaža*. Založba Mladinska knjiga.

» Omerza, I. (2010). *Edvard Kocbek. Osebni dosje št. 584*. Založba Karantanija.

» Pirjevec, J. (1995). *Jugoslavija 1918–1992*. Založba Lipa.

» Piškurič, J. (2019). *“Bili nekoč so lepi časi”, vsakdanjik v Ljubljani in okolici v času socializma*. Inštitut za novejšo zgodovino, Študijski center za narodno spravo.

» Selišnik, I., idr. (2007). *Pozabljena polovica. Portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Založba Tuma in SAZU.

» Sirc, L. (2010). *Dolgo življenje po smrtni obsodbi*. Založba Nova obzorja.

» Štrajn, D., Kreačič, G., Planko, L., in Hedžet Tóth, C. (ur.) (2020). *1968: čas upora, upanja in domišljije: zgodbe študentskega gibanja 1964–1974*. Založba Univerze v Ljubljani.

» Smole, D. (1998). *Antigona*. Založba Mladinska knjiga.

» Virk, J. (2000). *Smeh za leseno pregrado*. Študentska založba.

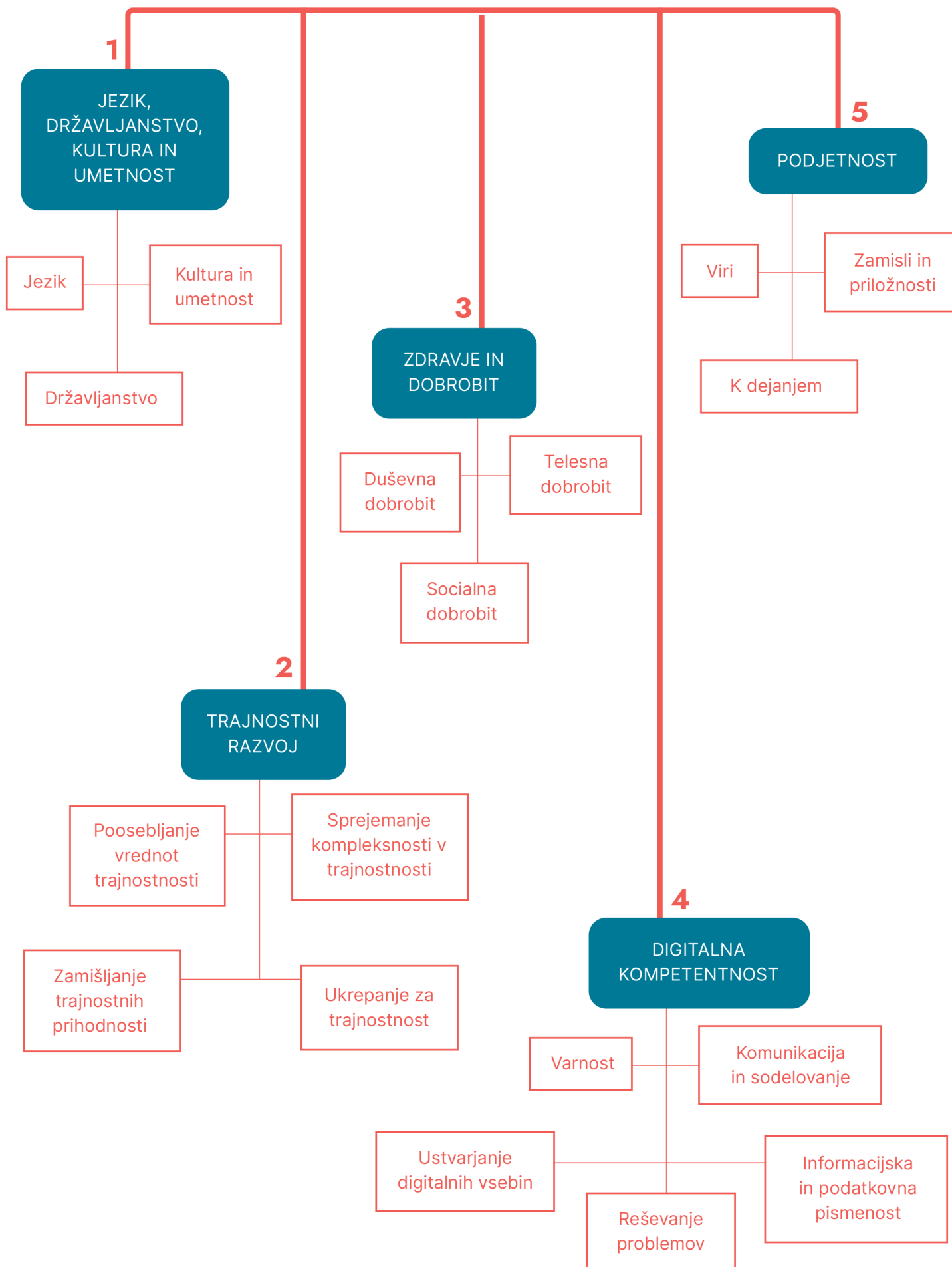
» Vode, A. (2004). *Skriti spomini*. Nova revija.

*Glejte tudi literaturo pri temah o Slovencih po drugi svetovni vojni in v samostojni Sloveniji.

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družbeni položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3 /// ZDRAVJE IN DOBROBIT

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznava raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.), tako da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljijsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednost zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev.
	5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva.
	5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog.
	5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti.
	5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju).
	5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost).
	5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt.
	5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidenim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši.
	5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami.
	5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev.
	5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje.
	5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah.
	5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.